

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ฉบับสมบูรณ์

โครงการรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยความร่วมมือ
ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลา กับชุมชนท่าเรือ
จังหวัดอุตรดิตถ์

โดย

นายทวีศิลป์ อินทะจักร์ และคณะ

เสนอต่อ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

มีนาคม 2548

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
ฉบับสมบูรณ์

โครงการรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยความร่วมมือ
ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลา กับชุมชนท่าเรือ
จังหวัดอุตรดิตถ์

คณะผู้วิจัย

นายทวีเลิศ	อินทะจักร์	หัวหน้าโครงการ
นายสนิท	พรมมี	ทีมวิจัย
นายชำนาญ	สิงห์ใส	ทีมวิจัย
นายอารีย์	อุทธจันทร์	ทีมวิจัย
นายประวิทย์	มีอินตา	ทีมวิจัย
นายเกรียงไกร	ไพลทา	ทีมวิจัย
นายนักสิทธิ์	อิสระ	ทีมวิจัย
นายจำเนียร	เที่ยงทับ	ทีมวิจัย
นายสวาท	แก้วเคน	ทีมวิจัย
นางสุพรรณิ	น้อยนา	ทีมวิจัย

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
มีนาคม 2548

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผนหาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัยตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความก้าวหน้าในการแก้ปัญหาของตนเองและสามารถนำกระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิก อบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่น ๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือ ประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาอย่างชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้ แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวคนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริงและการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.สำนักงานภาค ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะที่เดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงานเป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่นักวิจัยเป็นอย่างมาก ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.สำนักงานภาค จึงได้ปรับรูปแบบการเขียนรายงานให้มีความยืดหยุ่นและมีความง่ายต่อการนำเสนองานออกมาในรูปแบบที่นักวิจัยถนัดโดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่า ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัยโดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้นคือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัยสู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัยซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.สำนักงานภาค

บทคัดย่อ

การศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลา กับชุมชนบ้านท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพชุมชนและศักยภาพด้านการท่องเที่ยวบริเวณบ้านท่าเรือ สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านท่าเรือและเพื่อหารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลา กับชุมชนบริเวณบ้านท่าเรือ ซึ่งการดำเนินการเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยโดยสรุปดังนี้

1. สภาพทั่วไปของชุมชนบ้านท่าเรือ ชุมชนบ้านท่าเรือตั้งอยู่หมู่ที่ 9 โดยได้แยกเขตการปกครองมาจากหมู่ที่ 2 ตำบลท่าปลา อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นชุมชนที่อพยพย้ายถิ่นฐานจากการสร้างเขื่อนสิริกิติ์โดยการจัดสรรที่ดินให้ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตรและรับจ้างขายแรงงาน มีฐานะความเป็นอยู่ค่อนข้างยากจน นับถือศาสนาพุทธและมีความเชื่อไสยศาสตร์นับถือผู้ทรงภูมิปัญญาและผู้อาวุโส มีวัฒนธรรมประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนาเป็นส่วนใหญ่

2. ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านท่าเรือ ชุมชนบ้านท่าเรือเป็นชุมชนที่มีศักยภาพเอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทั้งเกาะต่าง ๆ มีปลานานาชนิดซึ่งเอื้อต่ออาชีพของคนในชุมชน และมีทัศนียภาพที่สวยงามของอ่างเก็บน้ำเขื่อนสิริกิติ์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนทั้งที่อาศัยอยู่บนบกและที่อาศัยอยู่ในแพ มีความหลากหลายของวัฒนธรรมประเพณีประเพณีที่มีมานานและยังคงความเชื่อของคนในชุมชน

3. จุดแข็ง จุดอ่อนและปัญหาอุปสรรคของชุมชนที่มีผลต่อการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมา ชุมชนบ้านท่าเรือเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำที่มีชื่อเสียงของจังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกจังหวัด มีวิถีชีวิตของชุมชนชาวแพที่เป็นเอกลักษณ์และควรศึกษามีทรัพยากรธรรมชาติมากมายที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จุดอ่อนและปัญหาอุปสรรคที่มีผลต่อการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมา คือ ชุมชนไม่มีความเข้มแข็ง ขาดผู้นำชุมชนที่มีจิตสาธารณะและมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการเป็นที่ศรัทธาของชาวบ้าน คนในชุมชนขาดความสัมพันธ์กันในระดับเครือญาติจึงเกิดความขัดแย้งกันเสมอ

4. แนวทางการการท่องเทียวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือ จากการศึกษาดูงานเพื่อหาแนวทางในการจัดการท่องเทียวบ้านท่าเรือและร่วมนกันค้นหาแนวทางจัดการท่องเทียวเพื่อนำไปทดลองปฏิบัติโดยได้กำหนดแนวทางปฏิบัติไว้ 2 รูปแบบคือ รูปแบบบริหารจัดการและรูปแบบการท่องเทียวบ้านท่าเรือ ซึ่งรูปแบบการท่องเทียวได้มีการกำหนดไว้ 5 รูปแบบ

5. รูปแบบการจัดการท่องเทียวเชิงนิเวศโดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลากับชุมชนท่าเรือ จากการศึกษาและทดลองปฏิบัติตามรูปแบบการจัดการท่องเทียวเชิงนิเวศโดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลากับชุมชนบ้านท่าเรือ ได้มีการสรุปรูปแบบการจัดการร่วมนกันให้เหมาะสมกับบริบทและข้อจำกัดที่เกิดขึ้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้ รูปแบบการบริหารจัดการท่องเทียวได้กำหนดเป็นคณะกรรมการ 2 ฝ่าย รูปแบบการท่องเทียวได้กำหนดรูปแบบไว้ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบการท่องเทียวทางน้ำ มีโปรแกรมการท่องเทียว 5 แบบ รูปแบบการท่องเทียวรูปแบบที่ 2 คือ การท่องเทียวทางบก

6. ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จ

6.1 ปัจจัยเกือหนุนต่อความสำเร็จ การได้รับการสนับสนุนขององค์กรภายในพื้นที่ ทั้งองค์การบริหารส่วนตำบล ประชาสัมพันธ์จังหวัด อำเภอท่าปลา และอีกหลายองค์กร เป็นส่วนที่สำคัญที่สามารถทำให้เกิดการขับเคลื่อนงานได้อย่างคล่องตัวโดยการสนับสนุนด้านต่าง ๆ เช่น งบประมาณ บุคลากรในการความรู้้ทักษะ การประสานเชื่อมโยงหน่วยงานภายนอกเข้าหุนเสริมกิจกรรม ความร่วมมือของชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กร ผู้ทรงผู้ปัญญา ทั้งในบ้านท่าเรือและชาวบ้านห้วยต้า ฯลฯ

6.2 เงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จ การจัดการท่องเทียวบ้านท่าเรือซึ่งเป็นการจัดการท่องเทียวทางน้ำช่วงฤดูกาลเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่จะส่งผลต่อการดำเนินการของการท่องเทียว ดังนั้นการกำหนดโปรแกรมการท่องเทียวต้องเหมาะสมกับช่วงฤดูกาลคำนึงถึงความปลอดภัยและความสะดวกในการเดินทางท่องเทียวเป็นสำคัญ

7. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชนและทีมวิจัย การดำเนินการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดเจน ในมิติของชุมชนเกิดการตื่นตัวและมีส่วนร่วมนในการร่วมนกันคิดเพื่อแก้ไขปัญหาลและร่วมนกัน สร้างสรรค์สิ่งที่ดีให้แก่ชุมชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน นอกจากนี้ความร่วมมือขององค์กรภายในชุมชนโดยได้มีส่วนร่วมในการคิดและหาแนวทางปฏิบัติเพื่อให้เป็นรูปธรรมร่วมนกับชุมชนจนเกิดศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ร้านจำหน่ายสินค้าพื้นบ้าน และได้ปรับปรุงลานจอดรถ

นักท่องเที่ยวนำนักท่องเที่ยว ซึ่งถือเป็นการพัฒนาควบคู่ไปกับการศึกษาวิจัย โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนได้เรียนรู้เกิดกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบจากกระบวนการศึกษาวิจัย และเห็นผลที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของคนและองค์กรภายในชุมชน ส่วนที่วิจัยมีความภาคภูมิใจในการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อให้ชุมชนเกิดกระบวนการคิดและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับชุมชนซึ่งต้องอาศัยความไว้วางใจ ความศรัทธาของคนในชุมชน และระยะเวลาในการสร้างการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน ที่สำคัญสำหรับการทำงานกับชุมชนคือการเชื่อมโยงหรือการประสานองค์กรที่เกี่ยวข้องภายในพื้นที่เข้าหนุนเสริมเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในกลไกของการขับเคลื่อนให้ยั่งยืนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ได้
อนุเคราะห์ทุนสนับสนุนในการวิจัยในครั้งนี้ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำให้คณะผู้
วิจัยได้มีโอกาสพัฒนาความรู้ในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และเป็น
ประโยชน์ในการนำไปในการจัดการแก้ไขปัญหาในชุมชน

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรนภา พรหมมา เจ้าหน้าที่ศูนย์
ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่เป็นทั้งที่ปรึกษาวิจัยและผู้คอยให้กำลังใจ ชี้นำแนวทาง
ในการทำวิจัยคอยติดตามห่วงใยอย่างสม่ำเสมอด้วยดีตลอดมาผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็น
อย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณหน่วยงานราชการในอำเภอท่าปลา องค์การบริหารส่วนตำบล
ท่าปลาและชาวบ้านท่าเรือ ที่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ประโยชน์
ต่าง ๆ ที่เกิดกับงานวิจัยนี้ผู้วิจัยขอมอบให้กับประชาชนบ้านท่าเรือ ตำบลท่าปลา
อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ ทุกท่าน หากมีข้อผิดพลาดจากการวิจัยคณะผู้วิจัยขอ
น้อมรับแต่ผู้เดียว

นายทวีศิลป์ อินทะจักร์ และคณะ

มีนาคม 2548

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภูมิ	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามวิจัย	1
วัตถุประสงค์	2
ขอบเขตการวิจัย	2
กรอบแนวคิด	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
บทที่ 2 เอกสารและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	
แนวทางจากการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	5
ขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	7
หลักเกณฑ์การกำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศพร้อมบริการ	9
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
ขอบเขตการศึกษา	18
วิธีดำเนินการศึกษา	19
เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการ	19
การวิเคราะห์ข้อมูล	20
ขั้นตอนดำเนินการ	20
บทที่ 4 ผลการวิจัย	
ตอนที่ 1 สภาพและข้อมูลชุมชนบ้านท่าเรือ	22
ตอนที่ 2 ศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านท่าเรือ	39
ตอนที่ 3 จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาอุปสรรคของชุมชนต่อ การท่องเที่ยวที่ผ่านมา	43
ตอนที่ 4 แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ ชุมชนบ้านท่าเรือ	46
ตอนที่ 5 ผลการทดลองรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านท่าเรือ	59
ตอนที่ 6 จุดแข็ง จุดอ่อน และปัญหาอุปสรรคของรูปแบบ การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยความร่วมมือของ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลากับชุมชนบ้านท่าเรือ	67
ตอนที่ 7 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยความร่วมมือ ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลากับชุมชนบ้านท่าเรือ	70
ตอนที่ 8 แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือ	73
ตอนที่ 9 ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จ	74
ตอนที่ 10 สรุปบทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม	76

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปบทเรียนจากการดำเนินงาน	
สรุปกระบวนการดำเนินการ	81
สรุปผลการศึกษา	83
อภิปรายผลการศึกษา	88
ข้อเสนอแนะ	89
บรรณานุกรม	91
ภาคผนวก	93
ภาคผนวกที่ 1	94
ภาคผนวกที่ 2	105

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ความคิดเห็นต่อการทดลองรูปแบบการท่องเที่ยว บ้านท่าเรือ-บ้านห้วยต้ำ	62
2	ความคิดเห็นต่อการทดลองรูปแบบการท่องเที่ยว บ้านท่าเรือ-เขื่อนสิริกิติ์	66

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	โครงสร้างการบริหารจัดการการท่องเที่ยว	57
2	โครงสร้างฝ่ายบริหารจัดการการท่องเที่ยว	71
3	โครงสร้างฝ่ายดำเนินการ	71
4	รูปแบบการท่องเที่ยวทางน้ำ	72
5	รูปแบบการท่องเที่ยวทางบก	73

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	เขื่อนสิริกิติ์	26
2	เกาะสองพี่น้อง	39
3	เกาะยูลา	40
4	เจดีย์กลางน้ำ	40
5	หมู่บ้านชุมชนชาวแพ	41
6	จัดเวทีหารูปแบบเพื่อนำไปทดลอง	52
7	สรุปรูปแบบการท่องเที่ยว	56
8	บรรยากาศบนเรือในการเดินทาง	61

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บ้านท่าเรือเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่บริเวณอ่างเก็บน้ำเขื่อนสิริกิติ์ เขื่อนดินช่องเขาขาด ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการประมง บ้านท่าเรือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดอุตรดิตถ์ มีแพอาหารและแพบริการล่องบริเวณอ่างเก็บน้ำทั้งค้างคืนและไปกลับเพื่อชมธรรมชาติที่สวยงามที่สามารถเชื่อมต่อกับจังหวัดน่านและยังเป็นแหล่งรวมวัฒนธรรมที่หลากหลายทั้งทางด้านภาษาวัฒนธรรมประเพณี รวมถึงยังมีปลานานาชนิดที่เป็นทรัพยากรที่ได้จากแหล่งน้ำ มีปลาชีวแก้วที่ขึ้นชื่อ ซึ่งมีการนำมาแปรรูปเป็นอาหารและเป็นของฝากในรูปแบบต่างๆ

แต่ในปัจจุบัน สภาพของบ้านท่าเรือได้เสื่อมโทรมไปมาก เนื่องจากขาดการปรับปรุงและอนุรักษ์พัฒนามาเกือบ 20 ปี ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นคนมาจากถิ่นอื่นที่เข้ามาอาศัยทำมาหากิน ทำให้การร่วมมือในการพัฒนาและดำเนินการต่าง ๆ มีน้อย อีกทั้งหมู่บ้านยังไม่มีระบบการบริหารที่ชัดเจน ด้วยทางคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลาได้เล็งเป็นความสำคัญด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านท่าเรือ จึงได้จัดสรรงบประมาณที่ได้รับจากกรมการปกครอง ซึ่งเป็นเงินอุดหนุนเฉพาะกิจจำนวน 3,000,000 บาทให้กับหมู่บ้านท่าเรือ เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทันสมัยและสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหากมีการดำเนินการวิจัยควบคุมไปจะทำให้ การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง ซึ่งการวิจัยนี้เป็นการระดมพลังความคิดจากผู้นำ ชุมชนและคนในชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาบ้านท่าเรือให้เป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ซึ่งจะเป็นการสร้างรายได้และทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ต่อไป

คำถามหลักของการวิจัย

รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ โดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบล ท่าปลา กับชุมชนบ้านท่าเรือบริเวณบ้านท่าเรือควรดำเนินการในรูปแบบใด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพชุมชนและศักยภาพด้านการท่องเที่ยวบริเวณบ้านท่าเรือ
2. เพื่อหารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลากับชุมชนบริเวณบ้านท่าเรือ
3. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านท่าเรือ ตำบลท่าปลา

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตของการศึกษา ที่แบ่งเป็น 2 ด้านคือ ด้านพื้นที่ศึกษา ด้านเนื้อหา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านพื้นที่ ที่ศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาในพื้นที่บริเวณบ้านท่าเรือ หมู่ที่ 9 ตำบลท่าปลา อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์

ระยะเวลาของการศึกษาวิจัย

ผู้วิจัยได้เริ่มเข้าศึกษาภาคสนามเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือ ตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ ถึง เดือน มกราคม 2546

2. ด้านเนื้อหา งานวิจัยมุ่งศึกษา

2.1 ศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนบ้านท่าเรือ

- ประวัติชุมชน
- สภาพทางวัฒนธรรม
- สภาพทางเศรษฐกิจ
- ทรัพยากรธรรมชาติและจัดการกรรมสิทธิ์
- สภาพปัญหาของชุมชน
- ประเด็นเพิ่มเติม

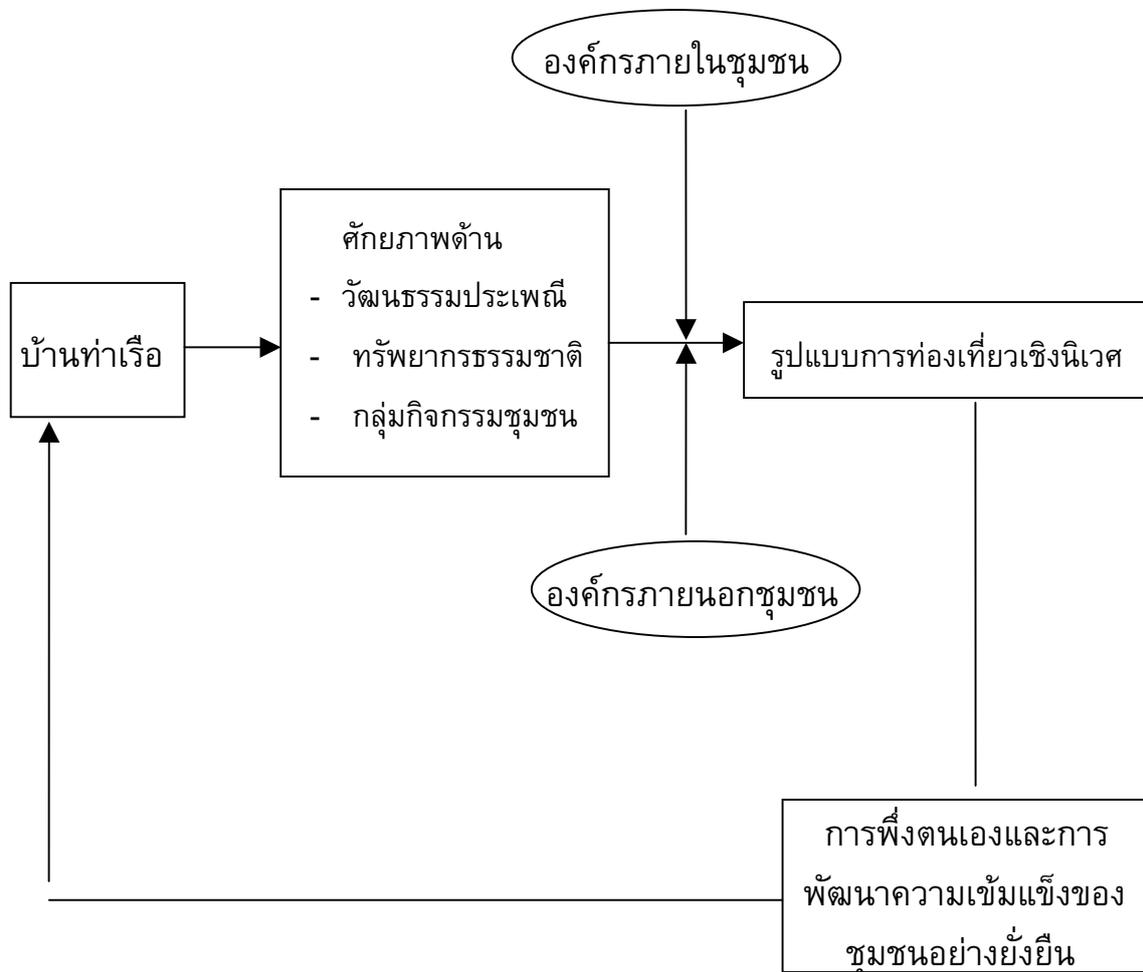
2.2 ศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านท่าเรือ

2.3 ศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อนและปัญหาอุปสรรคของชุมชน

2.4 แนวทางการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือ

2.5 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลากับชุมชนท่าเรือ

กรอบแนวคิดในการวิจัยแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือ

นิยามศัพท์เฉพาะ

ชุมชนบ้านท่าเรือ หมายถึง กลุ่มบุคคลที่อพยพมาจากที่เดียวกันหรือต่างกัน แล้วมาอาศัยและดำรงชีวิตอยู่ในหมู่บ้านเรือนแพตามจุดต่าง ๆ ในบริเวณบ้านท่าเรือ และอ่ากับน้ำเขื่อนดินช่องเขาขาดซึ่งอยู่แถวเดียวกันและคามจุดต่าง ๆ หรือห่างกันมีกิจกรรมปกติของชีวิตใกล้เคียงกัน แต่ต่างคนต่างทำกิจกรรม โดยไม่มีองค์กรรวมร่วมกัน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หรือกรรมการดำเนินกิจการอื่น ๆ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวที่เน้นพื้นที่ศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเป็นหลัก เป็นการท่องเที่ยวเพื่อให้ความรู้ การวางแผนการท่องเที่ยว โดยมีการมีส่วนร่วมกับชุมชนและลักษณะการท่องเที่ยวจะต้องกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

รูปแบบการท่องเที่ยว หมายถึง รูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นการท่องเที่ยวทางน้ำและวิถีชีวิตของคนในชุมชน และการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวกับชุมชนใกล้เคียง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยในครั้งนี้คาดว่าจะได้รับประโยชน์ทั้งในแง่ปฏิบัติและในเชิงวิชาการ ดังนี้

1. ประชาชนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยวบ้านท่าเรือ
2. ประชาชนในชุมชนได้เรียนรู้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง
3. ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานทางภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป
4. ประโยชน์ในแง่ปฏิบัติได้รับงบประมาณสนับสนุนในการจัดสร้างแหล่งท่องเที่ยวที่ทันสมัยและสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. ประโยชน์เชิงวิชาการผลของการวิจัยนี้จะมีส่วนช่วยเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการในด้านการพัฒนาชุมชนพัฒนาสังคม บ้านท่าเรือให้มีความเจริญก้าวหน้า
6. เป็นองค์ความรู้สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแหล่งอื่น ๆ หรือชุมชนอื่น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลากับชุมชนบ้านท่าเรือครั้งนี้ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังรายละเอียดต่อไปนี้

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางการศึกษาวิจัย โดยแยกเป็นประเด็นได้ 3 ประเด็นคือ แนวทางจากการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และหลักเกณฑ์การกำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พร้อมบริการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. แนวทางจากการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวกับการเดินทาง สามารถใช้สลับเปลี่ยนกันได้ ในพจนานุกรมการท่องเที่ยวได้ให้ความหมายของการเดินทางว่า “การเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปสู่สถานที่หนึ่งโดยใช้วิธีการและวัตถุประสงค์ในการเดินทางต่าง ๆ หรือบางครั้ง เมื่อเดินทางแล้วไม่กลับมายังสถานที่เดิม (Sterens,1990 ; 3) หรือการเดินทาง คือ การออกจากสถานที่หนึ่งไปสู่สถานที่อื่น ๆ เช่นการเดินทางออกจากบ้านตามปกติและการเดินทางไปอาศัยที่อื่น (Gee,Choy and Makens, 1984 ; 4)”

สำหรับความหมายของการท่องเที่ยว ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวมิได้เน้นการให้ความหมายคำนี้มากนัก และมีการให้ความหมายแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การพิจารณาการท่องเที่ยวว่าเกี่ยวข้องกับเรื่องธุรกิจหรือกิจกรรม เพื่อความเพลิตเพลินของมนุษย์ การให้ความหมายจึงขึ้นอยู่กับพื้นฐานดังกล่าวแล้วที่มีต่อการท่องเที่ยว (Holloway , 1983 : 1; และ Khon,O Lsen and Var , 1993 : 544) อย่างไรก็ตามการอธิบายความหมายของการท่องเที่ยวสามารถแยกแยะได้ดังนี้

การท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการและการอำนวยความสะดวก เพื่อให้เกิดความสุขสบายในการเดินทาง (Pord , 1993 : 35)

การท่องเที่ยว หมายถึง การจัดกิจกรรมทั้งหมด ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความประทับใจการบริการ และการสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว (MILL,1990:359)

การท่องเที่ยว คือการที่คนเดินทางออกจากที่พัก หรือที่ทำงานไปยังสถานที่อื่น ๆ ในระยะเวลาสั้น ๆ และคนเหล่านี้จะทำกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างพักอาศัยชั่วคราว ในสถานที่ท่องเที่ยว วัตถุประสงค์ในการเดินทางต้องการไปเยี่ยมญาติมิตรหรือท่องเที่ยว (Hollway,1983 :3)

การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางออกจากบ้านพักเป็นการชั่วคราว ระยะเวลาสั้น เพื่อไปเยี่ยมญาติมิตรหรือวัตถุประสงค์อื่น ๆ ทางด้านการท่องเที่ยว (Daridsom,1993 : 2) เช่น การพักผ่อน เล่นกีฬา การประชุม สัมมนา ฯลฯ

จากความหมายของการท่องเที่ยวดังกล่าวแล้ว แสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวต้องมีการเดินทางออกจากที่พักเป็นการชั่วคราว เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เยี่ยมญาติหรือวัตถุประสงค์อื่น ๆ แต่มิใช่การประกอบอาชีพและตั้งถิ่นฐานเป็นการถาวรจากความหมายของการท่องเที่ยวจะแคบกว่าการเดินทาง การเดินทางอาจไปชั่วคราวเพื่อการพักผ่อน เยี่ยมญาติ หรือวัตถุประสงค์ อื่น ๆ เช่นเดียวกับการท่องเที่ยว แต่การเดินทางรวมถึงการออกจากที่พัก เพื่อการประกอบอาชีพและการตั้งถิ่นฐานใหม่อย่างถาวร ส่วนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดรูปแบบการท่องเที่ยวในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยดังนี้ (กรมประชาสัมพันธ์ 2545:5-9)

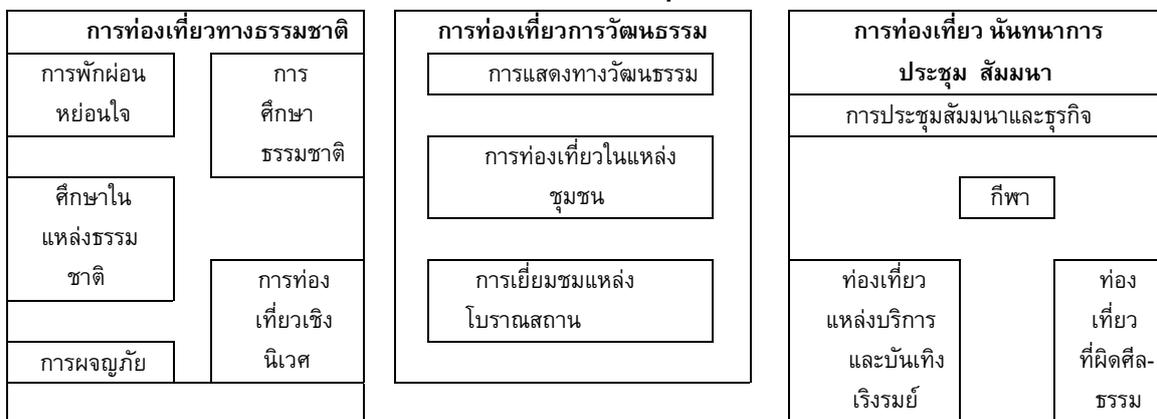
แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือที่รู้จักกันว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้น มีความหมายที่ลึกซึ้งมากกว่าการขายสินค้าทางการท่องเที่ยวแบบใหม่เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวหากแต่เป็นแนวคิดที่มุ่งประสานผลประโยชน์ และความต้องการในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมเข้ากับการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ

การท่องเที่ยวแบบเชิงนิเวศเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มุ่งให้เกิดการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่พัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เมื่อพิจารณาจากรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีอยู่ จะเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศครอบคลุมในบทความของการท่องเที่ยวทุกรูปแบบในกลุ่มที่เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

แผนภูมิที่ 1 รูปแบบการท่องเที่ยวในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทุกรูปแบบ ต้องเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ดังนั้นคำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศก็คือ “การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งที่ท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศน์ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของรู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน”

2. ขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ซูลิทธิ์ ชูชาติ. 2544)

ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 4 ประการ คือ พื้นที่ท่องเที่ยวการจัดการอย่างยั่งยืน กิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลักมีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ของแหล่งนั้น ดังนั้นองค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ

2. องค์ประกอบด้านการจัดการเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรการจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษและควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อม

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมเกือบตลอดกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยประโยชน์ต่อท้องถิ่นที่ได้หมายความรวมถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทน เพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วยและในที่สุดแล้วท้องถิ่นมี ส่วนในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี่เริ่มต้นจากระดับรากหญ้าจนถึงการปกครองท้องถิ่นและอาจรวมการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องจึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของ ชุมชน ข้อกำหนดที่ชัดเจนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้ ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ขององค์ประกอบหลัก 4 ด้าน หากการท่องเที่ยวใดมีองค์ประกอบครบสมบูรณ์ดังกล่าวแล้ว จัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์หากขาดหรือปราศจากข้อใดข้อหนึ่งไปความสมบูรณ์จะลดน้อยลง จนอาจต้องจัดการส่งเสริมหรือทำให้การท่องเที่ยวนั้นเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ เพื่อทำความเข้าใจให้ชัดเจนยิ่งขึ้นกับปรัชญาและแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพอสรุปได้ดังนี้

4.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวแบบปกติหรือประเพณีนิยมหรือกระแสหลัก ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและการส่งเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ทางเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยมีกระบวนการแบบเหมือน ๆ กันและคำนึงถึงความคุ้มทุนและกำไรในการบริการมาก

4.2 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ใช่สิ่งที่ตรงข้ามกับการท่องเที่ยวแบบคณะใหญ่หรือแบบมหาชน เพราะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ได้ถูกจำกัดที่ขนาดของการท่องเที่ยว แต่จำกัดที่รูปแบบกิจกรรมและขนาดที่ที่เหมาะสมกับพื้นที่ นักท่องเที่ยวกลุ่มเล็ก ๆ ถ้าสามารถทำลายสิ่งแวดล้อมได้เช่นกันหรือมากกว่านักท่องเที่ยวคณะใหญ่หากปราศจากการจัดการที่ดี การจัดการกับการท่องเที่ยว คณะใหญ่ในทิศทางและภายใต้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้

4.3 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่จำเป็นต้องเป็นการท่องเที่ยวแบบพื้น ๆ มีการจัดการที่ง่าย ๆ ราคาถูกมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่ยากลำบาก มีรายได้จากการท่องเที่ยว

น้อยเพียงแต่มีการจัดการที่ดี มีการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ มีการประสานความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวและให้ประโยชน์ที่เหมาะสมตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอาจตอบสนองนักท่องเที่ยวได้ทุกกลุ่มทุกระดับและมีรายได้สูงเช่นกัน

4.4 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ให้ความสำคัญในการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกมากกว่าการให้ความพึงพอใจอย่างไม่มีขอบเขตของนักท่องเที่ยว

3. หลักเกณฑ์การกำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศพร้อมบริการ (เขาวลิตร. 2545. หน้า 13-14)

การจัดการแหล่งท่องเที่ยวแต่ละระบบนิเวศ ผู้รับผิดชอบต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ในการจัดการ เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ตรงตามมาตรฐานสากล โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้

3.1 เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีระบบนิเวศสมบูรณ์

3.2 มีความพร้อมในการบริหารจัดการ มีศูนย์ศึกษาธรรมชาติ ภายในศูนย์มีบริการอำนวยความสะดวกเบื้องต้น มีเคาน์เตอร์บริการข่าวสาร มุมนิทรรศการ ห้องสุขา มุมจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม

3.3 มีการจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ทั้งเส้นทางไปและกลับทางเดิม เส้นทางเป็นวงกลมระยะทางตั้งแต่ 1 กิโลเมตรขึ้นไป

3.4 มีป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางศึกษาธรรมชาติเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว

3.5 มีแผนที่และคู่มือนำเที่ยวประกอบป้ายสื่อความหมาย เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว

3.6 มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่จำนวนนักท่องเที่ยวต่อครั้งต่อวัน

3.7 มีมัคคุเทศก์หรือคนนำทางท้องถิ่น

3.8 มีการบริหารจัดการพื้นที่ร่วมกับประชาชนในท้องถิ่น องค์กรภาครัฐในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค และองค์กรพัฒนาเอกชน เป็นต้น

3.9 มีนโยบายต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่นชัดเจน เช่น การจัดการขยะ การจัดการน้ำเสีย การจัดการมลพิษต่าง ๆ และการฟื้นฟูองค์ความรู้ท้องถิ่น เป็นต้น

3.10 มีแผนพัฒนาบุคลากรและการบริหารสู่ระดับมาตรฐานสากล

3.11 หากแหล่งท่องเที่ยวมีที่พักแรม จะต้องเป็นที่พักแรมระดับการรักษา
สิ่งแวดล้อม (Eco lodge)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชูสิทธิ์ ชูชาติ และคณะ. 2544. โครงการรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขต
ลุ่มน้ำแม่วาง (บทสรุปสำหรับผู้บริหาร) กล่าวว่ากระแสโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลกระทบต่อ
ระบบนิเวศป่าและวัฒนธรรมเดิมของชาวบ้าน ปัจจุบันมนุษย์ดั้งเดิมถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้
บุกรุกทำลายป่า ดังนั้นต้องแยกคนออกจากป่า กระแสการพัฒนาหลักซึ่งต้องการปรับ
เปลี่ยนวิถีชีวิตทุกรูปแบบของคนพื้นเมืองให้เป็นไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ย่อมนำไปสู่
การสูญสลายทางวัฒนธรรมและทำลายรากหญ้า (Grass Root) อย่างสิ้นเชิง ประชาชน
ดั้งเดิมได้อาศัยป่าอยู่มานับร้อยนับพันปี ปัจจุบันพวกเขา กำลังตกอยู่ภายใต้กระแสหลัก
ของการพัฒนา ชูสิทธิ์ และคณะ (2544) จึงได้จัดทำโครงการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตลุ่มน้ำแม่วาง” ใช้รูปแบบของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นโดยให้ชุมชน
และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมกันคิดร่วมกันทำ ร่วมกันทดสอบวิเคราะห์ผลและสรุป
บทเรียนผลที่เกิดขึ้นจากการวิจัยสามารถแบ่งออกได้ 2 ประการคือ

1. แนวคิดในการศึกษาระบบนิเวศป่าในเขตป่าฝนซึ่งคนอาศัยอยู่กับป่า การใช้
แนวคิดในสาขาวิชานิเวศวิทยาและระบบนิเวศ สำคัญของแนวคิดนี้เน้นองค์ประกอบ
ของระบบนิเวศที่ประกอบด้วย สิ่งมีชีวิต (พืชกับสัตว์) สิ่งไม่มีชีวิต และผู้ย่อยสลายซึ่ง
ทำหน้าที่เปลี่ยนมวลสารที่ตายแล้วให้เป็นสารอาหารของพืช การปฏิบัติหน้าที่ในการ
ควบคุมระหว่างสังคมพืช และสังคมสัตว์ จะทำให้ระบบนิเวศเกิดความสมดุล

ในเขตป่าฝนดังกล่าวแล้ว มนุษย์อยู่ร่วมป่าและมีบทบาทสำคัญ ต่อการอนุรักษ์
หรือทำลายระบบนิเวศป่าดังนั้นการใช้แนวคิด “นิเวศวิทยาวัฒนธรรม” ซึ่งเน้นบทบาท
ของมนุษย์ว่ามีความสัมพันธ์กับระบบนิเวศป่า จึงเหมาะสมที่สุด

ผลการวิจัยในเรื่องนี้ และผลการวิจัยเรื่องอื่น ๆ ได้ยืนยันในแนวคิด “นิเวศวิทยา
วัฒนธรรม” ว่าเหมาะสมกับการศึกษาเรื่อง ระบบนิเวศป่าในเขตป่าฝน

ความคิดแบบตะวันตกเรื่อง “นิเวศวิทยา” จึงทำให้เกิดนโยบาย “แยกคนออกจาก
ป่า” เพราะ “คนทำลายป่า” แต่ผลจากการวิจัยเรื่องนี้ และเรื่องอื่น ๆ ยืนยันว่ามนุษย์
พื้นเมืองใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์ระบบนิเวศป่า และร่วมกันออกกฎ หมู่บ้าน
ในการรักษาป่า ป่าจึงอยู่คู่กับคนพื้นเมือง ติดต่อกันมาหลายพันปี

2. ผลกระทบของกระแสการพัฒนาแนวโลกาภิวัตน์ กระแสการพัฒนาในแนวดังกล่าวขยายตัวเข้าสู่หมู่บ้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยีและสังคม วัฒนธรรม การใช้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการปรับตัว จึงเหมาะสมอย่างยิ่งเพราะผลการวิจัยได้ ปรากฏเด่นชัดว่ากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนดังนี้

2.1 ส่งเสริมวัฒนธรรมในการคิดการแก้ปัญหาาร่วมกันของชุมชน

2.2 ส่งเสริม ผลิตซ้ำ ตอกย้ำ ในเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรมและการอนุรักษ์ระบบนิเวศป่า

2.3 ทำให้ชาวบ้านมีรายได้เสริม ช่วยลดการปลูกพืชเศรษฐกิจ ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

2.4 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมในหมู่บ้านและทรัพยากรในชุมชนน้อยที่สุด

2.5 นักท่องเที่ยวเข้าใจวิธีการอนุรักษ์ระบบนิเวศป่าของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

2.6 การเผยแพร่ข่าวจากสื่อมวลชน ทำให้ประชาชนที่รับรู้เข้าใจวัฒนธรรมของกะเหรี่ยงดียิ่งขึ้น

2.7 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีกิจกรรมทั้งด้านเนื้อหาและการจัดการ ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

2.8 การขยายเครือข่าย ในปัจจุบันกระแสพัฒนาแนวโลกาภิวัตน์ ยังคงเป็นกระแสหลักที่นำสู่หมู่บ้าน การวิจัยควบคู่กับการพัฒนาบนรากฐานของประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุน และขยายเครือข่ายสู่หมู่บ้านอื่น

2.9 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรจัดการอย่างรอบคอบตรวจสอบอยู่เสมอ มิฉะนั้นชาวบ้านจะเกิดความหวังใหม่ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำให้เกิดเงินตรา ในที่สุดเงินตราก็เปลี่ยนวัฒนธรรมในการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

2.10 พืชเศรษฐกิจ ส่งผลต่อการทำลายสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากการใช้ปุ๋ย วิทยาศาสตร์ ยาฆ่าแมลง และระบบการผลิตเพื่อขาย พืชเศรษฐกิจทำให้ชาวบ้านยากจน เพราะต้องซื้อเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง จากนายทุน แต่นายทุนไม่รับประกันราคาในการซื้อผลผลิต ดังนั้นผลผลิตจึงราคาต่ำกว่าต้นทุนหรือไม่มีใครรับซื้อ จึงปล่อยให้เน่าเปื่อยและเป็นอาหารของวัว ควาย

สำนักนโยบายและสิ่งแวดล้อม (2543 : 3/20) รายงานว่าจังหวัดเชียงใหม่เป็นเมืองท่องเที่ยวหลักของภาคเหนือตอนบน ในปี พ.ศ.2539 มีรายได้จากการท่องเที่ยวสูงสุดในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนเป็นจำนวนถึง 19,442 ล้านบาท จังหวัดเชียงใหม่มีลักษณะเด่นด้านการท่องเที่ยวกล่าวคือ แหล่งท่องเที่ยวมีความหลากหลายประเภท การเดินทางสะดวก มีสิ่งอำนวยความสะดวกพร้อม ตามเกณฑ์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสามารถจำแนกประเภทของการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ได้เป็น 3 ประเภทคือ

1. แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุและศาสนา
2. แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรมต่าง ๆ
3. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น การเดินป่า ล่องแพ และน้ำตก

ชาวลิต สิทธิฤทธิ์ และคณะ.2545.การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างมีส่วนร่วมตำบลกรุงชิง ผลการศึกษาพบว่า

1. องค์ความรู้ด้านข้อมูลพื้นฐานของชุมชน จากการศึกษาพบว่า ในอดีตการจัดเก็บข้อมูลด้านต่าง ๆ ของชุมชน ยังไม่มีระบบในการจัดเก็บข้อมูลที่มีประสิทธิภาพและคุณภาพที่ดีของชุมชนจึงทำให้การศึกษาวิจัยของโครงการ ส่งผลให้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านต่าง ๆ ของชุมชนที่เป็นระบบขึ้น เช่น ประวัติศาสตร์ของชุมชน ประวัติการต่อสู้ระหว่างฝ่ายรัฐบาลกับฝ่ายคอมมิวนิสต์การจัดเก็บข้อมูลทางด้านการเมือง การปกครอง ข้อมูลทางด้านกายภาพของพื้นที่ และที่สำคัญเกิดการ จัดเก็บข้อมูลทางด้านทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ รวมถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลทางด้าน วัฒนธรรม ความเชื่อ การละเล่น พิธีกรรม ที่มีอยู่ก่อนของชุมชน อันส่งผลให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าของสิ่งดังกล่าวมากขึ้น

ผลของการวิจัยเรื่องนี้ จึงขอยืนยันว่า ชุมชนกรุงชิง มีประวัติศาสตร์ที่มา รวมถึงการดำรงชีวิตที่อยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างเกื้อหนุนกัน ในการถ่ายทอดผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น งานทำบุญน้ำท่า งานพิธีเบิกป่า – ลุกประแตก ซึ่งส่งผลให้คนรุ่นหลังและบุคคลจากภายนอกเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกรุงชิงกับธรรมชาติมากขึ้น

2. การค้นพบปัญหา – อุปสรรคของชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนจากการศึกษาพบว่า ในการดำเนินการท่องเที่ยวที่ผ่านมาพบปัญหาและอุปสรรคดังนี้

2.1 ปัญหาระบบการบริหารจัดการ รวมถึงการกำหนดแผนในพัฒนาการ
ท่องเที่ยวของชุมชนยังไม่มีระบบที่ดีพอ อันส่งผลให้ชุมชนประสบปัญหาในการให้บริการ
นักท่องเที่ยว และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้รับความสะดวกที่ดีพอ

2.2 เกิดปัญหาการส่งผลกระทบต่อทรัพยากรแหล่งการท่องเที่ยวของชุมชน
เพราะขาดการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพพอ

2.3 การขาดเวทีในการเรียนรู้ และสร้างความเข้าใจต่อการท่องเที่ยวของ
ประชาชนในชุมชน จึงทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับต่ำ

2.4 ขาดองค์กรประสานงานที่มีประสิทธิภาพในการดูแลรับผิดชอบ
การประสานงานและการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

2.5 การค้นพบปัญหาการแทรกแซงจากธุรกิจและเจ้าหน้าที่ของรัฐบางส่วนที่
มองเห็นรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ต่างกัน มีวัตถุประสงค์ไม่เหมือนกันจนส่งผล
ให้ชุมชนต้องรวมตัวกัน เพื่อเรียกร้องสิ่งที่ชุมชนต้องการ

ผลจากการวิจัย จึงทำให้ชุมชนมองเห็นปัญหาและอุปสรรคด้านต่าง ๆ ของชุมชน
เพื่อที่ชุมชนจะเก็บมาเป็นข้อมูลที่ต้องใช้ในการดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อไป

3. เกิดแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ทำ
พอสมควรในการที่จะใช้ชุมชนเป็นเจ้าของกิจกรรมการท่องเที่ยว มีการบริหารจัดการใน
รูปธุรกิจของชุมชน มีการกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างเป็นธรรมและที่สำคัญมีการคืนกำไร
สู่สิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นกองทุนในการกลับไปฟื้นฟูทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ของชุมชน
รวมถึงการส่งเสริมสร้างสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรให้กับผู้คนในชุมชน ในรูปของ
การอบรมสัมมนา การจัดกิจกรรมค่ายเยาวชนในชุมชน

ผลจากการวิจัย พบว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนเป็นสิ่งที่ต้องรอคอยคำตอบ
กันต่อไปว่า วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนคือ
การพัฒนาคุณภาพของคนในชุมชนให้ดีขึ้นจะปรากฏผลเป็นที่พึงพอใจได้ขนาดไหน

4. ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชน แบ่งได้เป็น 2 ประการคือ

4.1 ผลกระทบด้านบวก เช่น การฟื้นฟูวัฒนธรรม การละเล่น ของชุมชน
อันส่งผลให้ชุมชนมองเห็นคุณค่าของภูมิปัญญา ในแนวทางที่ถูกต้องขึ้น การเรียนรู้
กระบวนการในการค้นหาคำตอบของปัญหาที่มีอยู่ในชุมชน โดยร่วมมือกันวางแผน
ร่วมกันทดลอง ร่วมกันตรวจสอบ เป็นการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ใหม่ของชุมชน ในรูป
ของงานวิจัยชาวบ้าน เกิดการกระจายรายได้ที่มีการพูดคุยตกลงถึงประโยชน์ที่ทุกฝ่ายที่
เกี่ยวข้องจะได้รับ เกิดกองทุนคืนสู่สิ่งแวดล้อม เกิดการพัฒนาคุณภาพของบุคคลากรที่

เกี่ยวข้องกับจัดการท่องเที่ยวของชุมชน สุดท้ายส่งผลให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในชุมชน แต่ยังคงอยู่ในระดับที่สามารถจัดการได้ การถูกแทรกแซงจากภายนอกเช่น การพยายามที่จะเข้าดำเนินกิจการท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยวทั่วไป โดยการช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่ทางราชการบางส่วนทำให้ความเห็นของผู้คนในชุมชน แบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย ด้วยเหมือนกัน ในส่วนของผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมนั้นว่ายังอยู่ในระดับที่สามารถควบคุม ดูแล จัดการได้

ผลจากการวิจัย จึงทำให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชน หันมาให้ความสำคัญกับผลกระทบด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นต่อชุมชน อย่างมีเหตุผลมากขึ้น เพื่อนำไปสู่การจัดการที่ดีกว่าอันจะส่งผลถึงการรวมตัวกันเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในอนาคต

5. การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากการดำเนินการการวิจัยเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล อุทยานแห่งชาติ องค์การบริหารส่วนจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ สมาคมเพื่อนเกลอเทือกเขาหลวง ได้มีเวทีในการพูดคุยหารือ ข้อตกลงร่วมกัน เพื่อส่งผลให้เกิดรูปแบบความร่วมมือในการร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนโดยตั้งอยู่บนความเข้าใจที่ตรงกัน มีวัตถุประสงค์เหมือนกัน เกิดการหนุนช่วยซึ่งกันและกันเช่น หนุนช่วยเรื่องงบประมาณ หนุนช่วยเรื่องความรู้วิชาการ หนุนช่วยเรื่องขวัญและกำลังใจซึ่งกันและกัน

ผลจากการวิจัย ทำให้เกิดเป็นแผนแม่บท ในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีกรอบและแนวทางตรงกัน โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายซึ่งสุดท้าย จะส่งผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำแผนไปสู่การปฏิบัติการจริง ๆ

6. เป็นแหล่งศึกษาดูงานให้กับชุมชนอื่น ๆ โดยการมุ่งเน้นที่การเตรียมการให้กับชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว และการเรียนรู้ถึงกระบวนการสร้าง การมีส่วนร่วมของผู้คนในชุมชนในรูปแบบของงานวิจัยโดยชาวบ้าน เป็นคนตั้งคำถาม เป็นคนวางแผนในการแก้ปัญหา มีการทดลองการแก้ปัญหา มีการปฏิบัติซ้ำ มีการตรวจสอบ ประเมินผล โดยทั้งหมดบทบาทสำคัญเป็นของชาวบ้านผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากภายนอก เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การมีบทบาทเป็นองค์กรสนับสนุน ช่วยเหลือในสิ่งที่ชุมชนต้องการ

ผลจากการวิจัยพบว่า การส่งเสริมให้ชาวบ้านเป็นคนจัดการปัญหาโดยตัวของชาวบ้านเองนับว่าเป็นการสร้างความรู้ให้อยู่คู่กับชุมชนอันส่งผลให้ชุมชนมีปัญญา ร่วมกันในการแก้ปัญหาโดยมีพี่เลี้ยงจากภายนอกเป็นคนส่งเสริมสนับสนุน

7. การขยายผลสู่ชุมชนอื่น ๆ ในลักษณะของเครือข่ายท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคใต้ โดยชุมชนที่เชื่อมสัมพันธ์กันอยู่ก่อน มาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันถ่ายทอดประสบการณ์ ร่วมกันกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวของชุมชนในอนาคต โดยมีต้นแบบการเรียนรู้ จากโครงการการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างมีส่วนร่วมตำบลกรุงชิง

ผลจากการวิจัยพบว่า หลายชุมชนมีความต้องการในการเชื่อมร้อยเครือข่ายการเรียนรู้จึงทำให้เกิดเป็นโครงการต่อเนื่องคือ โครงการประสานงานกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาเครือข่ายชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคใต้ขึ้น ซึ่งตอนนี้กำลังดำเนินการอยู่

มนัส สุวรรณ และคณะ.2541. โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่อนุรักษ์ (เชียงใหม่) รายงานว่าชุมชนชาวม้งบ้านดอยปุย มีความได้เปรียบกว่าสถานที่อื่น ๆ คือ ตั้งอยู่กลางหุบเขาล้อมรอบด้วยธรรมชาติแบบป่าเขาของดอยสุเทพ – ปุย มีแหล่งท่องเที่ยวตลอดเส้นทางคือ สวนสัตว์เชียงใหม่ น้ำตกห้วยแก้ว พระธาตุดอยสุเทพและพระตำหนักภูพิงศ์ราชนิเวศน์ นักท่องเที่ยวที่ขึ้นเข้าไปชมแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวจะถือโอกาสเดินทางต่อไปอีก ประมาณ 6 กิโลเมตร จากพระตำหนักภูพิงศ์ราชนิเวศน์เพื่อเยี่ยมชมหมู่บ้านดอยปุย อย่างไรก็ตามหมู่บ้านดอยปุยก็มีปัญหาที่ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวคือ ปัญหาขยะมูลฝอยความไม่เพียงพอของสิ่งอำนวยความสะดวก และการเอา راحتเอาเปรียบนักท่องเที่ยวของผู้ประกอบการ

ลีศึก ฤทธิเนติกุล และคณะ.2544. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการอยู่รอดของชุมชนชาวม้ง บ้านดอยปุย อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย จังหวัดเชียงใหม่ (บทคัดย่อ) กล่าวว่า ชุมชนบ้านดอยปุยตั้งขึ้นในราวปี พ.ศ.2490-2492 เดิมทีชาวบ้านดอยปุยทำอาชีพด้านการเกษตรกรรมรวมทั้งมีการปลูกฝิ่นด้วย เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถทรงก่อสร้างพระตำหนักภูพิงศ์ราชนิเวศน์ขึ้น และได้เสด็จทรงเยี่ยมพสกนิกรชาวบ้านดอยปุย จึงได้พระราชทานทุนการค้าขายให้กับชาวบ้านดอยปุยและส่งเสริมพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ ทดแทนการปลูกฝิ่น จากการทำบ้านดอยปุยอยู่ใกล้กับวัดพระธาตุดอยสุเทพและพระตำหนักภูพิงศ์ราชนิเวศจึงกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่หนาแน่นอย่างรวดเร็ว

การเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็วทั้งจากคนภายในและการอพยพเข้าทำให้สถานการณ์การท่องเที่ยวอาจถึงจุดวิกฤต คณะนักวิจัยจึงได้จัดตั้งโครงการวิจัยเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการอยู่รอดของชุมชนชาวม้งบ้านดอยปุย อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ – ปุยจังหวัดเชียงใหม่” ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาหาองค์ความรู้ในการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวและการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
2. เพื่อส่งเสริมกระบวนการในการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรต่าง ๆ ภายในชุมชนและองค์กรภายนอกชุมชนที่เกี่ยวข้อง
3. เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาและใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนโดยตรงและต่อประเทศชาติโดยส่วนรวม

เก็บข้อมูลจากเวทีชุมชนต่าง ๆ ได้แก่ การศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์อย่างเจาะลึก การศึกษาชนบทอย่างมีส่วนร่วม (PRA) การระดมสมองและการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ และนำเสนอผลด้วยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่าชุมชนบ้านดอยปุยมีประชากร 1,284 คน 109 ครัวเรือน 6 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ม้ง จีนฮ่อ คนเมือง กะเหรี่ยง เนปาลและญี่ปุ่นภายในชุมชนมีการจัดตั้งองค์กรต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มปกครองและพัฒนา กลุ่มกรรมการโรงเรียน กลุ่มการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์เครดิตยูเนียนและกลุ่มสตรี

การศึกษาภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ได้แก่ ยาสมุนไพรที่สำคัญ ๆ ยาบำรุงอาหารและยาจากธรรมชาติพันธุ์ม้ง ตลอดจนหน้าไม้ ปืนโบราณและกบดักสัตว์ชนิดต่าง ๆ

ก่อนที่จะมีโครงการวิจัยนี้แต่ละกลุ่มต่างคนต่างทำงานจึงมองไม่เห็นผลการพัฒนาชุมชนโดยองค์รวมแต่หลังจากทำการวิจัยผ่านพ้นไประยะหนึ่ง พบว่าทุก ๆ กลุ่มต่างก็ร่วมมือกัน วัตถุประสงค์จากการร่วมกันจัดทำระเบียบชุมชนหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนและพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนมากขึ้น ผลได้ที่ตามมาอันเป็นเป้าหมายของการวิจัยครั้งนี้คือ มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้าไปเที่ยวชุมชนหมู่บ้านดอยปุยอย่างสม่ำเสมอในวันธรรมดาและอย่างคับคั่งในวันหยุดราชการ โดยที่การจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวนั้นมีทั้งกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ไปเองและกลุ่มนักท่องเที่ยวไปกับบริษัทนำเที่ยว ยังไม่ได้มีการจัดรูปแบบที่เป็นเครือข่ายโดยมีประชาคมชาวบ้านเป็นผู้ประสานงาน

สำหรับการศึกษาศึกษาทรัพยากรธรรมชาตินั้น มุ่งเน้นทำการศึกษาผืนป่าทางทิศเหนือ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นป่ารุ่นสองที่ฟื้นฟูโดยชุมชนชาวบ้านดอยปุยและดอยผากล่องซึ่งเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ “ผีเหียง” หรือ “การบน” ของชาวม้งบ้านดอยปุย และหมู่บ้านใกล้เคียง จากการศึกษาพบว่าผืนป่าได้รับการฟื้นฟูจนอุดมสมบูรณ์เกือบเท่าป่ารุ่นที่หนึ่งแล้ว บริเวณรอบ ๆ ดอยผากล่องมีก้อนหินต่าง ๆ ที่เกิดเองตามธรรมชาติ แต่มีรูปร่างเหมือนกับมนุษย์จึงใจแกะสลักให้เป็นรูปเครื่องใช้ต่าง ๆ ในพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ของชาวม้งจากการที่ดอยผากล่องเป็นสันเขาแคบ ๆ และมีโขดหินต่าง ๆ อยู่เรียงราย จึงเป็นจุดชมทิวทัศน์ที่ได้รับความนิยมตั้งแต่ฝั่งอำเภอแม่แตง แม่ริมจนถึงหางดงและจอมทอง ณ จุดชมทิวทัศน์ฝั่งอำเภอแม่ริมมีต้นไม้ประหลาดที่พบได้ต้นเดียวบนเทือกเขานี้ทั้งต้นและใบมีสีเงิน มีดอกสีขาวชาวบ้านตั้งชื่อว่า “กุหลาบพันปีดอยผากล่อง”

ปัญหาและอุปสรรคที่พบจากการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ปัญหาบุคคล บุคคลบางคนมีทั้งกำลังมันสมองและกำลังทรัพย์แต่ไม่ค่อยให้ความร่วมมือกับกิจกรรมส่วนรวมมากนัก ปัญหากลุ่มคนบางกลุ่มที่อพยพเข้ามาซื้อบ้านและทำมาหากินในเมืองชุมชนจึงขาดการสนับสนุนจากกลุ่มคนดังกล่าว ปัญหาระดับชุมชนเป็นปัญหาที่ชุมชนมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม จึงยากที่จะพัฒนาให้เกิดเอกลักษณ์ความเป็นชุมชนบ้านดอยปุยอย่างเช่นในอดีต ปัญหาด้านนโยบายคือข้อจำกัดของการที่ชุมชนบ้านดอยปุยอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ

ข้อเสนอแนะของคณะนักวิจัยคือให้มีการกันเขตพื้นที่ใช้สอยทุกประเภทออกจากเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย แบ่งพื้นที่ใช้สอยออกเป็นโซนต่าง ๆ แล้วให้เข้าไปพัฒนาอย่างจริงจังพร้อมทั้งตั้งกฎกติกาชุมชนมาควบคุมการก่อสร้างและการดำเนินกิจการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับพื้นที่ที่จะต้องอนุรักษ์เพื่อการท่องเที่ยว ทั้งนี้หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐทั้งส่วนท้องถิ่น ส่วนภูมิภาคและส่วนกลางควรส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาหมู่บ้านดอยปุยให้เป็นหมู่บ้านแหล่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

ดังนั้นจึงเป็นการท่องเที่ยวที่ต้องมีการประสานความเข้าใจกันอย่างเหมาะสมตลอดกระบวนการ จากการศึกษาหลักการต่าง ๆ ทำให้สามารถทำแนวทางดังกล่าวมาใช้กับโครงการจากหลักการดังกล่าวข้างต้น จึงสอดคล้องกับการนำไปใช้การแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือ หมู่ที่ 9 ตำบลท่าปลา อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์

บทที่ 3 วิธีดำเนินการ

การศึกษาครั้งนี้มีวิธีดำเนินการวิจัยได้แยกเป็นประเด็น 2 ประเด็นคือ ขอบเขตการศึกษา และวิธีดำเนินการ ซึ่งมีดังรายละเอียดต่อไปนี้

ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตการศึกษาได้แบ่งเป็น 3 ด้านคือ ด้านพื้นที่ศึกษา ด้านกลุ่มเป้าหมาย และด้านเนื้อหา ซึ่งมีรายละเอียดคือ

1. ด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาในพื้นที่บริเวณบ้านท่าเรือ หมู่ที่ 9 ตำบลท่าปลา อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์

ระยะเวลาของการศึกษาวิจัยผู้วิจัยได้เริ่มเข้าศึกษาภาคสนามเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือ ตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ ถึง เดือน มกราคม 2546

2. ด้านกลุ่มเป้าหมาย

2.1 ชุมชนกลุ่มตัวอย่าง

ชุมชนบ้านท่าเรือ หมู่ที่ 9 ตำบลท่าปลา อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ มีประชากรประมาณ 400 คน เป็นบุคคลที่ทางคนวิจัยและนักวิจัย ต้องดำเนินการสำรวจตรวจสอบหาข้อมูล นำมาเป็นบรรทัดฐานในการพัฒนาคู่ไปกับสถานที่ทำให้เป็นบุคคลที่มีศักยภาพในการพัฒนาร่วมกัน ต้องสร้างคนและสถานที่ไปพร้อมกัน

2.2 กลุ่มเป้าหมาย

ในการดำเนินงานตามโครงการวิจัยแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือจำเป็นต้องนำบุคคลในระดับต่าง ๆ ของอำเภอท่าปลา ที่เคยอยู่บริเวณเขตน้ำท่วมหน้าเขื่อนสิริกิติ์มาร่วมเปิดเวทีประชาคม เช่น ประชาชนในชุมชน ผู้นำชุมชน กำนันผู้ใหญ่บ้าน พระภิกษุผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้รู้ ครู อาจารย์ ตำรวจ ทหาร และ กลุ่มคนที่อยู่ในจังหวัดอุตรดิตถ์ เคยเป็นผู้นำในเขตอำเภอท่าปลาเก่า มาให้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือ ให้มีความเจริญเป็นแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อน

หย่อนใจของคนทั่วไปในประเทศไทยและต่างประเทศเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชน บ้านท่าเรือและประเทศชาติ

3. ด้านเนื้อหา งานวิจัยมุ่งศึกษา

3.1 ศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนบ้านท่าเรือ

- ประวัติชุมชน
- สภาพทางวัฒนธรรม
- สภาพทางเศรษฐกิจ
- ทรัพยากรธรรมชาติและการจัดการกรรมสิทธิ์
- สภาพปัญหาของชุมชน

3.2 ศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านท่าเรือ

3.3 ศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อนและปัญหาอุปสรรคของชุมชน

3.4 ศึกษาแนวทางการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือ

3.5 ศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือ

วิธีดำเนินการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มคิด วิเคราะห์ปัญหา และหาแนวทางแก้ไขปัญหา เพื่อการพัฒนาชุมชนของตนอย่างยั่งยืนซึ่งนำเสนอได้ 3 ประเด็นคือ เครื่องมือในการดำเนินการ การวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นตอนการดำเนินการรายละเอียดดังนี้

1. เครื่องมือในการดำเนินการ

1.1 แบบสัมภาษณ์

เป็นการถามเกี่ยวกับข้อมูลความเป็นมาของอำเภอท่าปลาในเขตน้ำท่วม และจำนวนประชากรที่โยกย้ายมาจากเขตน้ำท่วม มาอยู่ในที่แห่งใหม่และบ้านท่าเรือ สภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบันปัญหาและความต้องการของคนในชุมชน

1.2 แบบสำรวจ

เป็นการสำรวจแหล่งพื้นที่ที่จะดำเนินการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและจำนวนประชากรที่อยู่ในเขตพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและสำรวจระดับความพึงพอใจในการจัดการทดลองรูปแบบการท่องเที่ยว

1.3 แบบสอบถาม

เป็นการสอบถามเพื่อสรรหาข้อเท็จจริง ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและที่มีอยู่เดิมและของใหม่และข้อมูลทั่วไปของชุมชน

1.4 สันทนากลุ่ม

เป็นการแบ่งกลุ่มบุคคลที่เข้าร่วมประชุม เพื่อหาข้อมูลต่าง ๆ ในอดีตและปัจจุบันโดยมีบุคคลของคณะที่มวิจัยเป็นผู้ถามคำถาม บุคคลในกลุ่มที่มีความรู้เป็นผู้ตอบคำถาม ผู้วิจัยจัดบันทึกหรืออัดเทป

1.5 การจัดเวทีประชาคม

เป็นการนำบุคคลชั้นนำหรือผู้รู้ในหลาย ๆ ฝ่าย มาร่วมเปิดเวทีแสวงหาข้อมูลของชุมชนด้านสภาพและศักยภาพของชุมชน เพื่อตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับ เพื่อหาทางเลือกและรูปแบบท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ้านท่าเรือ

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

- 2.1 วิเคราะห์จากข้อมูลแบบสัมภาษณ์
- 2.2 วิเคราะห์จากข้อมูลแบบสำรวจ
- 2.3 วิเคราะห์จากข้อมูลแบบสอบถาม
- 2.4 วิเคราะห์จากข้อมูลการสนทนากลุ่ม
- 2.5 วิเคราะห์จากข้อมูลการเปิดเวทีประชาคม

3. ขั้นตอนการดำเนินการ แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพชุมชนและสภาพการท่องเที่ยว

1. ประชุมคณะผู้วิจัยและผู้นำท้องถิ่น ชุมชน ร่วมกันวางแผนปฏิบัติการ
2. ร่วมกันศึกษาสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน ชาวแพและสภาพการท่องเที่ยวโดยการสำรวจใช้ แบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม สัมภาษณ์

3. ร่วมกันสำรวจชุมชนเพื่อหาสถานที่ที่เหมาะสมในการกำหนดจุดสร้างที่
ท่องเที่ยวและทำแผนที่ท่องเที่ยว

4. จัดเวทีวิเคราะห์และตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลจากแบบสอบถาม
การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มและสำรวจจุดสร้างที่ท่องเที่ยว ร่วมกันวิเคราะห์หาจุดแข็ง
จุดอ่อน ปัญหาและอุปสรรคของชุมชนและการท่องเที่ยวที่ผ่านมา โดยมีทีมวิจัย ตัวแทน
ชุมชน องค์กรบริหารส่วนตำบลท่าปลาและตัวแทนจากหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง

5. ศึกษาดูงานจังหวัดเชียงใหม่-เชียงราย ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการ
และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยคัดเลือกตัวแทนไปประมาณ 20 คน

6. จัดเวทีสรุปข้อมูลจากศึกษาดูงานและข้อมูลที่ได้จากการสำรวจมาสรุป
ร่วมกันหารูปแบบ จัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แล้วนำรูปแบบทำประชาพิจารณ์

7. จัดเวทีประชาสัมพันธุ์ โดยองค์กรบริหารส่วนตำบลท่าปลา กับชุมชน
บ้านท่าเรือเพื่อวางแนวทางการจัดการ และ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

8. องค์กรบริหารส่วนตำบลท่าปลา กับชุมชนบ้านท่าเรือ จัดเวทีสรุปผล
ร่วมกันหารูปแบบที่เหมาะสมใน การนำไปทดลองและวางแนวทางการประสานงานกับ
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ระยะที่ 2 ทดลองใช้รูปแบบ

1. จัดประชุมทำความเข้าใจกับทีมวิจัยตั้งคณะทำงานการจัดการท่องเที่ยว
บ้านท่าเรือเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ

2. ประสานงานเพื่อติดต่อสถานที่ท่องเที่ยวเขื่อนสิริกิติ์ และบ้านห้วยต้า

3. ทดลองรูปแบบการท่องเที่ยวทดลองใช้ 2 รูปแบบ

4. จัดเวทีวิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็ง และปัญหาอุปสรรคเพื่อนำผลมา
ปรับปรุงแก้ไขให้เกิดความสมบูรณ์ของรูปแบบที่ทำการทดลอง

5. จัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากผู้นำชุมชนและตัวแทนองค์กรหรือ
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ข้อเสนอแนะและร่วมกันหาแนวทางในการหนุนเสริมกิจกรรม

6. จัดเวทีเพื่อนำเสนอผลและรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว พร้อมประชา
พิจารณ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของผลการศึกษา

7. จัดเวทีเพื่อสรุปผลการศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดย
ความร่วมมือขององค์กรบริหารส่วนตำบลท่าปลากับชุมชนบ้านท่าเรือ

8. จัดทำรายงานผลการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

รายงานการวิจัยครั้งนี้นำเสนอผลการศึกษาโดยแบ่งเป็น 4 ตอน คือ สภาพและข้อมูลทั่วไปของชุมชน ศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาอุปสรรคของชุมชนต่อการท่องเที่ยวที่ผ่านมา และรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านท่าเรือ ดังมีรายละเอียด

ตอนที่ 1 สภาพของชุมชนในอดีตถึงปัจจุบัน

สภาพและข้อมูลของชุมชนอำเภอท่าปลา

1. ประวัติศาสตร์ชุมชนอำเภอท่าปลา

ความเป็นมาของอำเภอท่าปลาก็คือ ด้านประชากรแต่ก่อนประชาชนเป็นชาวจังหวัดน่านที่เดินทางมาทำมาหากินทางป่า ปลูกข้าวไร่เลื่อนลอย พื้นที่บริเวณนี้อุดมสมบูรณ์ดินดีจึงมีประชาชนลงมาอาศัยทำมาหากินมาก ประชาชนที่มาอาศัยส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอศรีสะเกษ จังหวัดน่าน ซึ่งต่อมาก็มีประชากรอพยพมาตั้งรกรากเพิ่มมากขึ้น จึงได้ก่อตั้งเป็นหมู่บ้าน เป็นตำบล และขอยกฐานะเป็นอำเภอที่ชื่อว่า “อำเภอทัพป่า” แต่ยังคงขึ้นอยู่กับจังหวัดน่าน การเดินทางติดต่อสื่อสารกับจังหวัดน่านจะเดินทางโดยเรือและเดินบก แต่การติดต่อสื่อสารกับจังหวัดน่านเป็นไปด้วยความยากลำบาก เส้นทางในการติดต่อระหว่างอำเภอทัพป่ากับจังหวัดน่านอยู่ห่างไกลมาก ไม่สะดวกต่อการตรวจสอบดูแลและจัดหาวัสดุอุปกรณ์มาจัดสร้างสถานที่ราชการ สำหรับการติดต่อระหว่างประชาชนกับจังหวัดนั้นก็เดินทางไปอย่างยากลำบากเช่นกัน อำเภอทัพป่าอยู่ห่างจังหวัดอุตรดิตถ์เพียง 50 กิโลเมตร เพื่อความสะดวกความรวดเร็วในการติดต่อสื่อสารกันในด้านต่าง ๆ จึงได้ขอโอนอำเภอทัพป่ามาขึ้นอยู่กับจังหวัดอุตรดิตถ์ โดยทางกระทรวงมหาดไทยได้อนุมัติให้ย้ายมาขึ้นกับจังหวัดอุตรดิตถ์ และเปลี่ยนชื่ออำเภอจาก “อำเภอทัพป่า” เป็น “อำเภอท่าปลา” โดยมีขุนศรีธานี (เลื่อน) เป็นนายอำเภอคนแรกของอำเภอท่าปลา แล้วจึงได้จัดตั้งตำบลต่าง ๆ ดังนี้

ตำบลท่าปลา มี 6 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านบ่อแก้ว บ้านหนองหอย บ้านปากร่อง หมู่ที่ 2 บ้านหม่อน บ้านก้อนผาตะรุ่น บ้านผาขอ หมู่ที่ 3 บ้านท่าปลา บ้านโคกลีว หมู่ที่ 4 บ้านนาโป่ง บ้านหม่อน บ้านนาโง้ง บ้านร่องน้ำบัวใต้ หมู่ที่ 5 บ้านต้นหมื่น บ้านนาป่าสา บ้านร่องดินหม้อ บ้านร่องต้นป้อม บ้านร่องน้ำบัวเหนือ บ้านเกาะกลาง หมู่ที่ 6 บ้านต้นผึ้ง บ้านบ่อนา บ้านห้วยคล้องช้าง บ้านต้นมุ่น บ้านตีนดอย บ้านหนองใหญ่, บ้านร่องน้ำซ้า

ตำบลจริม มี 5 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านปากัง หมู่ที่ 2 บ้านห้วยยาง บ้านห้วยผึ้ง บ้านห้วยแฝก หมู่ที่ 3 บ้านจริม (ค้อเหนือ) หมู่ที่ 4 บ้านจริม (ค้อใต้) หมู่ที่ 5 บ้านนาต้นลาน บ้านนาวังมอญ บ้านบุง บ้านนาวังผา บ้านทับหลวง

ตำบลหาดล้า มี 8 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านห้วยอ้อยใน หมู่ที่ 2 บ้านห้วยอ้อยนอก หมู่ที่ 3 บ้านน้ำปิงใน หมู่ที่ 4 บ้านน้ำปิงนอก หมู่ที่ 5 บ้านหาดล้าเหนือ หมู่ที่ 6 บ้านหาดล้าใต้ หมู่ที่ 7 บ้านหาดสองแคว หมู่ที่ 8 บ้านน้ำพร้าว ตำบลนางพญา

ตำบลท่าแฝก มี 12 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านงอมถ้ำ หมู่ที่ 2 บ้านงอมมด หมู่ที่ 3 บ้านปากลี หมู่ที่ 4 บ้านห้วยเลิศใน หมู่ที่ 5 บ้านห้วยเลิศนอก หมู่ที่ 6 บ้านท่าแฝกใน หมู่ที่ 7 บ้านท่าแฝกนอก หมู่ที่ 8 บ้านห้วยต้าเหนือ หมู่ที่ 9 บ้านห้วยดักกลาง หมู่ที่ 10 บ้านห้วยด่านนอก หมู่ที่ 11 บ้านหาดลั้ง หมู่ที่ 12 บ้านงอกสัก

การปกครองดูแลประชาชนในแต่ละหมู่บ้านจะมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำคอยดูแล โดยแต่หมู่บ้านในตำบลจะมีกำนันเป็นผู้นำสูงสุดในการปกครองดูแล

2. การศึกษา

การเรียนหนังสือในสมัยก่อนจะใช้ศาลาการเปรียญเป็นที่สำหรับเรียนโดยผู้ชายจะบวชเป็นภิกษุและสามเณร เพื่อศึกษาหาความรู้จากพระภิกษุที่เป็นผู้รู้ด้าน การอ่าน เขียน ท่องจำ ส่วนสตรีก็ให้เรียนการเย็บปักถักร้อยและอาหารกับมารดา การเขียนจะใช้ การเขียนลงในใบลานแห้งและมีการเรียนท่องคาถาอาคมในรูปแบบต่าง ๆ

ด้านการศึกษาในเขตอำเภอท่าปลาเปิดทำการสอน ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ส่วนในพื้นที่การศึกษารอบนอกตามตำบลต่าง ๆ จะมีการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง 4 เท่านั้น เนื่องจากการคมนาคมและงบประมาณในการสนับสนุนมีน้อย เด็กนักเรียนที่จบการศึกษาในหมู่บ้านจะเข้ามาศึกษาต่อในอำเภอท่าปลาโดยอาศัยพักบ้านญาติ ผู้ที่จบการศึกษาจากโรงเรียนในเขตอำเภอ ท่าปลาแล้วก็จะไปเข้าเรียนต่อในตัวจังหวัดอุตรดิตถ์ เช่น วิทยาลัยครู อุตรดิตถ์ตรุณี เปี่ยมเมธิ และต่างจังหวัด

สถานศึกษาจะใช้ชื่อหมู่บ้านและตำบลเป็นชื่อโรงเรียน เช่น ตำบลท่าปลา ก็จะชื่อโรงเรียนบ้านท่าปลา ตำบลหาดล้าจะชื่อ โรงเรียนบ้านหาดล้า ตำบลจริมก็จะชื่อโรงเรียนบ้านจริม ตำบลท่าแฝกก็จะชื่อโรงเรียนบ้านท่าแฝก เป็นต้น

3. วัฒนธรรมและประเพณี

ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธนับถือผี โดยมีวัดเป็นแหล่งยึดเหนี่ยวจิตใจหรือศูนย์รวมของชาวบ้าน เพื่อทำบุญตักบาตร หรือพิธีกรรมอื่น ๆ ในเขตอำเภอท่าปลา จะมีวัดท่าปลาเป็นวัดประจำอำเภอ มีวัดนาไธ้ และวัดตีนดอย วัดนาไธ้จะมี งานบุญสงกรานต์น้ำพระธาตุ มีการจุดบั้งไฟแบบต่าง ๆ วัดตีนดอยก็จะมีพิธีทำบุญขึ้นดอยพระธาตุเป็นประจำทุกปี ในแต่ละวัดจะใช้ชื่อตำบลและหมู่บ้านตั้งชื่อวัด ได้แก่ วัดท่าแฝก วัดหาดล้า วัดจริม ชาวบ้านท่าเรือมีภาษาพูดแบบคนเหนือสำเนียงแบบจังหวัดน่าน การแต่งกายจะใช้แบบแพรวและน่าน การเกิดจะใช้หม้อต้ม การตายนิยมนำไปเผาฝังสุสาน คนชรานิยมเคี้ยวหมากพลู สีเสียด และเมี่ยง

ประเพณีแต่ละตำบลจะเหมือนกันเป็นไปตามฤดูกาลและวันสำคัญทางศาสนา คือ เดือนมีนาคมของทุกปี จะมีการบอกรับบุญให้หนุ่มที่มีอายุถึงเกณฑ์ บวชมาสมัครลงชื่อกับพระภิกษุในวัดที่ตนขอบวช เพื่อท่องบท สวดมนต์และมารยาทต่าง ๆ ในวัดเป็นเวลา 1 เดือน เมื่อถึงเวลาดำหนดที่จะบวช จะทำพิธีโกนหัวหมู่ในวัด การแห่หน้าจะใช้ช้างเป็นพาหนะในการนำข้อม กลอง ระนาด ตะโพน ปี่ ซี่นซี้หลังช้างบรรเลงไปตลอดทาง ส่วนหน้าจะเดินตามผู้เฒ่าผู้แก่ไปตลอดทางจนถึงวัดที่จะบวช และประเพณีการแห่ผีตาโขน ใช้ผ้าจีวรเก่าของพระห่มและแต่งตัวตาโขน การแห่นางแมวเพื่อขอฝน การเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา ประเพณีการบ่ายศรีสู่ขวัญ การทำขวัญช้าง การทำขวัญข้าว การสะเดาะเคราะห์หมู่บ้าน การทำบุญงานเทศมหาชาติ การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ การแต่งงานในประเพณีต่าง ๆ จะมีการละเล่นพื้นบ้านของคนหนุ่มสาว เช่น การเล่นสะบ้า การเล่นผีนางตั้ง การเล่นผีนางกวัก และการเล่นต่อมวยไทยโบราณโดยใช้คนที่มีอายุมาก ๆ ใช้วิธีร้ายรำเข้าหากัน

4. การคมนาคม

การคมนาคมของชาวบ้านท่าปลามี 2 ทาง คือ ทางน้ำและทางบก ทางน้ำอาศัยแม่น้ำน่านเป็นทางเดิน มีเรือที่ทำจากต้นไม้ทั้งต้น เช่น ต้นสัก ต้นตะเคียน เป็นพาหนะโดยการใช้วิธีต่อและพาย สำหรับเดินทางไปมาหาสู่กันระหว่างอำเภอศรีสะเกษ ตำบลทัพป่า และจังหวัดอุตรดิตถ์ ส่วนทางบกอาศัยเส้นทางเดินของช้าง การสร้างถนนในแต่ละตำบลจะใช้แรงงานของคนในหมู่บ้านเป็นหลักไม่มีเครื่องจักรแทนคนโดยชุดสร้างช่วย

กันระหว่างหมู่บ้านต่อหมู่บ้าน ตำบลต่อตำบล พ่อค้าจะใช้เส้นทางนี้ในการนำสินค้ามาขาย โดยมีช้างและเกวียนเทียมกระบือเป็นพาหนะที่ใช้กระบือเทียมเกวียนก็เพราะสมัยก่อนมีการเลี้ยงกระบือมาก

เส้นทางคมนาคมที่เป็นสายหลักใหญ่คือ จากจังหวัดอุตรดิตถ์ไปยังอำเภอทัพปลา ส่วนเส้นทางไปตำบลอื่น ๆ เป็นเส้นทางล้อเกวียนและทางเดินช้าง และเส้นทางเดินทางเรือ ตำบลที่ใช้เส้นทางเดินได้ทั้ง 2 เส้นทางได้ คือ ตำบลท่าแฝก ตำบลหาดล้าต่อมาได้มีพ่อค้าทำการประมูลขอทำสัมปทานตัดไม้ในเขตตำบลท่าแฝก ตำบลหาดล้า ตำบลจริม ตำบลท่าปลา ได้นำรถแทรกเตอร์ เข้าไปทำเส้นทางเพื่อเข้ามาลากไม้ทำให้เกิดถนนในหมู่บ้านติดต่อกับตำบลอื่น ๆ ได้สะดวกและได้มีพ่อค้านำรถ 4 ล้อ และ 6 ล้อเข้าไปวิ่งรับส่งผู้โดยสารและรับส่งสินค้าต่าง ๆ ทำให้เกิดความเจริญขึ้น

5. การปลูกสร้างที่อยู่อาศัย

บ้านเรือนสร้างแบบใต้ถุนโปร่งเสาไม้สูงผาไม้หลังคาใช้ไม้ผ่าเป็นเป็นแผ่นมุงจะนิยมใช้ไม้สักนำมาปลูกสร้างบ้านเรือน การปลูกสร้างบ้านเรือนและสถานที่ราชการได้เริ่มมีการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาบ้าง แต่ยังใช้ไม้สักเป็นหลักในการสร้างและมีไม้ชนิดอื่นบ้างส่วน

6. สภาพเศรษฐกิจ

ชาวบ้านส่วนใหญ่ทำอาชีพการเกษตร ทำนา ทำเพื่อบริโภคมากกว่าขายเอื้อเพื่อซึ่งกันและกัน มีการแลกเปลี่ยนอาหาร สิ่งของ สัตว์ที่นิยมเลี้ยงได้แก่ โค กระบือ ช้าง ม้า เป็ด ไก่ นก หมูดำ สุนัข ในบรรดาสัตว์เลี้ยงทั้งหมดที่มีมากได้แก่ เป็ด ไก่ หมูดำ สุนัข กระบือ ช้าง เพื่อใช้งานและเป็นอาหาร มีการนำไปจำหน่ายยังท้องตลาดในตำบลและอำเภอ มีการทำประมงและค้าขาย

7. ทรัพยากรธรรมชาติ

สภาพพื้นที่ทั่วไปของอำเภอท่าปลาจะมีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ สัตว์ป่านานาชนิด มีป่าไม้เบญจพรรณ มีไม้สักเป็นจำนวนมาก และมีพันธุ์ปลาในแหล่งน้ำหลากหลายชนิด ได้แก่ ปลากดเหลือง ปลานิล ปลากดคัง ปลาไน ปลากดแก้ว ปลานวลจันทร์ ปลากระสูบ ปลาบึก ปลากาค้า ปลาขี้ ปลาทราย ปลาปักเป้า ปลากระดี ปลาตะโกก ปลากิม ปลาตะเพียนขาว ปลาแก้มช้ำ ปลากระแกล่าป่า ปลาดาทหิ้น ปลากระทิง ปลาเทโพ ปลาเข็ม ปลาแรด ปลากระโห้ ปลายี่สกไทย (ปลาสะเอิน) ปลาน้ำบี่ ปลาแค้ ปลายี่สกเทศ ปลาตะเพียนทอง ปลาเนื้ออ่อน ปลาค้าว ปลาสามเหลี่ยม

ปลาไหล ปลาจาด ปลาสังควาส ปลาหมอ ปลาจลาด ปลาสวาย ปลาตุก ปลาช่อน ปลาสร้อยขาว ปลาชะโด ปลาชิวแก้ว ปลาเสือพ่นน้ำ ปลาแวนแก้ว

ฤดูวางไข่ปลาแต่ละชนิดปลาทุกชนิดจะวางไข่ในช่วงเดือน พฤษภาคมถึงสิงหาคม มีปลาหมอข้างเหยียบที่วางไข่ได้ตลอดปี

8. ข้อมูลการอพยพย้ายถิ่นฐานของชุมชน

การอพยพย้ายมาจากถิ่นฐานของคนในชุมชน อันเนื่องจากการสร้างเขื่อนเพื่อเก็บกักน้ำโดยหน่วยงานของรัฐได้ทำการประชุมบุคคลในหน่วยงานต่าง ๆ วางแผนสำรวจแหล่งที่จะสร้างเขื่อน โดยให้คณะเจ้าหน้าที่ช่างชลประทานทำการสำรวจ ได้ทำการสำรวจยังจุดแรกสำรวจที่ “ย่านลิง” ตำบลท่าแฝก เมื่อสำรวจแล้วปรากฏว่ามีผลกระทบต่อจังหวัดข้างเคียงคือ จังหวัดน่าน และได้รับผลประโยชน์ในการเก็บกักน้ำไว้ น้อย ได้ทำการสำรวจจุดที่ 2 สำรวจที่หาดยันฮี เมื่อสำรวจและปรากฏว่ามีผลกระทบต่อ จังหวัดน่าน และได้รับผลประโยชน์ในการเก็บกักน้ำน้อย ได้ทำการสำรวจจุดที่ 3 สำรวจที่พาดผาช่อม สำรวจแล้วปรากฏว่าสภาพพื้นที่ภูเขาสูง มีหินผาเป็นฐานที่แน่นอน มีช่องกันแคบสะดวกต่อการจัดสร้าง พื้นที่เก็บกักน้ำมีบริเวณกว้างไกลเก็บน้ำได้มากไม่ผลกระทบต่อจังหวัดน่าน เจ้าหน้าที่ส่วนหนึ่งได้เรียกผู้นำทั้ง 4 ตำบลมาประชุมชี้แจงเหตุผล และผลที่ต้องสร้างเขื่อนให้ทราบ เมื่อประชาชนทั้ง 4 ตำบลเข้าใจแล้วจึงได้ลงมือสร้าง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทราบพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้อันเชิญพระนามาภิไธย สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เป็นชื่อเขื่อนแห่งนี้และทั้ง 2 พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2514

“เขื่อนสิริกิติ์” เป็นเขื่อนดินสูง 113.6 เมตร ยาว 810 เมตร สันเขื่อนกว้าง 12 เมตร ฐานกว้าง 630 เมตร เก็บกักน้ำได้ 9,510 ล้านลูกบาศก์เมตร มีเครื่องกำเนิด

รูปที่ 1 เขื่อนสิริกิติ์

ไฟฟ้าเครื่องละ 125,000 กิโลวัตต์ จำนวน 4 เครื่อง และมีอุโมงค์ระบายน้ำล้น ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 11 เมตร จำนวน 2 อุโมงค์ อุโมงค์ส่งน้ำเข้าเครื่องกังหันน้ำขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 8.50 เมตร จำนวน 2 อุโมงค์ และอุโมงค์ส่งน้ำทางต้นท้ายน้ำ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 6 เมตร 1 อุโมงค์ น้ำซึ่ง

เก็บกักเหนือเขื่อนสามารถระบายลงมาใช้สามารถผลิตกำลังไฟฟ้าได้ 1,000 ล้านยูนิต พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเปิดเขื่อน เมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2520 เวลา 12.47 น.

เมื่อประชาชนทั้ง 4 ตำบล ได้รับทราบการสร้างเขื่อนก็ได้เริ่มทำการโยกย้าย บ้านเรือนออกจากพื้นที่ทางราชการได้แจ้งการชดเชยค่าเสียหายให้เป็นค่าที่ดินของอำเภอ ท่าปลาในเขตสุขาภิบาลได้ไร่ละ 1,200 บาท ใช้งบประมาณก่อสร้างจำนวน 1,245 ล้านบาท นอกเขตสุขาภิบาลไร่ละ 1,000 บาท ตำบลจริมไร่ละ 800 บาท ตำบลหาดล้าไร่ละ 600 บาท ตำบลท่าแฝกไร่ละ 500 บาท สวนผลไม้ต่าง ๆ เช่น ต้นกล้วย คิดเป็นกอลละ 50 สตางค์ ส่วนค่าที่พักอาศัยให้ตามความเหมาะสมตามสภาพของบ้านแต่ละหลัง ในการขนย้ายบ้านเรือนและอุปกรณ์ต่าง ๆ จะใช้รถ 4 ล้อ 6 ล้อ และ 10 ล้อ ซึ่งเป็นทั้งรถส่วนตัวและรถรับจ้าง ราชการให้ค่าขนส่งประมาณ 1,500 - 3,000 บาท

ก่อนการอพยพทางนิคมสร้างตนเองลำน้ำน่านได้ทำการปรับพื้นที่สร้างถนนลูกรังให้ โดยแบ่งพื้นที่แต่ละแห่งเป็นผืน ๆ ละ 40 ไร่ มีจำนวน 50 ผืน และทำการแจ้งให้หัวหน้าครอบครัวมาจับฉลากเลขที่อยู่อาศัยในแต่ละผืน เมื่อจับฉลากได้ครบทุกครัวเรือนแล้วหน่วยงานทางราชการก็อนุญาตให้ทำการขนย้ายสิ่งของออกจากเขตพื้นที่ พ.ศ. 2511-2514 ได้ทำการรื้อถอนขนย้ายมาทั้ง 4 ตำบล มาอยู่ตามที่ได้จับฉลากไว้ หรือตามหมายเลขแปลงที่ดิน แต่มีบางครอบครัวได้รับค่ารื้อถอนแล้วก็ทำการขนย้าย บ้านเรือนไปจังหวัดเชียงราย และจังหวัดใกล้เคียง ในการขนย้ายบ้านเรือนจะใช้เส้นทาง 2 เส้นทางคือ ผู้ที่อยู่ยังตำบลจริมและตำบลท่าปลา จะขนย้ายบ้านเรือนมาขึ้นที่ทางท่าปลา เก่าใกล้พระธาตุเจดีย์กลางน้ำ ส่วนผู้ที่อยู่ยังตำบลหาดล้าและตำบลท่าแฝก จะขนย้าย บ้านเรือนมาขึ้นที่ทางหน้าเขื่อนดิน ซึ่งเขื่อนดินได้รับงบสร้างเสร็จพร้อมกับเขื่อนสิริกิติ์ แต่ยังมีได้ปิดประตูเก็บกักน้ำ

สภาพและข้อมูลของชุมชนบ้านท่าเรือ

1. สภาพสังคมและวัฒนธรรม

1.1 การอพยพและการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน

ประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้ได้อพยพโยกย้ายมาจากเขตน้ำท่วม เมื่อปี พ.ศ. 2511-2513 เนื่องจากรัฐบาลมีความประสงค์ที่จะจัดสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำผลิตกระแสไฟฟ้าและเพื่อการเกษตรในหลายจังหวัด ชาวบ้านได้ขนย้ายบ้านเรือนมาหยุดแหวะพักที่หน้าเขื่อนดินและปลูกสร้างที่พักชั่วคราวขึ้นตรงหน้าศาลาชมวิวยื้องไปทางประตูระบาย

น้ำของเขื่อนดิน การปลูกสร้างบ้านเรือนจะอยู่แบบกระจัดกระจายไม่มั่นคงถาวร ใช้อุปกรณ์การสร้างแบบง่ายเอาไม้ซาง หลังคามุงหญ้าคาฝาไม้ขัดแตะ พื้นไม้แท้และ ปีกไม้ ถ้าครอบครัวใดมีฐานะก็ใช้สังกะสีมุงหลังคา เมื่อมีประชากรมากขึ้นจึงเกิดเป็น ชุมชนบ้านท่าเรือโดยขึ้นอยู่กับหมู่ที่ 2 บ้านสามร้อยเมตร ตำบลท่าปลา อำเภอท่าปลา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2514 - 2519 มีผู้ใหญ่บ้านชื่อ นายสังวรรณ นันทม

ชาวบ้านมีอาชีพเกษตรกรรม มีการทำไร่เลื่อนลอยในที่ลาดเชิงเขา แคว้นทาง ป่าปลูกข้าว ข้าวโพด และพืชผักสวนครัว มีการทำประมงโดยอาศัยแหล่งน้ำหน้าเขื่อน สิริกิติ์และแหล่งน้ำหน้าเขื่อนดินของเขาเขาตายเป็นสถานที่ทำการประมง ประชากรที่ตั้ง ถิ่นฐานอยู่ในบริเวณนี้ได้อาศัยสถานที่หน้าเขื่อนดินของเขาเขาตายเป็นศูนย์กลางการติดต่อ ซื้อขายสินค้า การขนถ่ายสินค้าในด้านการเกษตร ดังนั้นจึงเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนสินค้า ต่าง ๆ และเป็นศูนย์กลางการติดต่อระหว่างหมู่บ้านและตำบลเข้าสู่อำเภอสำหรับหมู่บ้าน ที่อยู่เหนือเขื่อน เช่น หมู่บ้านน้ำพร้าวของตำบลนางพญา หมู่บ้านห้วยดำ หมู่บ้านป่ากั้ง หมู่บ้านเด่นยาว หมู่บ้านงอมถ้ำ หมู่บ้านงอมมด หมู่บ้านห้วยไผ่ หมู่บ้านงอมสัก ของ ตำบลท่าแฝก

ปี พ.ศ. 2518 ทางกรมไฟฟ้าฝ่ายผลิตเขื่อนสิริกิติ์ได้ทำการปิดประตูน้ำเขื่อน สิริกิติ์ ทำให้ระดับน้ำหน้าเขื่อนสูงขึ้นท่วมบ้านเรือนชุมชนท่าเรือ ทำให้เกิดความเสียหาย กับบ้านเรือนและทรัพย์สินของชาวบ้าน ประกอบกับมีประชากรจากจังหวัดต่าง ๆ หลาย จังหวัดได้เข้ามาอาศัยอยู่เพื่อประกอบอาชีพด้านการประมงมากขึ้น ทำให้เรือนแพที่มีอยู่ มากมายนั้นบางส่วนได้ล่องล้าเข้าไปทางประตูระบายน้ำของเขื่อนดิน และชาวบ้านได้ทิ้ง ขยะมูลฝอยลงไปใต้น้ำก่อให้เกิดความสกปรกบริเวณหน้าเขื่อน ทางกรมไฟฟ้าฝ่ายผลิต เขื่อนสิริกิติ์ที่เป็นเจ้าของดูแลรักษาเขื่อนมองเห็นว่าการที่มีประชากรมาก ๆ เข้ามาอยู่ใน บริเวณหน้าเขื่อนดินนั้น จะทำให้เกิดความเสียหายเป็นอันตรายต่อตัวเขื่อนดินยากแก่ การป้องกันรักษา เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายต่อตัวเขื่อนทางกรมไฟฟ้าเขื่อนสิริกิติ์ ได้เข้ามาขอร้องและแจ้งให้ประชากรที่อาศัยอยู่บริเวณศาลาชมวิวน้ำเขื่อนดินของเขาเขาต ย้ายบ้านเรือนแพท่าเรือไปอยู่ยังบริเวณหน้าเขื่อนดินด้านทิศตะวันตกซึ่งติดกับ เขตอุทยานป่าไม้ เป็นที่อยู่อาศัยใหม่ โดยทางการไฟฟ้าได้ทำการปรับพื้นที่สำหรับปลูก สร้างบ้านเรือน ต่อน้ำประปา สร้างถนนไปยังท่าน้ำและสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ให้กับชุมชนท่าเรือใหม่ เมื่อดำเนินการปรับพื้นที่เรียบร้อยแล้วได้แจ้งให้ชาวชุมชนท่าเรือ ขนย้ายสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ออกจากพื้นที่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521-2522 จนครบทุกหลัง

1.2 การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนรูปแบบใหม่

เมื่อทางการไฟฟ้าฝ่ายผลิตเขื่อนสิริกิติ์จัดการปรับสถานที่ให้ประชากรบ้านท่าเรือได้ทำการอพยพโยกย้ายมาอยู่ที่ใหม่ในพื้นที่ที่ทางการไฟฟ้าจัดให้ ชาวบ้านได้มีการปลูกสร้างบ้านเรือนหลายรูปแบบ แบบเป็นตึกและเป็นไม้ มีระเบียบแบบแผนตามที่ทางการไฟฟ้าฝ่ายผลิตได้จัดวางผังเมืองไว้ให้ โดยอยู่ในเขตตำบลท่าปลา หมู่ที่ 2 บ้านสามร้อยเมตร และมีนายชนาพร โอวภากรณ์ เป็นผู้ที่ผู้ใหญ่บ้านปกครองดูแลและพัฒนาหมู่บ้าน

ปี พ.ศ. 2528 ทางคณะกรรมการหมู่บ้านท่าเรือ จึงขอมติในที่ประชุมหมู่บ้านทำการออกเสียงขอแยกออกจากหมู่ที่ 2 ตำบลท่าปลา โดยการทำคำร้องขอแยกหมู่บ้านจากหมู่ที่ 2 ตำบลท่าปลา มาเป็นหมู่ที่ 9 ตำบลท่าปลา ไปยังที่ว่าการอำเภอท่าปลา เพื่อเสนอเรื่องไปยังกระทรวงมหาดไทยต่อไปตามขั้นตอนของระบบราชการ และได้รับการอนุมัติให้แยกหมู่บ้านและจัดตั้งหมู่บ้านให้เป็นหมู่ที่ 9 บ้านท่าเรือ เมื่อ พ.ศ.2528 เป็นต้นมา ในด้านการปกครองหมู่บ้านทางหมู่ที่ 9 บ้านท่าเรือ ได้ดำเนินการจัดตั้งผู้นำหมู่บ้านคนแรกคือ นายอยู่ พลอาสา เป็นผู้ใหญ่บ้าน เมื่อปี พ.ศ. 2528 คนที่ 2 คือ นายสมบัติ แสงแก้ว คนที่ 3 คือ นายมานะ จันทรสีทอง คนที่ 4 คือ นายประวิทย์ มีอินทร์ธา เมื่อพ.ศ. 2542 การปกครองและการพัฒนาหมู่บ้านอยู่ในรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้านพึงเสียงข้างมาก

1.3 ประชากร

หมู่บ้านท่าเรือ หมู่ที่ 9 ตำบลท่าปลา อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ ปัจจุบันมีประชากรที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตบ้านท่าเรือและเรือนแพที่มีอยู่จำนวน 92 ครัวเรือน แยกประชากรเป็นเพศชายจำนวน 202 คน แยกเป็นเพศหญิง จำนวน 192 คน อยู่ในวัยเรียน 64 คน

หมู่บ้านชาวเรือนแพบ้านท่าเรือ มีจำนวนครอบครัว 46 ครอบครัว จำนวนชาย 75 คน หญิง 64 คน จำนวนแพ 46 หลัง ส่วนใหญ่อพยพมาจากจังหวัดพิษณุโลก จังหวัดพิจิตร จังหวัดสุโขทัย จังหวัดอุตรดิตถ์ และจังหวัดนครสวรรค์

1.4 เส้นทางคมนาคม

การคมนาคมของหมู่บ้านท่าเรือ ที่ใช้ติดต่อกับตำบล อำเภอ จังหวัดและหมู่บ้านอื่น ๆ มีอยู่ 2 ทางคือ ทางบกและทางน้ำ โดยทางบกใช้การสัญจรโดยรถยนต์ รถจักรยานยนต์ และรถชนิดอื่น ๆ ติดต่อกันระหว่างตำบล อำเภอ จังหวัด และหมู่บ้านอื่น ๆ ส่วนทางน้ำใช้สัญจรโดยทางเรือ มีเรือยนต์ เรือเร็ว เรือหางยาว และเรือชนิดอื่น ๆ

ติดต่อกันระหว่างตำบล หมู่บ้านที่อยู่เหนือเขื่อน เช่น ติดต่อกับตำบลนางพญา บ้านน้ำพร้าว บ้านห้วยต้า ตำบลท่าแฝก บ้านงอมสั๊ก บ้านงอมมด บ้านงอมถ้ำ บ้านปากั้ง บ้านห้วยผึ้ง บ้านห้วยไผ่ และหมู่บ้านปากนาย เขตจังหวัดน่าน

เส้นทางคมนาคมทางบกของหมู่บ้านท่าเรือ สร้างและบุกเบิกครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2521 โดยหน่วยงาน กรป.กลางและหน่วยงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตเขื่อนสิริกิติ์ เป็นถนน ลูกวังการสัญจรในช่วงนั้นไม่ค่อยสะดวกเพราะในช่วงฤดูฝนถนนลื่น เป็นหลุมเป็นบ่อ รถติดหล่มยากแก่การสัญจร พอถึงในช่วงฤดูแล้งถนนที่เป็นหลุมเป็นบ่อก็จะเกิดมีฝุ่นหนาเกิดอันตรายต่อผู้ขับขี่รถ ในปี พ.ศ. 2524 ถนนเข้าหมู่บ้านก็ได้รับการพัฒนา โดยได้รับความช่วยเหลือจากอำเภอติดต่อประสานงานกับหน่วยงานของ สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท (รพช.) ได้เข้ามาพัฒนาถนนโดยการจัดทำถนนใหม่ให้มีพื้นที่กว้างกว่าเดิมปรับเป็นถนนลาดยางมะตอย เข้าหมู่บ้านใช้เส้นทางสัญจรไปมาได้สะดวกจนถึงปัจจุบันนี้

เส้นทางคมนาคมทางน้ำ ในบริเวณอ่างเก็บน้ำเขื่อนสิริกิติ์การสัญจรโดยทางเรือ เช่น การโดยสารเรือยนต์ เรือเร็ว และเรือหางยาว เป็นการเดินทางติดต่อระหว่างตำบล หมู่บ้านต่าง ๆ ที่อยู่เหนือเขื่อนกับหมู่ที่ 9 บ้านท่าเรือ หรือเป็นการเดินเรือเพื่อการท่องเที่ยว

1.5 การศึกษา

บ้านท่าเรือหมู่ที่ 9 การศึกษาของบุตรหลานผู้ปกครองจะนำบุตรหลานเข้าเรียนในสถานศึกษาของรัฐบาล โดยภาคบังคับ 9 ปี ณ โรงเรียนในเขตการศึกษาของตำบลจริม เป็นเวลาหลายปีต่อมาผู้นำและผู้ปกครองของนักเรียนมองเห็นความยากลำบากในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในเขตการศึกษาของตำบลจริม จึงมีความเห็นตรงกันของงบประมาณจากหน่วยงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตและของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ (สปช.) จัดหาสถานที่สร้างอาคารเรียน อาคารประกอบได้พื้นที่ในเขตหมู่บ้านท่าเรือจัดสร้างอาคารเรียน จำนวน 1 หลัง 4 ห้องเรียน ต่อมาได้รับงบประมาณสร้างอาคารเรียนอีก 1 หลัง เป็นอาคารตึกสูง 2 ชั้น 6 ห้องเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอท่าปลา (สปอ.ท่าปลา) สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุตรดิตถ์ (สปจ. อุตรดิตถ์) เปิดสอนตั้งแต่ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ประถมศึกษาปีที่ 6 มีครูผู้สอน 6 คน ต่อมาได้เปิดทำการสอนในระดับชั้นอนุบาลอีก 1 ห้องเรียน จำนวนนักเรียนประมาณ 60 คน

การศึกษานอกระบบ นักเรียนที่จบการศึกษาจากภาคบังคับแล้วมาศึกษายังโรงเรียนในระดับอำเภอชั้นมัธยมศึกษา แต่อีกส่วนหนึ่งไม่ประสงค์จะเข้าศึกษาต่อได้สมัครเข้าเรียนยังศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนที่มีอยู่ในเขตอำเภอท่าปลา ซึ่งตั้งอยู่ในสถานที่ใกล้เคียงที่ว่าการอำเภอท่าปลา อีกส่วนหนึ่งผู้ปกครองของนักเรียนบางคนที่ต้องการแสวงหาความรู้ ก็ได้สมัครเข้าเรียนยังศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนเช่นกัน เพราะหมู่ที่ 9 บ้านท่าเรือ ไม่มีศูนย์การศึกษานอกระบบที่จะให้เข้าเรียน

ปี พ.ศ. 2523 ทางหมู่บ้านท่าเรือได้จัดสร้างโรงเรียนชั่วคราวขึ้นเป็นโรงเรียนสาขาโรงเรียนสีเสียดบารุง เสาไม้สัก คานไม้ มุงหญ้าคา มี 4 ห้องเรียน ปี พ.ศ. 2526 ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากทางไฟฟ้าฝ่ายผลิตเขื่อนสิริกิติ์เป็นเงิน 123,000 บาท เพื่อปรับปรุงหลังคามุงกระเบื้อง พื้นปูน ฝาก่ออิฐครึ่งไม้ มี 4 ห้องเรียน ครูผู้สอนจากโรงเรียนสีเสียดบารุง และได้รับการจัดตั้งเป็นโรงเรียนเอกเทศ ชื่อว่า โรงเรียนบ้านท่าเรือ โดยขึ้นอยู่กับกลุ่มท่าปลา ในปี พ.ศ. 2544

1.6 สาธารณสุข

ด้านอนามัยชุมชนในหมู่บ้านท่าเรือ หมู่ที่ 9 ตำบลท่าปลา ไม่มีอนามัยชุมชน แต่มีระบบประกันสุขภาพที่ราษฎรได้จัดทำอยู่ คือ บัตรประกันสุขภาพ 30 บาทรักษาทุกโรค บัตรประกันสุขภาพของผู้สูงอายุและบัตรประกันสุขภาพของเด็กในวัยเรียน

1.7 วัฒนธรรมประเพณี

ประชากรในหมู่บ้านท่าเรือ หมู่ที่ 9 ตำบลท่าปลา ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัฒนธรรมประเพณีเช่นเดียวกับภาคอื่น ๆ การสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นวันสำคัญทางศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตรในวันสำคัญต่าง ๆ อาทิ วันขึ้นปีใหม่ วันสารท วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเทโวโรหณะ วันสงกรานต์ วันลอยกระทงเพ็ญเดือน 12 ประเพณีการบายศรีสู่ขวัญ

ความเชื่อประชากรบ้านท่าเรือยังเชื่อว่าบาปบุญคุณโทษนั้นมีจริง จึงทำให้ทุกคนเกิดความกลัวการกระทำความผิด ยังร่วมกันทำบุญตักบาตรอยู่เป็นประจำและบางส่วนยังเชื่อเรื่องจิตวิญญาณ ยังมีการเข้าร่วมอยู่บางส่วนการเคารพนับถือ ประชากรชาวบ้านท่าเรือจะมีการเคารพนับถือ ครูอาจารย์ และผู้มีอาวุโสมีความรู้ มีความประพฤติดีประพฤติชอบ

วัฒนธรรมประเพณีที่เปลี่ยนไปและขาดการสืบทอดก็คือ การละเล่นการแข่งขันกีฬาในเทศกาลประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีการเล่นสงกรานต์ ในวันที่ 15

เดือนเมษายน จะมีการสงฆ์น้ำพระและจุดป๋องไฟ การแข่งขันเล่นสะบ้าเป็นสะบ้าไม้และสะบ้าลิ่ง ก็ไม่มีการเล่นเหมือนแต่ก่อน การเล่นลูกข่างระหว่างหนุ่มสาว การเล่นฝีนางตั้งฝีนางกวัก แม้แต่ประเพณีการแข่งขันเรือหางยาวที่เคยมีก็ไม่มีการแข่งขัน เช่นแต่ก่อน

1.8 การปกครองส่วนท้องถิ่นและภาวะผู้นำ (ผู้นำทางการและผู้นำทางธรรมชาติ)

หมู่บ้านท่าเรือ หมู่ที่ 9 ตำบลท่าปลา อยู่ในกำการปกครองของอำเภอท่าปลา โดยมีนายอำเภอเป็นหัวหน้า และมืองค์กำการบริหารส่วนตำบลท่าปลา มีประชำนกำการกำการบริหารองค์กำการบริหารส่วนตำบลเป็นผู้ควบคุมดูแลจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาให้

ภาวะผู้นำทางการ มีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ปกครองดูแลจัดระเบียบต่าง ๆ จัดกำการเรื่องต่าง ๆ ให้เกิดกำความสงบเรียบร้อย ร่วมพัฒนาหมู่บ้านในส่วนต่าง ๆ โดยกำความร่วมมือกับองค์กำการ ซึ่งมืองค์กำการบริหารส่วนตำบลท่าปลาเป็นองค์กำการส่วนท้องถิ่น มีสมาชิกของหมู่ที่ 9 บ้านท่าเรือ จำนวน 2 คน เป็นตัวแทนของประชำกรในหมู่บ้าน เข้าเป็นกำการกำการบริหารในองค์กำการบริหารส่วนตำบลท่าปลาเพื่อจัดหางบประมาณในการพัฒนาหมู่บ้านท่าเรือ

ส่วนผู้นำทางธรรมชาติทางประชำกรหมู่ที่ 9 มีการรวมตัวเป็นกลุ่มมืองค์กำการและกลุ่มอนุรักษ์สัตว์น้ำ กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มอาสาสมัครอนุรักษ์สัตว์น้ำโดยขึ้นอยู่กำกับสถำนีประมงท่าเรือ

1.9 กำความสัมพันธ์ในชุมชนและกลุ่มชุมชน

ระบบกลุ่มกำการช่วยเหลือและระบบเศรษฐกิจ ในหมู่บ้านท่าเรือหมู่ที่ 9 มีกลุ่มกำการช่วยเหลือและกลุ่มระบบเศรษฐกิจรวม 4 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 ได้แก่ กลุ่มเลี้ยงปลาในกระชังปลาที่เลี้ยงเป็นปลาทับทิม มีสมาชิกจำนวน 10 คน

กลุ่มที่ 2 ได้แก่ กลุ่มเลี้ยงปลาในกระชังของกลุ่มอาสาสมัครอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ สนับสนุนเงินงบประมาณ โดยกองทุนอาชีพ มีสมาชิกกลุ่ม ละ 10 คน

กลุ่มที่ 3 ได้แก่กลุ่มแกะสลักเฟอร์นิเจอร์ มีสมาชิกจำนวน 20 – 30 คน สนับสนุนเงิน งบประมาณ โดยองค์กำการบริหารส่วนตำบลท่าปลา

กลุ่มที่ 4 ได้แก่กลุ่ม ปลาชีวแก้ว (กลุ่มผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์) มีสมาชิกกลุ่มจำนวน 15 – 20 คน สนับสนุนเงินงบประมาณโดยหน่วยงานพัฒนาชุมชน

การจัดการความสัมพันธ์และการจัดการกลุ่ม กลุ่มมีการจัดการความสัมพันธ์ โดยการประชุมหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและช่วยเหลือในด้านความรู้ ความเข้าใจ เรียกพบปะสังสรรค์ ส่วนด้านการบริหารจัดการกลุ่มจะมีการสมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มของกลุ่มต่าง ๆ ด้วยความสมัครใจ มีการประชุมเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่มของแต่ละกลุ่ม โดยที่สมาชิกของแต่ละกลุ่มจัดตั้งกฎกติกา วิธีดำเนินงาน การประเมินผล การดำเนินงาน เก็บรวบรวมข้อมูล ผลดี ผลเสีย และการจัดทำบัญชีรายรับ และรายจ่าย

ผลการดำเนินกิจกรรมร่วมกันก่อให้เกิดมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความรัก ความสามัคคีที่ดีต่อกัน ทำให้เกิดมีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพสร้างรายได้ มีรายได้ร่วมกันและมีผลในการพัฒนากลุ่มให้ดีขึ้น

ปัญหาความขัดแย้งของกลุ่มแต่ละกลุ่ม มีบ้างเกิดความไม่เข้าใจในการบริหารของคณะกรรมการบริหาร เนื่องจากไม่ค่อยเข้าร่วมประชุมแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของกลุ่มแต่ละกลุ่มที่เกิดขึ้น จึงทำให้ไม่เข้าใจระบบของงานที่ต้องทำการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

1.10 ระเบียบข้อปฏิบัติและกฎเกณฑ์ของหมู่บ้าน

ระเบียบข้อบังคับและกฎเกณฑ์ของหมู่บ้านทำเรื่องเป็นกฎระเบียบที่ประชาชนในหมู่บ้านได้ร่วมจัดตั้งขึ้นใช้บังคับให้ประชากร บ้านทำเรื่องมีความสุขสบายซึ่งมีระเบียบข้อปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. ประชากรในหมู่บ้านทำเรื่องทุกคน ทุกครัวเรือนจะต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือกันพัฒนาหมู่บ้านในทุกด้านทุกเรื่อง เช่น การพัฒนาความเป็นอยู่ให้เจริญในด้านวัฒนธรรมประเพณีในด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม หากครอบครัวใดไม่มีส่วนร่วมหรือไม่ร่วมพัฒนา ก็จะไม่ได้รับความช่วยเหลืออะไรต่าง ๆ จากหมู่บ้าน

2. ผู้ใดไม่มีส่วนร่วมหรือไม่ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมทางศาสนาในด้านขนบธรรมเนียมประเพณีและกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ถึงสามครั้งก็จะถูกตัดสิทธิ์ในการช่วยเหลืออะไรต่าง ๆ ที่ทางราชการนำมาให้ มาช่วยเหลือ

3. ผู้ใดไม่เข้าร่วมประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน ไม่ร่วมพัฒนา หมู่บ้านในด้านต่าง ๆ ถึงสามครั้ง จะไม่ได้รับการสนับสนุนอะไรต่าง ๆ จากหมู่บ้านและจะถูกตัดสิทธิ์ตามข้อที่ 2

4. ครอบครัวใดหรือผู้ใดเกี่ยวข้องกับยาเสพติด (ยาบ้า) และสารออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทจะถูกตัดสิทธิ์ในการช่วยเหลือจากหมู่บ้าน

1.11 การจัดการความขัดแย้งภายในชุมชน

ความผิด บทลงโทษ มีการปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย การจัดการความขัดแย้งของหมู่บ้านในกรณีต่าง ๆ มีคณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่ตัดสินและไกล่เกลี่ยโดยการสอบสวนหาความจริงทำการประนีประนอมความผิดอุจฉกรรณที่คณะกรรมการไม่สามารถ ตัดสินและไกล่เกลี่ยได้ ทางคณะกรรมการก็ดำเนินการตามขั้นตอนคือ ขั้นที่ 1 ส่งเรื่องกำนันตำบล ขั้นที่ 2 ส่งเรื่องให้กับทางอำเภอ ขั้นที่ 3 ส่งเรื่องให้เจ้าหน้าที่ตำรวจจัดการตามกฎหมาย

2. สภาพทางเศรษฐกิจ

2.1 การประกอบอาชีพ

ภาคการเกษตรมีการปลูกมะม่วงหิมพานต์และมีการนำผลผลิตที่ผลิตได้มาแปรรูป โดยนำเม็ดมะม่วงหิมพานต์ที่กระเทาะเปลือกออกแล้วบรรจุในถุงแล้วนำออกจำหน่ายปลูกข้าวโพด ไม่มีการนำมาแปรรูปผลิตได้นำข้าวโพดที่เต็มที่แล้วขายให้กับโรงงาน นอกภาคการเกษตร มีการเลี้ยงปลาในกระชังเพื่อจำหน่าย เช่น ปลาตะกูนมีการผลิต และการแปรรูป โดยนำปลาไปเป็นปลาร้า ปลาอย่าง ปลาชิวแก้ว น้ำปลา

2.2 การลงทุนและกระบวนการผลิต

ด้านการลงทุนในการผลิตของชาวบ้านนั้น จะยกตัวอย่างการลงทุนในการผลิตน้ำปลา โดยการผลิตน้ำปลานั้นจะต้องมีทุนซื้อปลา แต่ครั้งประมาณ 1,000 บาท โดยรวมกับปัจจัยทางด้านอื่นจะมามาผลิตเป็นน้ำปลาอีก เช่น น้ำตาลทราย ชะเอม ขวดที่จะใช้บรรจุใส่น้ำปลาและเกลือผลตอแทนที่ได้รับจากการผลิตน้ำปลาขายต่อวันได้ประมาณวันละ 100 บาท ต่อเดือนได้เดือนละ 1,000 บาท

การจัดการปัจจัยการผลิต มีการใช้ปัจจัยภายนอก เช่น ปลาบางส่วน ขวดที่ใช้บรรจุน้ำปลา ถูพลาสติกที่ใช้บรรจุเม็ดมะม่วงหิมพานต์และปลาชิวแก้ว

การจัดการผลิตและการบรรจุหีบห่อในการผลิตผลิตภัณฑ์ เช่น การผลิตน้ำปลา มีวิธีการผลิตน้ำปลา โดยเริ่มจากการนำน้ำตาลทรายเคี้ยวให้น้ำตาลเป็นสีน้ำตาลใสชะเอม 1-2 แท่ง เพื่อดับกลิ่นน้ำปลาและนำมาต้มใส่ปี๊บโดยต้มให้เหลือครึ่งปี๊บแล้วยกลงจากเตาพักไว้ให้เย็น แล้วนำน้ำปลามากรองด้วยผ้าขาวบางเพื่อไม่ให้มีตะกอนแล้วนำน้ำปลามาบรรจุใส่ขวดน้ำปลาขายขวดละ 20 บาท ส่วนการผลิตปลาชิวแก้วมีรูปแบบการผลิต โดยเป็นปลาชิวตากแห้งและบรรจุใส่ถุง ขายเป็นถุงละ 100 บาท การผลิตเม็ดมะม่วงหิมพานต์ มีรูปแบบการผลิตโดยมีการกระเทาะเปลือกออกแล้วนำมาบรรจุถุงพลาสติก ขายถุงละ 80 – 90 บาท

2.3 การตลาดการค้าและการขนส่ง

รูปแบบการขนส่งและรูปแบบการตลาด มีการจัดส่งขายภายในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง เช่น เชียงใหม่ นครสวรรค์ โดยมีการขนส่งทางรถยนต์ อาจมีการเปลี่ยนแปลงด้านราคา ด้านการตลาดและกลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่ซื้อผลิตภัณฑ์ ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงได้โดยลูกค้าเป้าหมายอาจจะเพิ่มหรือลดลงได้ ดังนั้นการผลิตสินค้าจึงต้องมีการปรับปรุงให้เป็นที่ไปตามความต้องการของลูกค้าและมีการวางแผนเพื่อเพิ่มกลุ่มเป้าหมายในการซื้อสินค้า

2.4 การใช้แรงงาน

การใช้แรงงานในการผลิตสินค้าที่จะนำมาขายตามท้องตลาด ส่วนมากจะใช้แรงงานจากภายในครอบครัว เพราะเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน อาจมีการจ้างแรงงานภายนอกเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

2.5 การสนับสนุนขององค์กรภายนอก

ความสัมพันธ์ขององค์กรกับหน่วยการผลิตชุมชนยังมีความสัมพันธ์กันไม่มากเท่าไร การสนับสนุนหรือส่งเสริมขององค์กรก็ยังไม่มากเท่าที่ควรต้องได้รับการสนับสนุนหรือส่งเสริมมากขึ้น ซึ่งองค์กรหรือหน่วยงานควรส่งเสริมทางด้านงบประมาณและความรู้เพิ่มเติมให้กับชุมชนเพื่อที่จะนำความรู้ไปประกอบอาชีพ ส่วนหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนชุมชนอยู่ในระดับหนึ่งคือ องค์กรการบริหารส่วนตำบลท่าปลา พัฒนาชุมชน และเกษตรอำเภอ ซึ่งมีรูปแบบการสนับสนุนด้านความรู้ ทักษะ เทคนิค วิธีการผลิตการแปรรูปอาหาร การบรรจุหีบห่อที่หลากหลาย

3. ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการและกรรมสิทธิ์

3.1 ทรัพยากรดิน

ลักษณะของพื้นดินและความเปลี่ยนแปลง แต่ก่อนเป็นพื้นที่ป่าและต่อมาทางการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ก็ได้ไถเป็นที่อยู่อาศัยของชาวหมู่ที่ 9 บ้านท่าเรือ ตั้งเดิมอยู่กันประมาณ 3 - 4 หลังคา ตั้งมาประมาณ 30 กว่าปี ส่วนมากจะอพยพมาจากหาดสองแควและชาวจริมจนถึงปัจจุบัน

การใช้ประโยชน์จากดินน้อย เนื่องจากมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่า แต่ก่อนยังพอใช้ทำประโยชน์ได้บ้าง แต่เดี๋ยวนี้มีกำหนดพื้นที่เป็นอุทยานแห่งชาติเลยไม่มีพื้นที่ ทำกิน การถือครองที่ดินยังไม่มีเพราะเป็นพื้นที่อพยพ อยากให้ทางราชการหาพื้นที่ทำกินให้กับประชาชนมากกว่านี้

3.2 ทรัพยากรน้ำ

แหล่งน้ำที่ใช้ภายในชุมชนได้จากเขื่อนสิริกิติ์ การจัดการน้ำระบบชลประทาน (เหมืองและฝาย) มีน้ำให้สะอาดเพราะเป็นน้ำหน้าเขื่อน มีจุดเดียวที่หน้าศาลาชมวิวเป็นที่กำจัดน้ำและบำบัดน้ำ น้ำที่ได้จากหน้าเขื่อนจะถูกส่งไปตามคลองและท่อน้ำชลประทานต่าง ๆ ที่ทำการเกษตร แต่น้ำที่ถูกส่งไปไม่ค่อยเพียงพอต่อความต้องการของชุมชนโดยเฉพาะภาคการเกษตร สำหรับการใช้จ่ายประโยชน์จากแหล่งน้ำส่วนใหญ่จะใช้ในภาคการเกษตรโดยการสูบน้ำจากแหล่งน้ำขึ้นไปใช้ ผลกระทบต่อแหล่งน้ำส่วนใหญ่เกิดจากการทำการเลี้ยงปลาในกระชังของชาวบ้าน และเกิดจากน้ำเสียและขยะมูลฝอยจากแพอาหารและแพปลา

3.3 ทรัพยากรป่าไม้และป่าชุมชน

พื้นที่ป่าไม้มีจำนวนจำกัด ประมาณ 50 ไร่ พื้นที่ของหมู่ที่ 9 บ้านท่าเรือจะเป็นเกาะเป็นดอย เป็นป่าสงวน อยู่ในความดูแลของกรมป่าไม้

4. สภาพปัญหาของชุมชน

4.1 ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

ประชากรส่วนใหญ่ในหมู่บ้านท่าเรือประกอบอาชีพด้านการเกษตรคือการเลี้ยงปลาในกระชัง ทำการประมง การเลี้ยงปลาในกระชังได้มีปัญหาทำให้ชุมชนเดือดร้อนคือ ราคาปลาที่ขายให้พ่อค้าคนกลางมีราคาที่ตกต่ำแทบจะไม่คุ้มกับการลงทุนมีกำไรน้อย บางครั้งก็ขาดทุน ราคาอาหารปลาที่มีราคาสูง ไม่มีตลาดกลางค้าปลาและการจับปลา ของพ่อค้าคนกลางจับล่าช้ากว่ากำหนดและพ่อค้าคนกลางได้แต่จับปลาที่ตนเองเลี้ยงอยู่ โดยให้ชาวบ้านรอไปก่อน

4.2 ปัญหาทางด้านการประมง

การประมงได้ประสบปัญหาอยู่คือ หาปลาไม่ค่อยได้แต่ราคาปลาก็ยังตกต่ำแต่ในบางครั้งหาปลาได้ดี แต่ราคาก็ยังตกต่ำทำให้ชาวประมงประสบปัญหาอยู่ตลอดเวลา ชุมชนมีความต้องการให้สร้างสะพานปลาเพื่อรองรับปลาที่ชุมชนได้ทำการประมงขึ้นมา และเพื่อช่วยพยุงราคาปลาให้ได้มาตรฐานและช่วยให้ ชาวบ้านได้มีอาชีพ มีรายได้เลี้ยงครอบครัว เพราะว่าปัจจุบันนี้หมู่บ้านท่าเรือทั้งหมู่บ้านไม่มีที่ดินทำกิน ที่ดินที่มีอยู่ตอนนี้ก็ไม่มีเอกสารสิทธิ์ใด ๆ สมควรที่จะจัดสรรที่ดินทำกินเพื่อลดการแออัดของเรือนแพ

การค้าขายปลาในท่าเรือก็ประสบปัญหาคือ ได้มีพ่อค้าคนกลางจำนวนหนึ่งได้นำปลาจากที่อื่นมาขายในท่าเรือทำให้ปลาในท่าเรือมีราคาตกต่ำไปด้วย การค้าขายปลาชีวแก้ว ซึ่งเป็นปลาชีวแก้วแห้ง เมื่อถึงฤดูหนาวจะหาปลาชีวแก้วได้มาก แต่เมื่อถึงฤดู

อื่นจะหาไม่ค้อยได้ทำให้ราคาปลาชิวแก้วไม่แน่นอนตามฤดู ชุมชนต้องการที่จะมีห้องเย็น เพื่อจะได้นำมาตากและขายในฤดูที่ปลาชิวแก้วขาดตลาด เพื่อพยุงราคาปลาชิวแก้วให้ได้มาตรฐาน และร้านค้าชุมชนในท่าเรือไม่เป็นระเบียบต้องการที่จะให้สร้างร้านค้าในชุมชน ให้ได้มาตรฐานและความเป็นระเบียบต่อไป และควรจัดอบรมให้ความรู้แก่กลุ่มแม่บ้านในเรื่องกรรมวิธีการผลิต การบรรจุหีบห่อ ความสะอาด เพื่อพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ให้ได้มาตรฐาน

4.3 ปัญหาทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

ชุมชนในบ้านท่าเรือยังไม่ค่อยเข้มแข็ง ชุมชนยังไม่ให้ความร่วมมือบางกิจกรรม ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือขาดการสื่อสารที่ดี เพราะประชาชนบางส่วนได้อาศัยอยู่ตามเรือนแพที่อยู่ห่างจากหมู่บ้าน การทำกิจกรรมบางอย่างอาจจะรับรู้ไม่ทั่วถึง ส่วนวัฒนธรรมประเพณีได้จัดขึ้นทุกปีไม่มีปัญหา แต่ประเพณีวัฒนธรรมอาจจะแตกต่างกันบ้างเพราะประชากรบางส่วนได้อพยพมาจากจังหวัดอื่นอีกหลาย ๆ จังหวัดมารวมกัน

4.4 ปัญหาทางด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ปัญหาทางด้านทรัพยากรคือ ปลาตอนนี้มีจำนวนลดน้อยลงมากเนื่องจากการทำประมงที่ผิดกฎหมายของคนบางกลุ่มนอกเหนือจากคนในชุมชน การจับปลาในฤดูวางไข่ การตัดต้นไม้ใหญ่

ปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมคือ ได้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากขึ้นและได้ทำให้มีขยะเพิ่มมากขึ้นด้วย จะต้องมีการบริหารจัดการและทำลายขยะให้หมดไปโดยการสร้างเตาเผาขยะ ด้านเกาะกลางน้ำซึ่งในปัจจุบันไม่มีความร่มรื่นเท่าที่ควรสมควรที่จะปลูกป่าทดแทนและสมควรที่จะจัดทำสวนหย่อมปลูกเสริมไม้ดอกไม้ประดับตามเกาะให้ดูสวยงามและสมควรในการจอดรถ และให้นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่ง ท่องเที่ยวต่าง ๆ ในจังหวัดอุดรดิติต์ และด้านถนนเข้ามาที่หมู่บ้านท่าเรือแคบเกินไป สมควรที่จะขยายถนนใหม่ให้มีความสะดวกในการจราจร

4.5 ปัญหาอื่น ๆ

การจอดเรือในท่าหน้าในหมู่บ้านยังไม่เป็นระเบียบ และไม่มีท่าเทียบเรือให้นักท่องเที่ยวและใช้ในการขนสินค้าชุมชน

5. ข้อมูลเพิ่มเติม

5.1 ข้อมูลหมู่บ้านชาวแพ

หมู่บ้านชาวแพ มี 3 จุด คือ **จุดที่ 1 หมู่บ้านชาวแพบ้านท่าเรือ** มีจำนวนครอบครัว 46 ครอบครัว จำนวนชาย 75 คน หญิง 64 คน จำนวนแพ 46 หลัง ส่วนใหญ่อพยพมาจากจังหวัดพิษณุโลก จังหวัดพิจิตร จังหวัดสุโขทัย จังหวัดอุตรดิตถ์ และจังหวัดนครสวรรค์ ภาษาที่ใช้ท้องถิ่นและภาษากลาง มีอาชีพหลักทำการประมง การเลี้ยงปลาในกระชัง การประมง การเลี้ยงปลาในกระชัง และค้าขาย **ส่วนจุดที่ 2 หมู่บ้านชาวแพบ้านห้วยโปร่ง** มีจำนวนครอบครัว 13 ครอบครัว จำนวนชาย 16 คน หญิง 20 คน เป็นคนที่อพยพมาจากบ้านห้วยโปร่ง หมู่ที่ 2 ตำบลจirim อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ ภาษาที่ใช้ท้องถิ่น มีอาชีพหลักทำการประมง เลี้ยงปลาในกระชัง และจุดสุดท้ายหมู่บ้านชาวบ้านสามร้อยเมตร มีจำนวนครอบครัว 13 ครอบครัว ชาย 16 คน หญิง 11 คน จำนวนแพ 13 หลัง อพยพมาจากบ้านสามร้อยเมตร หมู่ที่ 2 ตำบลท่าปลา อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ อาชีพหลักทำเกษตรกรรมและเลี้ยงปลาในกระชัง

5.2 พันธุ์ปลาในแหล่งน้ำ

พันธุ์ปลาในแหล่งน้ำมีหลายชนิด ได้แก่ ปลากดเหลือง ปลานิล ปลากดคัง ปลาใน ปลากดแก้ว ปลานวลจันทร์ ปลากะสูบ ปลาบึก ปลากาค่า ปลาบู่ ปลากราย ปลาปักเป้า ปลากะดี ปลาตะโกก ปลากิม ปลาตะเพียนขาว ปลาแก้มช้ำ ปลากะแก ลำปำ ปลาตาหมื่น ปลากะทิง ปลาเทโพ ปลาเข็ม ปลาแรด ปลากะโห้ ปลาอีสกไทย (ปลาสะเงิน) ปลาน้ำขี้ ปลาแค้ ปลาอีสกเทศ ปลาตะเพียนทอง ปลาเนื้ออ่อน ปลาคร่าว ปลาสามเหลี่ยม ปลาไหล ปลาจาด ปลาสังควาส ปลาหมอบ ปลาฉลาด ปลาสวย ปลาตุ๊ก ปลาช่อน ปลาสร้อยขาว ปลาชะโด ปลาชิวแก้ว ปลาเสือพ่นน้ำ ปลาแวนแก้ว

ฤดูวางไข่ปลาแต่ละชนิดปลาทุกชนิดจะวางไข่ในช่วงเดือน พฤษภาคมถึง สิงหาคมมีปลาหมอบข้างเหยียบที่วางไข่ได้ตลอดปี

5.3 เครื่องมือที่ชาวบ้านใช้จับปลา

เครื่องมือที่ชาวบ้านใช้ในการจับปลาได้แก่ ข่าย ลอบ ฉมวก แห อวน สวิง โพงพาง แพยอ แพเบ็ด เบ็ดตก เบ็ดราวปิ่นฉมวก ชุมชนยังมีการจับปลาที่ผิด

กฎหมายโดยใช้การระเบิดการ ใช้กระแสไฟฟ้า และใช้ยาเบื่อเมาเป็นสาเหตุที่ทำให้ปลา สูญพันธุ์

ตอนที่ 2 ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านท่าเรือ

การศึกษาประเด็นศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านท่าเรือ นำเสนอเป็น 2 ประเด็นคือ ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านท่าเรือ และจุดที่พัฒนา เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน ซึ่งมีรายละเอียดต่อไปนี้

ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านท่าเรือ

ชุมชนบ้านท่าเรือมีศักยภาพที่สามารถส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เชิงนิเวศที่หลากหลาย ซึ่งสามารถจำแนกเป็นด้านต่างๆ ได้ดังนี้

1. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

ชุมชนบ้านท่าเรือมีทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีแหล่งน้ำจากอ่างเก็บน้ำเขื่อนสิริกิติ์ที่มีทัศนียภาพที่สวยงาม มีจุดชมวิวที่มองเห็น ทิวทัศน์ของเขื่อนสิริกิติ์ ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางน้ำที่มีชื่อเสียงของจังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งภายในจังหวัดและต่างจังหวัด มีปลานานาชนิดอาศัยอยู่ใน เขื่อนสิริกิติ์ ได้แก่ ปลาตะโกก ปลากรด ปลาแรด ปลาชิว ปลานิล และชนิดอื่น ๆ อีก มากมากที่อาศัยอยู่ในทรัพยากรธรรมชาติสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวและ ลิ้มลองรสชาติของอาหารที่ทำจากปลาปลาชิว ปลาตะโกกเป็นปลาที่มีชื่อเสียงของบ้าน ท่าเรือ สามารถแปรรูปเป็นอาหารทั้งปลาชิวแก้วทอด ปลาตะโกกเผาหรือแปรรูปเป็น ผลิตภัณฑ์ เช่น ปลาชิวตากแห้ง ปลาร้า ปลาสาม ปลาย่าง และยังมีเกาะต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นเกาะสองพี่น้อง เกาะสิงโต เกาะ ไร่ เกาะยูคา เกาะมะขามป้อม เกาะห้วยแก่น เกาะปลาปู้ เกาะไก่ (เกาะสามพี่น้อง) และมี เกาะเจดีย์ซึ่งเกาะต่าง ๆ มีลักษณะเด่นดังนี้

เกาะสองพี่น้อง จะเป็นจุดนัก ท่องเที่ยวสามารถเล่นน้ำบริเวณนี้ได้บนเกาะ จะมีต้นไม้นานาพรรณ

รูปที่ 2 เกาะสองพี่น้อง

เกาะสิงห์โต เป็นเกาะที่มีต้นไม้ที่มีรูปร่างเหมือนสิงห์โตหมอบ และเป็นจุดที่จอดพักเรือและแพท่องเที่ยว

เกาะไร่ เป็นเกาะที่มีต้นไม้ไร่ขึ้นมากมายและเป็นจุดที่จอดพักเรือและแพท่องเที่ยว

เกาะยูคา เป็นเกาะที่ป่าไม้นำต้นยูคามาปลูกบนเกาะจึงเป็นเกาะที่มีต้นยูคาลิปตัสมาก และเป็นจุดที่จอดพักเรือและแพท่องเที่ยว

รูปที่ 3 เกาะยูคา

เกาะมะขามป้อม เป็นเกาะที่มีต้นมะขามป้อมขึ้นมากมายสมัยก่อนเป็นจุดพักค้างคืนของนายพรานล่าสัตว์

เกาะห้วยเก๋น เป็นเกาะที่ชาวบ้านห้วยต้าและชุมชนชาวแพจะสร้างโรงเรียนสาขาห้วยต้าสำหรับให้นักเรียนในชุมชนชาวแพมาเรียน

เกาะไก่อหรือเกาะสามพี่น้อง อยู่ไปทางหน้าเขื่อนสิริกิติ์เป็นเกาะที่ติดกันสมัยก่อนมีไก่ออาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เป็นจุดพักแพและเรือท่องเที่ยว

รูปที่ 4 เจดีย์กลางน้ำ

เกาะเจดีย์ เป็นเกาะที่มีเจดีย์ของวัดที่ถูกน้ำจากการสร้างเขื่อนท่วมเหลือเพียงแต่เจดีย์ ในสมัยก่อนมีการสร้างเขื่อนน้ำยังไม่ท่วมหมู่บ้านมีวัดดินดอยซึ่งมีพระธาตุมีบันไดทางขึ้นประมาณ 300 กว่าขั้นข้างบนเป็นเจดีย์ ห่างจากวัดนาโง้งประมาณ 4 กิโลเมตร ซึ่งเป็นวัดที่ชาวบ้านทำเรือมีความเชื่อเกี่ยวกับ **แก้วเสด็จ** ปัจจุบันพบเพียงเจดีย์เท่านั้น เป็นจุดเดียวที่เหลือร่องรอยของหมู่บ้านท่าปลานักท่องเที่ยวมักจะล่องเรือหรือแพไปนมัสการเจดีย์ที่เกาะนี้ ซึ่งเป็นอีกจุดหนึ่งที่มีลักษณะเด่นเอื้อต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือ

2. ด้านวัฒนธรรมประเพณี

ชุมชนบ้านท่าเรือมีความหลากหลายของวัฒนธรรมประเพณี เนื่องจากชาวบ้านท่าเรือเป็นผู้อพยพมาจากหลายหมู่บ้านและหลายจังหวัดจากบ้านท่าปลาเดิม ซึ่งปัจจุบันถูกน้ำท่วมจากการสร้างเขื่อนสิริกิติ์ เหลือเพียงเกาะเจดีย์กลางน้ำเท่านั้น ประเพณีที่บ้านท่าเรือส่วนใหญ่นิยมจัดในพิธีกรรมทางศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันสารท วันสงกรานต์ วันลอยกระทง โดยหนุ่มสาวจะเล่นผีนางด้ง ผีนางกวัก การเล่นสะบ้า การต่อมวยโบราณโดยผู้สูงอายุร้ายรำท่าทางต่าง ๆ และประเพณีการส่งน้ำพระธาตุมีการจุดบั้งไฟ ประเพณีการแห่ผีตาโชนโดยใช้ผ้าจีวรเก่าของพระห่มและแต่งตัวตาโชนแต่ช่วงหลังขาดการสืบทอดให้กับคนรุ่นหลัง ชาวบ้านท่าเรือยังเชื่อเกี่ยวกับบาปบุญคุณโทษและสิ่งเหนือธรรมชาติยังคงเคารพนับถือ ผู่อาวโส

นอกจากวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลายแล้วยังมีวิถีชีวิตของชุมชนชาวแพซึ่งเดิมเป็นเพียงชุมชนชาวแพเล็ก ๆ มีจำนวนแพเพียง 4 - 5 แพอาศัยกันเป็นครอบครัวใหญ่อพยพล่องแพตามน้ำร้อนเร็วไปเรื่อย ๆ จนมาอาศัยอยู่ในเขตของหมู่ที่ 9 บ้านท่าเรือ มีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายมีอาชีพหลักคือหาปลาและเพาะเลี้ยงปลาจำหน่ายให้กับแพอาหารและพ่อค้าคนกลาง เด็ก ๆ ดำรงชีพทางน้ำมีทักษะในการขับเรือหาปลาสืบทอดจากพ่อแม่ ปัจจุบันมีแพจำนวนมากกว่า 50 แพ โดยแบ่งผูกติดกันเป็นจุด ๆ ละประมาณ 5-8 แพ กระจายอยู่รอบๆ เขาเป็นการป้องกันแรงปะทะจากลมที่จะสร้างความเสียหายและเป็นอันตรายต่อผู้อาศัย ถือเป็นวิถีชีวิตที่มีความโดดเด่นของบ้านท่าเรือและเป็นจุดที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอีกจุดหนึ่ง

รูปที่ 5 หมู่บ้านชุมชนชาวแพ

3. ด้านกลุ่มกิจกรรมชุมชน

บ้านท่าเรือหมู่ที่ 9 ตำบลท่าปลา อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ มีการร่วมกลุ่มทำกิจกรรมเพื่อสร้างรายได้ เป็นกลุ่มอาชีพมีการทำงานร่วมกันผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวแพอาหารแพท่องเที่ยวซึ่งมีกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้

3.1 กลุ่มเลี้ยงปลาในกระชัง เป็นกลุ่มอาชีพของชาวแพทำการเลี้ยงปลา ทับทิม ปลานิล ปลากด ปลาปู้ จำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวแพอาหารและพ่อค้าคนกลาง โดยได้รับการสนับสนุนจากกองทุนอาชีพและองค์การบริหารส่วนตำบล

3.2 กลุ่มแกะสลักเฟอร์นิเจอร์จากไม้สักทอง ซึ่งทำเป็นเฟอร์นิเจอร์โดยใช้รากไม้สักทองจากต่อไม้สักทองที่ตายแล้วนำมาแกะสลักแล้วขัดให้ขึ้นมันลงทึนเนอร์ให้สวยงาม จำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวและออกจำหน่ายตามเทศกาลต่าง ๆ ที่จัดขึ้นภายในจังหวัด โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลา กลุ่มแกะสลักเฟอร์นิเจอร์มีจำนวนสมาชิก 20 – 30 คน

3.3 กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากปลา ซึ่งมีการแปรรูปเป็นปลาชีวแก้ว ตากแห้ง ปลาสาม ปลาอย่าง ปลารำ จำหน่ายให้นักท่องเที่ยวและออกจำหน่ายตามเทศกาลต่าง ๆ ผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงคือ ปลาชีวแก้วตากแห้ง โดยได้รับการสนับสนุนกลุ่มด้านต่าง ๆ จากหน่วยงานพัฒนาชุมชน

2. จุดที่พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

จากการศึกษาศักยภาพของชุมชนบ้านท่าเรือที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวพบว่า มีจุดที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลายจุด ซึ่งได้มีการเลือกจุดที่จุดพัฒนาดังต่อไปนี้

2.1 แพอาหารและแพหรือเรือนำเที่ยว โดยการจัดระบบการให้บริการให้เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เน้นเรื่องความเป็นระเบียบของแพ ความสะอาดและการกำจัดของเสียที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

2.2 หมู่เกาะต่าง ๆ ที่แพนำเที่ยวจอดพักเกาะที่ควรพัฒนาได้แก่ เกาะหนึ่ง เกาะสอง เป็นจุดที่นักท่องเที่ยวสามารถเล่นน้ำ ตกปลา สามารถขึ้นไปเที่ยวชมธรรมชาติบนเกาะได้มีความปลอดภัย และเป็นจุดที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลาจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว อีกเกาะหนึ่งที่สำคัญคือ เกาะเจดีย์กลางน้ำ ซึ่งนักท่องเที่ยวจะเดินทางไปในมัสการเจดีย์และสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่เดิมของชาวท่าปลาประโยชน์และผลกระทบของการสร้างเขื่อนต่อคนท่าปลา

2.3 ชุมชนชาวแพ จุดหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวแพที่อาศัยอยู่และพึ่งเพียงสายน้ำซึ่งมีจำนวนแพมากกว่า 50 แพ มีวิถีชีวิตที่โดดเด่น ชาวบ้านอาศัยเป็นครอบครัวใหญ่มีและพึ่งเพียงธรรมชาติแหล่งน้ำมานานนับตั้งแต่มีบ้านท่าเรือ

2.4 ศูนย์แสดงผลิตภัณฑ์ของอำเภอท่าปลาและจุดจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นจุดที่สร้างรายได้เข้าสู่ชุมชนโดยการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น โดยกลุ่มอาชีพชาวบ้านทำเรือร่วมกันผลิต เช่น ของที่ระลึก ของฝากปลาชีวแก้ว ตากแห้ง ปลาหย่าง ปลาต้ม ปลาร้า เม็ดมะม่วงหิมพานต์ กล้วยฉาบอบน้ำผึ้ง ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่นักท่องเที่ยวหาซื้อได้ในราคาถูก

2.5 จุดจำหน่ายพลาสติก เป็นจุดสามารถพัฒนาเป็นท่องเที่ยวให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวท่าเรือ ซึ่งชาวบ้านและชาวแพจะนำปลามาจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวและพ่อค้าคนกลางรับมาจำหน่ายในตลาดอุดรดิตถ์ ชาวบ้านและชาวแพจะนำปลามาจำหน่ายในเวลาเช้าช่วง 6.00 – 8.00 น. ช่วงบ่ายเวลา 14.00 – 17.00 น. ของทุกๆ วัน

ตอนที่ 3 จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาอุปสรรคของชุมชนต่อการท่องเที่ยวที่ผ่านมา

การศึกษาสภาพและศักยภาพของชุมชนบ้านท่าเรือ และได้ร่วมกันวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง ปัญหาอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนที่ผ่านมา เพื่อนำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงและหารูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสม ซึ่งนำเสนอได้ดังต่อไปนี้

1. จุดแข็งและการเสริมจุดแข็งของชุมชน

จากการวิเคราะห์จะพบว่าชุมชนมีจุดแข็งอยู่หลายประการ ประการแรกบ้านท่าเรือเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำที่นักท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกจังหวัดรู้จักเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดอุดรดิตถ์ ทำให้การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของบ้านท่าเรือเป็นไปได้สะดวกมีหลาย ๆ องค์กรเข้ามาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปได้อย่างรวดเร็วและยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนของจังหวัดในการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาการท่องเที่ยวและปัญหาของชุมชน เช่นเดียวกับองค์กรท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลาให้การสนับสนุนด้านต่าง ๆ กับชุมชนบ้านท่าเรือเป็นอย่างดีและเห็นความสำคัญในการแก้ปัญหาโดยการสร้างร่วมมือกับชุมชนในการแก้ปัญหาของชุมชนรวมถึงปัญหาด้านระบบนิเวศป่าและน้ำโดยการจัดเขตควบคุมป่าตามเกาะต่าง ๆ และจัดเขตควบคุมอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ในส่วนของชุมชนบ้านท่าเรือยังให้ความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวและแก้ไขปัญหาภายในชุมชน บ้านท่าเรือยังมีความหลากหลายด้านวัฒนธรรมประเพณีที่ดึงดูดที่ดึงดูดที่สามารถสืบทอดให้คนรุ่นหลังได้

ปฏิบัติสืบต่อไป มีวิถีชีวิตของชุมชนชาวแพที่เป็นเอกลักษณ์และควรรักษา บ้านท่าเรือ มีทรัพยากรธรรมชาติมากมายที่ชาวบ้านสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน เช่น เกาะต่าง ๆ และยังมีแหล่งน้ำที่เป็นที่อยู่ของปลานานาชนิดเป็นแหล่ง ทรัพยากรธรรมชาติที่สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน

การเสริมจุดแข็งของชุมชนบ้านท่าเรือ ควรพัฒนาการบริการและการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักและมีจุดให้บริการสำหรับนักท่องเที่ยว จัดให้มีหน่วยงานเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยทั้งทางบกและทางน้ำเพื่อสร้างความสบายใจในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว จัดให้มีการประสานกับองค์กรที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวบ้านท่าเรือ เช่น ประสานเชื่อมโยงกับจังหวัดน่านเพื่อหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวที่เอื้อประโยชน์ร่วมกัน และเชื่อมโยงกับองค์กรทั้งภายในและภายนอกจังหวัดในการหนุนเสริมพัฒนาชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ้านท่าเรือ เช่น การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย อุทยานแห่งชาติลำน้ำน่าน กรมป่าไม้

2. จุดอ่อนและการลดจุดอ่อนของชุมชน

จากการศึกษาพบว่าชุมชนบ้านท่าเรือมีจุดอ่อนทางด้านบุคคลในชุมชน ซึ่งขาดความสัมพันธ์กันในระดับเครือญาติเนื่องจากเป็นคนที่อยู่หลายพื้นที่มาอาศัยร่วมอยู่ด้วยกันในบ้านท่าเรือ เนื่องจากสาเหตุของการสร้างเขื่อนสิริกิติ์ โดยรัฐได้จัดสรรที่ดินใหม่ให้อยู่อาศัยเพราะบ้านเรือนเก่าถูกน้ำท่วมทำให้ญาติพี่น้องต้องอยู่กันอย่างกระจัดกระจายกันไม่เป็นเหมือนเดิม บ้านท่าเรือก็เป็นพื้นที่รัฐจัดสรรให้ชาวบ้านได้มาอยู่อาศัยอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งไม่ได้แยกครอบครัวหรือเครือญาติทำให้ชาวบ้านขาดความสัมพันธ์ที่ดีในระดับเครือญาติขาดการเอื้ออาทรต่อกัน ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างบุคคลในการพัฒนาแก้ไขปัญหาของชุมชนก่อให้เกิดการขัดแย้งและเกิดความล่าช้าในการพัฒนาชุมชนบ้านท่าเรือยังขาดการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมกลุ่มอาชีพเสริมรายได้หรือกลุ่มกิจกรรมอื่น ๆ มีเพียงชื่อกลุ่มกิจกรรมเท่านั้นเป็นกลุ่มกิจกรรมหลวม ๆ ขาดการดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ชุมชนไม่มีความร่วมมือกันในระดับกลุ่มกิจกรรมซึ่งจะเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มตนเองและชุมชนที่สำคัญยังขาดการสื่อสารและการตีความหมายที่ดีระหว่างคนในชุมชน (ทัศนคติที่ดี) ทำให้บางครั้งสื่อความหมายผิดก่อให้เกิดปัญหาขัดแย้ง และไม่เข้าใจกันซึ่งก็มีผลต่อการพัฒนาชุมชนบ้านท่าเรือ และบ้านท่าเรือยังขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานบาง

หน่วยงานที่ยังมองไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนาชุมชนและการท่องเที่ยวทำให้การหนุนเสริมไม่เกิดความต่อเนื่อง

จากจุดอ่อนที่พบในชุมชนได้ร่วมกันหาวิธีการลดจุดอ่อน เพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือ โดยเสนอให้มีการจัดกิจกรรมร่วมกันเป็นการประสานพลังร่วมใจสามัคคีเพื่อให้คนในชุมชนบ้านท่าเรือเพื่อแสดงศักยภาพของตนเองและเป็นการประสานเชื่อมโยงให้มีความผูกพันฉันพี่น้องสร้างมิตรภาพที่ดีระหว่างกันมีการจัดกิจกรรมให้เกิดความต่อเนื่อง และมีการเชื่อมโยงกับองค์กรต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชนในการหนุนเสริมกิจกรรม และควรมีการเผยแพร่ผลงานของชุมชนและกลุ่มกิจกรรมให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปและเป็นการสร้างกำลังใจให้กับสมาชิกของกลุ่มได้ดำเนินกิจกรรมต่อไป ซึ่งทั้งหมดเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถลดจุดอ่อนและเสริมจุดแข็งเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไปได้

3. ปัญหาและอุปสรรคของการท่องเที่ยวที่ผ่านมา

จากการศึกษาครั้งนี้พบปัญหาและอุปสรรคของการท่องเที่ยวที่ผ่านมาของบ้านท่าเรือโดยแยกได้ 3 ข้อดังนี้

3.1 การพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวทำการพัฒนาได้ยากมีปัญหาเกี่ยวกับกฎระเบียบของทางราชการ เช่น อุทยานแห่งชาติลำน้ำน่าน การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ป่าสงวนแห่งชาติ เพราะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ้านท่าเรือเกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำซึ่งการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยดูแลเกาะแก่งต่าง ๆ เป็นความรับผิดชอบดูแลของอุทยานแห่งชาติ ต้นไม้ที่อยู่บนเกาะเป็นความดูแลของป่าสงวนแห่งชาติซึ่งเชื่อมโยงหน่วยงานเหล่านี้เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลำบากมาก

3.2 ชุมชนมีความขัดแย้งต่อกัน เกิดจากความไม่เข้าใจกันและขาดความเป็นเครือญาติกันทำให้การประสานระหว่างบุคคลเป็นไปได้ลำบาก

3.3 ชุมชนไม่มีความเข้มแข็ง ขาดผู้นำชุมชนที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการและเป็นที่ศรัทธาของชาวบ้านมีจิตอาสาสูง และชุมชนจะแยกเป็นพรรคพวกฝ่าย ๆ ตามความคิดก็ให้เกิดจึงเกิดความขัดแย้งกันเสมอ

จากการที่โครงการวิจัยแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือได้เข้ามาเปิดเวทีประชาคมในชุมชนทำให้ได้ทราบถึงกระบวนการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้มีความเจริญสามารถรองรับนักท่องเที่ยวทั้งคนไทยและชาวต่างประเทศนั้นแรก ๆ ยังไม่ได้รับการ

ยอมรับจากคนในชุมชนและนอกชุมชนเท่าที่ควร และยังขาดการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานของรัฐ และคณะบุคคลของหน่วยงานยังมองไม่เห็นความสำคัญของการท่องเที่ยว “เปรียบเหมือนต้นไม้ที่ยังไม่ผลิดอกออกผล”

ตอนที่ 4 แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านท่าเรือ

การศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านท่าเรือโดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลากับชุมชนท่าเรือ หมู่ที่ 9 สามารถนำเสนอเป็นประเด็นเพื่อให้เห็นถึงพัฒนาการของการศึกษา ซึ่งนำเสนอเป็นประเด็นได้ 3 ประเด็น คือ ผลการศึกษาและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวจากการศึกษาดูงาน การนำความรู้ที่ได้จากการศึกษามารับใช้กับการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านท่าเรือ และแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือ (สำหรับใช้ในการทดลองปฏิบัติ)

ผลการศึกษาและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวจากการศึกษาดูงาน

จากการศึกษาศึกษาสภาพและศักยภาพของชุมชนบ้านท่าเรือแล้ว ได้มีการประชุมประชาคมเพื่อเลือกสถานที่ดูงาน ซึ่งมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกสถานที่ดูงาน คือ ต้องเป็นสถานที่ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับบริบทของบ้านท่าเรือ ต้องมีการจัดการกลุ่มการผลิตสินค้า OTOP และมีการจัดการด้านสหกรณ์ และต้องมีสถานที่การจำหน่ายสินค้าของชุมชน ซึ่งได้กำหนดผู้เดินทางจำนวน 20 คน โดยแบ่งกลุ่มเป็น 4 กลุ่มๆ ละ 5 คน และกำหนดประเด็นในการศึกษาดูงานตามสถานที่ต่าง ๆ คือ

กลุ่มที่ 1 ศึกษาเรื่อง สถานที่ท่องเที่ยว องค์การที่ดูแลให้การสนับสนุน

กลุ่มที่ 2 ศึกษาเรื่อง การจัดจำหน่ายสินค้า ประเภทของสินค้าที่นำมาจำหน่าย กระบวนการผลิตสินค้า

กลุ่มที่ 3 ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการ การดำเนินการเป็นอย่างไร มีใครรับผิดชอบ

กลุ่มที่ 4 ศึกษาเรื่อง การประชาสัมพันธ์ การต้อนรับนักท่องเที่ยว และกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้าเที่ยวชม

จากการประชุมประชาคมได้เลือกไปศึกษาดูงานในแหล่งท่องเที่ยว 7 แห่งใน 3 จังหวัด คือ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย และจังหวัดพะเยา และเมื่อกลับจากการศึกษาดูงานจึงได้มีการเปิดเวทีประชาคม โดยให้ทั้ง 4 กลุ่ม ออกมาสรุปผลการไป

ศึกษาดูงาน และร่วมกันวิเคราะห์ผลและร่วมกันหาแนวทางที่ได้จากการศึกษาดูงาน เพื่อนำไปปรับปรุงการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของบ้านท่าเรือ ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษาดูงานได้ดังนี้

1. ศึกษาดูงานที่ทะเลสาบดอยเต่า ทะเลสาบดอยเต่า ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าเตื่อ อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่น้ำท่วมถึงภายหลังการสร้างเขื่อนภูมิพล การเดินทางจากเชียงใหม่ใช้ทางหลวงหมายเลข 108 ไปยังอำเภอสอดระยะทาง 90 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 100 กว่าไร่อยู่ในเขตการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ทำเลที่ค้าขายมีการจัดแผงลอยเป็นแถวแนวมุงด้วยหญ้าคา ด้านทำนบน้ำมีแพลอยน้ำสำหรับบริการขายอาหารให้กับนักท่องเที่ยว ดังนี้

1.1.1 เรือขนาดใหญ่วิ่งระหว่างดอยเต่า-เขื่อนภูมิพล จังหวัดตาก 2 ลำ คือ เอเดลไวส์ ปริ๊นเซสและเรือเพชรสุวรรณ

1.1.2 เรือขนาดกลางและขนาดเล็ก บริการทั่วไปติดต่อเองที่ทำการเรือ บริเวณอ่างเก็บน้ำ ราคาขึ้นอยู่กับความเล็ก-ใหญ่ ของเรือและบริการ

1.1.3 แพขนาดใหญ่บรรจุนักท่องเที่ยว 40 – 50 คนมี 5 แพ ราคาห้องพัก (2 คน/ ห้อง) ห้องละ 200 – 300 บาท ห้องรวมห้องละ 1,500 – 2,500 บาท ติดต่อโดยตรงที่แพ

1.1.4 แพขนาดเล็ก บรรจุนักท่องเที่ยว 15 – 20 คน จำนวน 15 แพ ราคาห้องพัก 1,000 – 1,500 บาท (เหมาทั้งแพ) ถ้าเฉพาะคน ๆ ละ 100 บาท เส้นทางสายเหนือ (เส้นทางสาย 107 เชียงใหม่ – แม่ริม สะเมิง/เชียงใหม่ – เชียงดาว – ผาง)

ที่ทะเลสาบดอยเต่า มีศูนย์ประมงร้านค้าและมีการสร้างที่ขายของด้วยงบประมาณของตนเอง ปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากการจัดสถานที่ไม่อำนวยเนื่องจากบางปีน้ำแห้งขุดไม่สามารถดำเนินการจัดสถานที่ท่องเที่ยวได้ ควบคุมโดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลท่าเตื่อ การดำเนินกิจการค้าเป็นแบบต่างคนต่างค้าขาย ผลผลิตสินค้ามากมายส่วนใหญ่เป็นสินค้าประเภทปลาแห้ง ผ่าชิ้น ซึ่งเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ นักท่องเที่ยวชอบมาเที่ยวทั้งคนไทยและชาวต่างประเทศซึ่งจะมาเที่ยวในช่วงสงกรานต์ ส่วนมากที่ซื้อของเป็นคนไทยเป็นส่วนใหญ่ ไม่มีการจัดกิจกรรมใด ๆ ทะเลสาบดอยเต่าปกครองโดยองค์การบริหารส่วนตำบลท่าเตื่อและให้ความร่วมมือสนับสนุนงบประมาณ

จากผลการวิเคราะห์จะพบว่าทะเลสาบดอยเต่าดอยเต่า มีจุดแข็ง จุดอ่อน คือ **จุดแข็ง** สถานกว้างขวาง มีเนื้อที่สำหรับสร้างแหล่งท่องเที่ยวได้มากกว่า มีเรือและแพบริการนักท่องเที่ยวเพียงพอราคาไม่แพง มีแหล่งอาหารที่สมบูรณ์ มีผลิตภัณฑ์ปลาชนิด

ต่าง ๆ จำหน่ายให้นักท่องเที่ยว เส้นทางคมนาคมสะดวก ส่วนจุดอ่อน ขาดการพัฒนา แหล่งท่องเที่ยว มีขยะมูลฝอย มีความขัดแย้งระหว่างเรือ แพ กับองค์กรของรัฐ ร้านค้าจำหน่ายผลิตภัณฑ์ขาดการดูแล หน่วยงานของรัฐไม่ให้การสนับสนุนในฤดูแล้งมี ปริมาณน้ำน้อย

2. ศึกษาดูงานหมู่บ้านทำร่มบ่อสร้าง บ้านบ่อสร้างเป็นหมู่บ้านทำร่มเป็น สินค้าพื้นเมืองที่ได้รับความนิยมอย่างมากในหมู่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาว ต่างประเทศ หมู่บ้านมีชื่อเสียงในการทำร่มของจังหวัดเชียงใหม่คือ หมู่บ้านทำร่ม สันกำแพง ตำบลบ่อสร้าง อำเภอสันกำแพง ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ตามถนนสาย เชียงใหม่ - สันกำแพง 9 กิโลเมตร นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางชมการทำร่มซึ่งส่วน มากจะทำกันใต้ถุนบ้าน แล้วนำออกมาวางเรียงรายเพื่อผึ่งแดดให้แห้ง ทำให้แลดูสวยงาม อย่างยิ่งด้วยสีสันและลวดลายบรุ่ม ร่มที่ผลิตในหมู่บ้านมี 3 ชนิดคือ ร่มที่ทำด้วยผืนแฉกร ผังฝ้ายและกระดาษสา ซึ่งแต่ละชนิดมีวิธีทำอย่างเดียวกัน ถ้าหากนักท่องเที่ยวประสงค์ จะชมขั้นตอนการผลิตโดยเจ้าของบ้านอธิบาย ขั้นตอนการทำร่ม ตั้งแต่เริ่มจนตกแต่ง ลวดลายพร้อมสาธิตกรรมวิธีการทำร่ม ซึ่งยังคงกรรมวิธีเก่าแก่และเป็นงานฝีมือที่ต้องใช้ ความชำนาญร่วมทุกคนทำจากมือทุกขั้นตอน

จากผลการวิเคราะห์จะพบ จุดแข็ง จุดอ่อน คือ **จุดแข็ง** ชุมชนมีความเข้มแข็ง รวมกลุ่ม มีความสามัคคี ผู้นำกล้าแข็ง มีวัตถุดิบในการทำร่มมาก ผู้ผลิตมีความชำนาญ มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง มีความสวยงาม นักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างประเทศรู้จัก เป็นอย่างดี เป็นสินค้าที่มีจำหน่ายยังต่างประเทศ ส่วนจุดอ่อน ถนนในหมู่บ้านคับแคบ การสัญจรไปมาไม่สะดวก ในฤดูฝนผลิตได้น้อยเนื่องจากไม่มีแสงแดด อายุการใช้งาน ของร่มมีน้อย

3. ศึกษาดูงานน้ำพุร้อนสันกำแพง น้ำพุร้อนสันกำแพงได้รับการ ปรับปรุง และดำเนินการโดยความร่วมมือระหว่างการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สหกรณ์ การเกษตรหมู่บ้านและสหกรณ์สันกำแพงจำกัด เพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแบบธรรมชาติ ล้อมรอบด้วยภูเขาไม้ดอกนานาพันธุ์และน้ำพุร้อนที่มีอุณหภูมิสูงกว่า 100 องศา-เซลเซียส ซึ่งน้ำพุร้อนสันกำแพงตั้งอยู่ตำบลบ้านสหกรณ์ กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัด เชียงใหม่ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของจังหวัดเชียงใหม่ การเดินทางจากตัวเมืองเชียงใหม่ ไปน้ำพุร้อนมีระยะทางประมาณ 36 กิโลเมตร มีบริการที่พัก ร้านอาหาร เต็นท์ แคมป์ไฟ และห้องอาบน้ำแร่บริการแก่นักท่องเที่ยว

จากผลการวิเคราะห์จะพบว่าน้ำพุร้อนสันกำแพง มีจุดแข็ง จุดอ่อน คือ **จุดแข็ง** เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ติดกับถนนการสัญจรไปมาสะดวก น้ำพุร้อน นำมาใช้ประโยชน์โดยการใช้หุงต้ม ทำความสะอาดร่างกาย เป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าของจังหวัดประเภทต่าง ๆ **จุดอ่อน** ขาดการกำจัดขยะมูลฝอย แหล่งจำหน่ายสินค้าสร้างปิดบังทิวทัศน์ บ่อน้ำพุร้อน ที่พิกัดไม่เพียงพอแก่นักท่องเที่ยว

4. ศึกษาดูงานศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้มีพระราชดำริให้จัดตั้งศูนย์การพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ.2523 เพื่อศึกษาและพัฒนาด้านการศึกษาที่เหมาะสมกับบริเวณต้นน้ำลำธารของภาคเหนือ ทั้งป่าไม้และการเกษตร ศูนย์ศึกษาและพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ประกอบด้วยงานศึกษาและพัฒนาแหล่งน้ำ ปศุสัตว์ โคนม การประมง ปลูกหญ้าแฝก และการดำเนินงาน หมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์ห้วยฮ่องไคร้มีการจัดแบ่งส่วนพื้นที่ใช้สอยได้อย่างเหมาะสม มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและศึกษาเกี่ยวกับระบบนิเวศน์วิทยา

จากผลการวิเคราะห์จะพบว่าศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ มีจุดแข็ง จุดอ่อนคือ **จุดแข็ง**เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงหรือศึกษาในเรื่องป่าไม้ และการเกษตรควบคู่ไปด้วยกัน มีที่พักผ่อนหย่อนใจ ส่วน**จุดอ่อน** ในวันเสาร์ - อาทิตย์ ไม่สามารถเข้าไปแสวงหาความรู้ได้เพราะปิดสถานที่ ไม่มีผู้ให้ความรู้ความสะดวกเท่าที่ควร การเดินทางไม่สะดวก ถนนคับแคบ

5. ศึกษาดูงานกว๊านพะเยา กว๊านพะเยาเป็นทะเลสาบน้ำจืดที่ใหญ่ที่สุดในภาคเหนือของประเทศไทย เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติในจังหวัดพะเยา มีทัศนียภาพที่สวยงามมีทิวเขาเป็นฉากหลังอย่างงดงาม มีเนื้อที่กว้าง 12,831 ไร่ เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาต่าง ๆ กว่า 50 ชนิด รวมทั้งปลานิลอันมีชื่อเสียงของจังหวัดพะเยา

จากผลการวิเคราะห์จะพบว่ากว๊านพะเยา มีจุดแข็ง จุดอ่อน คือ **จุดแข็ง** เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่ใหญ่และอยู่ในตัวเมือง มีพันธุ์ปลามากมาย มีแหล่งท่องเที่ยวมีผลิตภัณฑ์จำหน่าย มีแหล่งอาหารจำหน่าย ชุมชนให้ความร่วมมือดี มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง ส่วน**จุดอ่อน** ขาดการกำจัดขยะมูลฝอยที่ดี ขาดระบบการจัดการที่ดี ขาดผู้รู้ให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยว

6. ศึกษาดูงานวัดศรีโคมคำ (วันพระเจ้าตนหลวง) วัดศรีโคมคำ (วัดพระเจ้าตนหลวง) ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองพะเยาเป็นพระพุทธรูปสมัยเชียงแสนที่ใหญ่ที่สุดในล้านนา ขนาดหน้าตักกว้าง 14 เมตร สูง 16 เมตร คนพะเยาถือว่าเป็นพระพุทธรูป

หมู่บ้านคูเมืองทุก ๆ เดือนหก (ประมาณเดือนพฤษภาคม) จะมีงานเรียกว่า “งานประเพณีนมัสการพระเจ้าตนหลวง เดือนแปดเป็ง” จะมีประชาชนมาร่วมสักการะมากมายทั้งในและต่างจังหวัด

7. ศึกษาอุทยานพระตำหนักภูพิงศ์ราชนิเวศน์ จากดอยสุเทพไปยังพระตำหนักภูพิงศ์ราชนิเวศน์มีระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร เป็นพระตำหนักประทับแปรพระราชฐานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำบรมราชินีนาถ สร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2505 ตั้งอยู่บนดอยบวกห้า โดยปกติแล้วจะเปิดให้ประชาชนเข้าชม เฉพาะวันศุกร์ วันเสาร์ วันอาทิตย์ และวันหยุดราชการ ทั้งนี้ต้องเป็นช่วงเวลาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มิได้แปรพระราชฐานไปประทับซึ่งปกติจะปิดในช่วงเวลาดังแต่ประมาณกลางเดือนธันวาคม-ต้นเดือนกุมภาพันธ์ แต่ทั้งนี้นักท่องเที่ยวสามารถสอบถามจากสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคเหนือ เขต 1 ได้

สรุปแนวทางการจัดการและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจากการศึกษามาตุงาน

จากการศึกษาตุงานสามารถสรุปเป็นแนวทางการจัดการและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนบ้านท่าเรือได้ดังนี้

1. รูปแบบของการใช้เรือขนาดใหญ่ ขนาดกลางและกลางเล็ก นำนักท่องเที่ยว วึ่งไปตามเกาะต่าง ๆ
2. รูปแบบการใช้แพขนาดใหญ่ กลาง เล็ก นำนักท่องเที่ยววึ่งรอบเกาะและจอดตามเกาะหรือบริเวณที่ต้องการ/การเที่ยวชมวิถีชีวิตชุมชนชาวแพ
3. จัดศูนย์บริการประชาสัมพันธ์ให้กับนักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลข่าวสารแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
4. พัฒนาผลิตภัณฑ์และของฝากของหมู่บ้านท่าเรือให้มีชื่อเสียง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการผลิตภัณฑ์ปลาชิวแก้วหรือผลิตภัณฑ์อื่นให้มีความหลากหลาย
5. มีแหล่งจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์และของฝากอื่น ๆ ในชุมชนบ้านท่าเรือให้กับนักท่องเที่ยว
6. นำผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในตำบลต่าง ๆ ของอำเภอท่าปุลามาวางจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว
7. พัฒนาทำเทียบเรือให้สะดวกและจัดหาอุปกรณ์ เสื้อชูชีพ หน่วยรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว

8. พัฒนาสถานที่จอดรถให้สะดวกมีมาตรฐานและจัดสร้างห้องสุขาอนามัยรองรับนักท่องเที่ยว

9. สร้างการมีส่วนร่วมของคนชุมชนและองค์กรภายในและภายนอกในการพัฒนาชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การนำความรู้ที่ได้จากการศึกษามาปรับใช้กับการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านท่าเรือ

เมื่อกลับจากการไปศึกษาดูงานและได้ข้อสรุปแล้ว จึงได้เสนอไปที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลา ให้มีการปรับปรุงแก้ไขด้านความสะดวกและปรับภูมิทัศน์ของเส้นทางเข้าหมู่บ้านให้สวยงาม ด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ด้านการบริการ ด้านการบริหารงาน และด้านการจัดระเบียบการจอดรถและแพ ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลาสนองตอบแนวคิดดังกล่าวเป็นด้านๆ ดังนี้

1) ด้านความสะดวกของถนนเข้าหมู่บ้านและแหล่งท่องเที่ยว องค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลาได้การปรับภูมิทัศน์ของถนนทั้ง 2 ข้างทางให้สะดวก มีการปลูกต้นไม้จากบนดอยถึงศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และเพิ่มหลอดไฟแสงสว่างบริเวณลานจอดรถทำความสะอาดตลอดเส้นทาง 2 ข้าง พร้อมทั้งจัดระเบียบการเก็บกวาดเศษวัสดุ ถูพลาสติก ขวดน้ำ บริเวณท่าจอดรถและแพ

2) ด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว องค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลาได้จัดทำป้ายบอกทางไปบ้านท่าเรือใหม่ ทุก 3 แยกและ 4 แยก จนถึงบ้านท่าเรือ

3) ด้านการบริการ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลาได้จัดอบรมพนักงานเก็บเงินค่าฝากรถให้มีวาจาสุภาพ แต่งกายสะอาด และได้จัดเจ้าหน้าที่คอยบริการแนะนำเมื่อนักท่องเที่ยวสอบถามร่วมกับชาวบ้าน และได้สนับสนุนงบประมาณในการสร้างศูนย์บริการนักท่องเที่ยวขึ้น

4) ด้านการบริหารท่าเรือ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลาได้มีการจัดการบริหารจัดการท่าเรือใหม่เน้นการมีส่วนร่วมกับชุมชนมากขึ้น โดยร่วมมือกับคณะกรรมการหมู่บ้านและหน่วยกู้ภัย ร่วมกันจัดระเบียบการบริหารจัดการให้เหมาะกับชุมชนมากขึ้น

5) ด้านการจัดระเบียบการจอดรถและแพ เนื่องจากการจอดรถและแพไม่เป็นระเบียบมีการจอดระเกะระกะ ทางองค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือและชาวบ้านได้

ประธานนายอำเภอท่าปลาให้ลงมาช่วยเหลือเกี่ยวกับการจัดระเบียบเรือและแพ ซึ่งได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีทำให้เรือและแพจอดเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือ (สำหรับใช้ในการทดลองปฏิบัติ)

จากการศึกษาสภาพบริบทของบ้านท่าเรือ ศักยภาพของชุมชนด้านการท่องเที่ยว ร่วมกันวิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็ง ปัญหาอุปสรรคในการท่องเที่ยวที่ผ่านมา จุดที่สามารถจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ พร้อมทั้งหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยมีการเปิดเวทีประชุมประชาคม

รูปที่ 6 จัดเวทีหารูปแบบเพื่อนำไปทดลอง

และได้มีการนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวของบ้านท่าเรือ 5 รูปแบบ ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีอยู่แล้วจากที่นักท่องเที่ยวได้มาท่องเที่ยวพักผ่อนเป็นรูปแบบที่มีมาเป็นเวลากว่า 10 ปี โดยดูจากความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก บางคนหรือบางกลุ่มมีเวลาน้อย ต้องการออกไปเที่ยวชมทิวทัศน์เป็นระยะเวลาสั้นๆ ไปเข้าเย็นกลับ บางกลุ่มมีเวลามาก ต้องการพักผ่อนแบบค้างคืน จะไปแบบไปเช้าค้างคืนหนึ่งคืนตอนเช้าของอีกวันค่อยกลับ ดังนั้นที่ประชุมจึงได้ตกลงร่วมกันว่าจะจัดรูปแบบตามที่นักท่องเที่ยวได้มาเที่ยวอยู่แล้วไว้ ค่อยบริการ 5 รูปแบบ ดังนี้

แบบที่ 1 การท่องเที่ยวที่ใช้เวลาน้อยเพียง 2 –3 ชั่วโมง ใช้เรือเล็กและเรือใหญ่เป็นพาหนะ

แบบที่ 2 การท่องเที่ยวที่ใช้เวลาครึ่งวันไปและกลับ คือ

วิธีที่ 1 ลงเรือเล็กหรือเรือใหญ่ นำไปส่งเกาะสอง พักผ่อนบนเกาะหรือลงเล่นน้ำ เมื่อถึงเวลาก็ไปรับกลับ

วิธีที่ 2 ลากจูงแพไปตามเกาะต่าง ๆ พอถึงเวลาก็กลับ

วิธีที่ 3 ลงเรือล่องไปตามเกาะต่าง ๆ ชมทิวทัศน์ มีอาหารพร้อมจนถึงเวลาก็เดินทางกลับ

แบบที่ 3 การท่องเที่ยวแบบ 1 วัน ไปเช้า – เย็นกลับ ใช้วิธีการเดียวกันแบบที่ 2 แต่เพิ่มช่วงเวลาให้เป็น 1 วัน

แบบที่ 4 การท่องเที่ยวแบบนอนค้างคืน (คืนเดียวหรือหลาย ๆ คืน) ใช้พาหนะที่นำพาไปคือ

วิธีที่ 1 ใช้เรือใหญ่นำเที่ยว ค้างคืนที่ปากนายของเขตจังหวัดน่าน หรือจะไปทางหน้าเขื่อนสิริกิติ์ พอถึงตอนเช้าก็เดินทางกลับ

วิธีที่ 2 ใช้เรือลากจูงแพไปเรื่อย ๆ จะให้แวะตรงไหนก็ได้หรือจะให้วิ่งไปตลอดทั้งคืน พอถึงเวลาก็เดินทางกลับ

แบบที่ 5 การท่องเที่ยวแบบนอนค้างคืน แพตคปลาตะโกกจะเป็นแพขนาดเล็ก สามารถนอนได้ 3-4 คน มีเบ็ดและเหยื่อให้พร้อมและมีที่สำหรับนอนให้ มีจำนวน 8 หลัง

จากการนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวทั้ง 5 รูปแบบ ได้มีการให้ข้อคิดเห็นจากผู้ร่วมประชุมเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสม โดยคณะทำงานและทีมวิจัยได้รับนำข้อเสนอแนะต่าง ๆ จากที่ประชุมเพื่อพิจารณาและจัดการปรับปรุงรูปแบบให้เหมาะสมดังรายละเอียดข้อเสนอแนะจากที่ประชุมต่อไปนี้

ผู้ใหญ่เกษม เขื่อนแก้ว เสนอแนะว่าการจัดการแหล่งท่องเที่ยวสมควรที่จะเชิญผู้รู้ได้ไปชมแหล่งท่องเที่ยวให้ทราบสภาพที่จะดำเนินการเสียก่อนหรือผู้ที่เข้าร่วมประชุมได้ไปดูให้เห็นกับตาเสียก่อนที่จะดำเนินการท่องเที่ยวตามแหล่งต่าง ๆ

คุณอรุณ แสงการिया เสนอแนะว่าการจัดทัวร์นำเที่ยวชั่วโมงละ 200 – 300 บาท ถ้าเลยเวลาที่กำหนดไว้ สมควรที่จะขอให้เพิ่มเงินให้อีกตามจำนวนชั่วโมงที่เสียไป

ผู้ใหญ่อัยย นันท ชี้แนะว่าผมเคยไปดอยอ่างขาง ไปชมสถานที่ต่าง ๆ มีของขายให้มากมาย มีการเก็บเงิน มีการกำหนดราคาสินค้า สมควรที่ทางท่าเรือจะได้เอาแบบอย่าง

อาจารย์ณรงค์ ชาเทพ ถามว่าการจัดทัวร์ท่องเที่ยวแบบ 1 2 และ 3 ทางไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (กฟผ.) และทางป่าไม้จะอนุญาตให้เราทำหรือไม่ ถ้าทาง กฟผ. และป่าไม้ไม่อนุญาตจะเกิดอะไรขึ้น ทางคณะวิจัยต้องอบรมชาวบ้านให้เข้าใจเสียก่อนงานอาจจะล่าช้าไปบ้าง ทางคณะวิจัยได้ติดต่อประสานงานไปยังหน่วยงาน กฟผ. และป่าไม้แล้วหรือยัง

คุณทองอ้อย ปานานนท์ เสนอแนะว่า การที่เราจัดทำรูปแบบการท่องเที่ยวหลายรูปแบบอาจจะติดขัดหรือทำให้เจ้าของแพเสียผลประโยชน์หรือผู้ประกอบการ

เสียผลประโยชน์หรือทาง กฟผ. อาจจะมีปัญหาเกี่ยวกับเราหรือไม่ จะมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมหรือไม่อย่างไร ต้องประสานงานกับทาง กฟผ. ต่อไป

ผู้ใหญ่สังเวียน ใจทา เสนอแนะว่ารูปแบบการท่องเที่ยว แบบ 1 และ 2 สมควรให้มีราคา ว่าเรือแต่ละประเภทควรมีราคาที่แตกต่างกันไป ตามความเหมาะสมให้สอบถามผู้ที่มีแพและเรือว่ามีราคาเท่าไรให้ติดราคาไว้ที่แพและที่เรือ เส้นทางเดินรถไปยังบ้านท่าเรือไม่มีป้ายบอกทิศทางที่ชัดเจนทำให้นักท่องเที่ยวหลงทางไปทางอื่น สมควรที่จะจัดทำป้ายบอกทิศทางให้ถูกต้องมีขนาดใหญ่ชัดเจน

หัวหน้าหน่วยบำรุงรักษาเขื่อนดินช่องเขาขาด นายสมบัติ บุปผาชาติ กล่าวชี้แจงว่าโครงการต่าง ๆ ที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลา ได้ดำเนินการจัดทำขึ้น เป็นสิ่งที่ดีมากทำประโยชน์ให้กับส่วนรวมทางตำบลและหมู่บ้านต่าง ๆ สามารถแจ้งรายชื่อผู้ที่ต้องการจะเข้าไปชมการปั่นกระแสไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนสิริกิติ์ไปยังสำนักงานเขื่อนสิริกิติ์ได้ ทางเขื่อนสิริกิติ์อนุญาตให้ทุกคนที่มีรายชื่อเข้า ชมได้เพราะเขื่อนสิริกิติ์เป็นของชาวท่าปลาและชาวไทยทุกคน

หัวหน้าหน่วยรักษาความปลอดภัยเขื่อนดินช่องเขาขาด นายประสิทธิ์ กาทองทุ่ง กล่าวชี้แจงเพิ่มเติมว่า ขอให้ทุกคนช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมบริเวณหน้าเขื่อนไม่ว่านกหรือไก่ป่า สมควรที่จะช่วยกันรักษาไว้ให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชมเป็นสิ่งที่ควรอนุรักษ์ไว้ให้ลูกหลานได้รู้

แนวทางการจัดการและแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ้านท่าเรือ

จากการประชุมได้ร่วมกันกำหนดแนวทางการจัดการท่องเที่ยวและกำหนดแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือ ดังต่อไปนี้

รูปแบบที่ 1 สำหรับนักท่องเที่ยวที่มีเวลาน้อย แต่อยากลงเรือชมเกาะชมทิวทัศน์สวยงามตามธรรมชาติ อากาศบริสุทธิ์ ใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมงจัดบริการดังนี้

วิธีที่ 1 ลงเรือหางยาวจุกคนได้ประมาณ 3 – 4 คน วิ่งไปตามเกาะต่าง ๆ อ้อมเกาะสองแล้วเลี้ยวกลับ ค่าบริการครั้งละ 200 บาท เรือทูนรับโดยสารได้ 15 คน วิ่งไปเรื่อย ๆ ชั่วโมงละ 300 บาท

วิธีที่ 2 ลงเรือใหญ่ ขนาด 20–30 คน วิ่งรอบเกาะ 2 แล้วเลยไปหน้าเขื่อนดินแล้วกลับ ราคา 600 บาท

วิธีที่ 3 ลงเรือใหญ่ ขนาด 40 – 60 คน วิ่งรอบเกาะ 2 เลยไปหน้าเขื่อนดิน แล้วกลับ ราคา 700 บาท

รูปแบบที่ 2 บริการสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีเวลาประมาณครึ่งวัน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ไปพักผ่อน คือ

วิธีที่ 1 ลงเรือหางยาวสำหรับนักท่องเที่ยว ไม่เกิน 4 คน ราคา 300 บาท เรือใหญ่สำหรับนักท่องเที่ยว ไม่เกิน 20–30 คน หรือเรือใหญ่ 40–60 คน ที่ต้องการไปพักผ่อนบนเกาะประมาณครึ่งวันราคา 600 บาท และ 700 บาท พอถึงเวลาก็นำเรือไปรับ

วิธีที่ 2 การจัดนำเที่ยว – พักผ่อนแบบเดียวกับ ข้อ 2.1 แต่นักท่องเที่ยวไม่ต้องการพักบนเกาะแต่ต้องการลงเรือไปชมทิวทัศน์ตามเกาะต่าง ๆ ขนาด 20 – 30 คน ราคา 600 บาท ขนาด 40 - 60 คน ราคา 700 บาท

รูปแบบที่ 3 สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการมาท่องเที่ยวและพักผ่อน 1 วัน เราสามารถจัดได้หลายรูปแบบ

วิธีที่ 1 เรือใหญ่ จุ 20 – 30 คน ไปชมเจดีย์กลางน้ำเขื่อนสิริกิติ์ ราคาเรือ 2,000 บาท เรือจุคนได้ 40–60 คน ไปเจดีย์กลางน้ำไปเขื่อนสิริกิติ์ ราคาเรือ 2,500 บาท

วิธีที่ 2 เรือจุคนได้ 20 – 30 คน ไปปากนายไป-กลับ ราคา 2,500 บาท เรือจุคนได้ 40 – 60 คน ไปปากนายไป - กลับ ราคา 3,500 บาท

รูปแบบที่ 4 บริการแก่นักท่องเที่ยวที่ต้องการมาพักผ่อนและค้างคืน (จะเป็นที่คืนก็แล้วแต่การตกลงราคา)

วิธีที่ 1. ถ้าเป็นเรือใหญ่ 20 – 30 คน ไปค้างคืนที่ปากลี ปากนาย ราคา 3,500 บาท เรือใหญ่ 40 – 60 คน ไปค้างคืนที่ปากลีหรือปากนาย ราคา 4,500 บาท

วิธีที่ 2 แพลกไปที่เกาะต่าง ๆ แพลกไม่เกิน 20 คน พักค้างคืนพร้อมเครื่องอำนวยความสะดวก ราคาเช่าแพ 2,000 บาท อาหารตามสั่ง

วิธีที่ 3 แพลกจุคนได้ 20 - 40 คน พักค้างคืน พร้อมเครื่องอำนวยความสะดวก ราคา 2,500 บาท 2 ห้องนอน อาหารตามสั่ง

วิธีที่ 4 แพลกไปปากลี-ปากนาย พร้อมเครื่องอำนวยความสะดวก ขนาดคน 20 – 40 คน ราคา 4,500 บาท และ ขนาด 40 – 60 คน ราคา 5,000 บาท

รูปแบบที่ 5 คือ การตกปลา สำหรับนักท่องเที่ยวตกปลา ชมรมตกปลา

วิธีที่ 1 เรือหางยาว 10 แรงม้า ตกปลาได้ 2 คน (เรือจุคนได้ประมาณ 6 คน แต่ตกปลาได้ 2 คน) ราคาวันละ 700 บาท ครึ่งวัน 500 บาท พร้อมน้ำมัน

วิธีที่ 2 เรือหางยาวขนาดใหญ่ 4 ลำ บรรจุคนได้ ประมาณ 10 คน แต่ให้ตกปลาได้ 5 คน ไปเช้าเย็นกลับ ราคาวันละ 1,500 บาท ครึ่งวัน 1,000 บาท พร้อมน้ำมัน

วิธีที่ 3 แพตกปลา ตกปลาตะโกก 1 แพตกได้ 3 – 4 คน มีที่นอนพร้อมแพละ 400 คน ถ้าไม่มีเบ็ดตกปลา มีเบ็ดให้ เช่าคันละ 50 บาท และมีเหยื่อตกปลา ขายให้กิโลกรัมละ 50 บาท ขณะนี้ มีแพ 8 หลังให้บริการ

จากแนวทางการจัดการท่องเที่ยวได้มีการกำหนดแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือทั้ง 5 รูปแบบ โดยแยกเป็น กำหนดการเดินทาง เวลาเดินทาง ค่าบริการนำเที่ยว ซึ่งมีรายละเอียดนำเสนอในภาคผนวกที่ 1

สรุปรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือจากเวทีประชุมประชาคม

การประชุมประชาคมเพื่อเสนอรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ้านท่าเรือและร่วมกันให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงรูปแบบให้เหมาะสม โดยที่ประชุมได้ร่วมกันกำหนดรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวไว้ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ้านท่าเรือ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

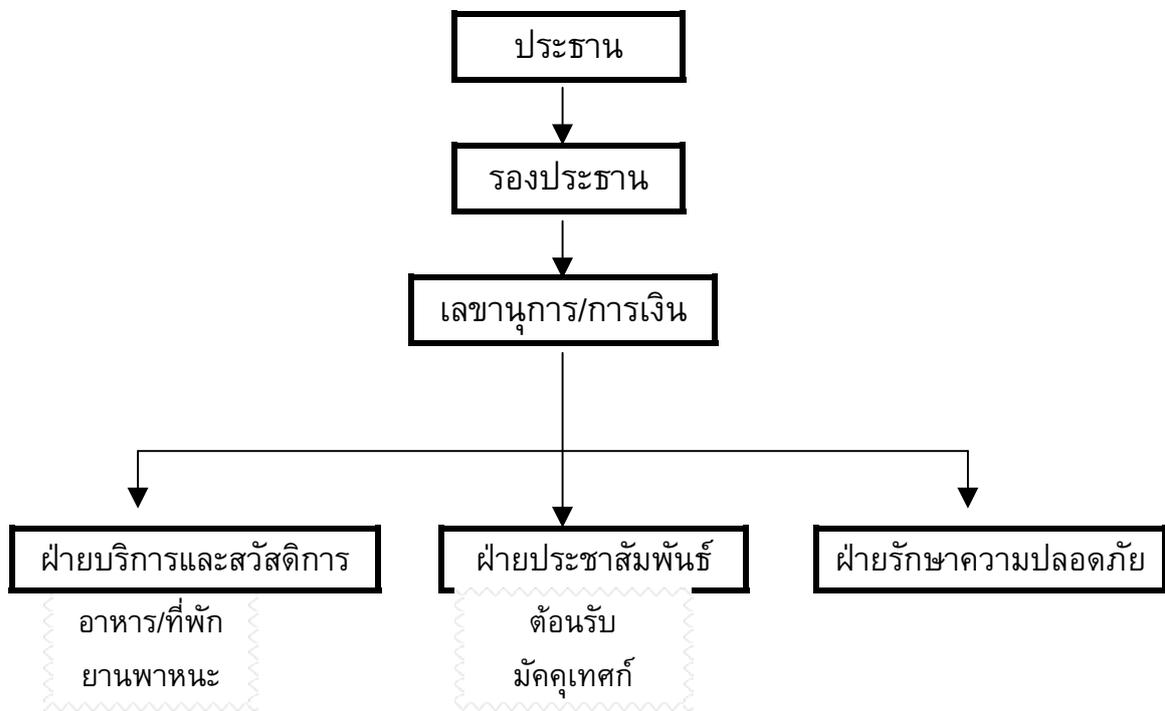
รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือ รูปแบบการ

รูปที่ 7 สรุปรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว

บริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือได้มีการกำหนดโครงสร้างการบริหารและบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของฝ่ายต่าง ๆ เพื่อเอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน โดยมีการกำหนดคณะกรรมการฝ่ายบริหารจัดการและคณะกรรมการฝ่ายดำเนินการ ซึ่งมีโครงสร้างการบริหารจัดการสรุปดังภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 1 โครงสร้างการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

ก. คณะกรรมการบริหาร ประกอบด้วย

1. นายทวีศิลป์ อินทะจักร์ ประธาน
2. นายสนิท พรหมมี รองประธาน
3. นางสุพรรณณี น้อยนา เลขานุการ/การเงิน
4. นายจุลย์ จ่อสาว ฝ่ายบริการและสวัสดิการ
5. นายสนั่น ใจจุ่ม ฝ่ายบริการและสวัสดิการด้านยานพาหนะ
6. นายกล้า จันท์สไตส์ ฝ่ายประชาสัมพันธ์
7. นายจง ภู่นิม ฝ่ายรักษาความปลอดภัย
8. นางสาวอารีย์ อุทะจันทร์ ฝ่ายบริการและสวัสดิการด้านอาหาร

ข. คณะกรรมการฝ่ายดำเนินการ ประกอบด้วย

1. ฝ่ายต้อนรับ ประกอบด้วย

- 1.1 นายเกรียงชัย ไหลทา
- 1.2 นายบุญนาถ จันท์ธิจร

2. ฝ่ายมัคคุเทศก์ ประกอบด้วย

2.1 นายสังวร นันชม

2.2 นายจันทร์ คำแสน

2.3 นายคำ อำนวนคณะ

การประชุมประชาคมครั้งนี้ นอกจากร่วมกันกำหนดโครงสร้างการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของบ้านท่าเรือแล้ว ยังมีการกำหนดการจัดสรรรายได้ที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวโดยเน้นให้ชุมชนเกิดรายได้จากกิจกรรมทั้งหมด ซึ่งรายได้ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะได้จากการขายสินค้าและบริการจากการจ้างเหมาที่เกิดขึ้น เป็นต้นว่า ชาวบ้านที่นำสินค้าของชุมชนมาจำหน่ายในจุดจำหน่ายเกิดรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวและการแวะชมตามจุดต่าง ๆ ส่วนธุรกิจเรือยนต์และธุรกิจแพจะได้รายได้จากการจ้างเหมาเรือยนต์และแพลากง และกลุ่มแม่บ้านก็จะรับเหมาทำอาหารและเครื่องดื่มเพื่อมาให้บริการบนเรือหรือแพ ซึ่งทุกคนจะได้รายได้ตามงานที่บริการในอัตราส่วนที่ตกลงกันไว้ ส่วนรายได้ที่เหลืออีกเพียงเล็กน้อยเก็บไว้สำหรับการบริหารจัดการโครงการ เช่น ใช้ในการดำเนินการประชุมปรึกษาหารือ ค่าตอบแทนของเจ้าหน้าที่ และใช้ในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว โดยองค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลาไม่ได้รายได้ที่เกิดขึ้นในการจัดการท่องเที่ยว แต่ได้รายได้ทางอ้อมจากการเก็บภาษีรายได้ที่เกิดขึ้นกับธุรกิจเท่านั้น เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลาไม่มีบทบาทในการบริการและส่งเสริมสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เพื่อให้มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวมากขึ้นเข้ามาใช้จ่ายซื้อสินค้าและบริการของชุมชน ทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นถือเป็นสิ่งที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลาภาคภูมิใจและยังเป็นการสนองนโยบายของรัฐที่เน้นให้ทุกองค์การบริหารส่วนตำบลทุกแห่งต้องดำเนินการ

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือ

จากการประชุมประชาคมมีการเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ้านท่าเรือพร้อมแผนการท่องเที่ยวทั้งหมด 5 รูปแบบ เพื่อพิจารณาร่วมกันคัดเลือกรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับนำไปใช้ทดลองปฏิบัติ เนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดของเวลาและงบประมาณในการศึกษาวิจัย ซึ่งไม่สามารถจะดำเนินการให้เสร็จสิ้นได้ทั้ง 5 รูปแบบ จึงมีเกณฑ์ในการคัดเลือกรูปแบบโดยคำนึงถึงสิ่งที่นักท่องเที่ยวจะได้รับจากการท่องเที่ยว เน้นให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชมทิวทัศน์ตามธรรมชาติและ

วิถีชีวิตของคนในชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ ซึ่งที่ประชุมได้ตกลงร่วมกันโดยเลือกทดลองปฏิบัติเพียง 2 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 นำเที่ยวจากบ้านท่าเรือ เชื้อนดินถึงเชื้อนสิริกิติ์

รูปแบบที่ 2 นำเที่ยวจากบ้านท่าเรือเชื้อนดินถึงบ้านนางพญาหรือบ้าน

ห้วยต้าโดยทางเรือไปเช้า - เย็นกลับ (รายละเอียดในภาคผนวกที่ 2)

การท่องเที่ยวรูปแบบที่ 1 เป็นรูปแบบที่มีนักท่องเที่ยวนิยมมาใช้บริการมากที่สุด นักท่องเที่ยวจะได้ท่องเที่ยวตามจุดที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติจากอ่างน้ำที่ 2 ไปอ่างน้ำที่ 1 ส่วนรูปแบบที่ 2 เป็นรูปแบบใหม่ที่นักท่องเที่ยวจะได้ศึกษาวิถีชีวิตของคนบ้านน้ำพร้าว ตำบลนางพญา และเที่ยวชมศูนย์ศิลปาชีพบ้านห้วยต้า ซึ่งทั้ง 2 รูปแบบเป็นรูปแบบที่ใช้เวลาน้อยเพียงไปเช้ากลับเย็น และเป็นรูปแบบที่สามารถแวะเที่ยวชมวิถีชีวิตของชุมชนชาวแพที่เป็นเอกลักษณ์ได้อีกด้วย

ตอนที่ 5 ผลการทดลองรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวบ้านท่าเรือ

จากการนำรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลากับชุมชนบ้านท่าเรือมาทดลองปฏิบัติ โดยมีรูปแบบ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบการบริหารจัดการและรูปแบบการท่องเที่ยวโดยกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อทดลองปฏิบัติ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 การท่องเที่ยวเชื้อนสิริกิติ์จากบ้านท่าเรือเชื้อนดิน - เชื้อนสิริกิติ์ และรูปแบบที่ 2 การท่องเที่ยวจากบ้านท่าเรือถึงบ้านห้วยต้า ซึ่งสามารถนำเสนอรายละเอียดผลการทดลองได้ดังนี้

ผลการทดลองรูปแบบที่ 2 การท่องเที่ยวจากบ้านท่าเรือ-บ้านห้วยต้า

การเตรียมการก่อนการทดลองรูปแบบ การกำหนดการทดลองรูปแบบที่ 2 ได้กำหนดเวลาที่จะดำเนินการทดลองไว้คือ วันเสาร์ที่ 20 กรกฎาคม 2546 ซึ่งดำเนินการก่อนรูปแบบที่ 1 เนื่องจากเป็นช่วงที่เหมาะสมกับการเดินทางไปท่องเที่ยวตามจุดต่าง ๆ แต่จะมีข้อจำกัดที่เป็นช่วงฤดูฝนไม่ปลอดภัยกับการเดินทาง จึงเลื่อนกำหนดการออกไปเป็นวันอาทิตย์ที่ 31 สิงหาคม 2546 ซึ่งเป็นช่วงปลายฝนต้นหนาว ซึ่งมีการเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. เตรียมความพร้อมด้านการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่โดยกำหนดให้จัดทำแผนโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในวันที่ 31 สิงหาคม 2546 ทางวิทยุชุมชน สิ่งพิมพ์ พร้อมทั้งจัดทำบัตรท่องเที่ยวและบัตรจอดรถ

2. เตรียมความพร้อมของทีมบริหารจัดการและทีมงาน ซึ่งได้จัดประชุมเพื่อเตรียมการในวันที่ 23 สิงหาคม 2546 ณ หอประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลา เพื่อโดยแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ เป็นฝ่ายดังนี้

1) ฝ่ายบริหารจัดการกลาง มีหน้าที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว ประชาสัมพันธ์ และแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวกำกับดูแลการบริหารจัดการให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้

2) ฝ่ายประชาสัมพันธ์และมัคคุเทศก์มีหน้าที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว จัดโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว แนะนำจุดท่องเที่ยวและให้ความรู้ตามจุดต่าง ๆ และจัดกิจกรรมระหว่างเดินทาง

3) ฝ่ายบริการสวัสดิการและบริการทั่วไป มีหน้าที่ติดต่อประสานงานด้านยานพาหนะให้บริการทั่วไปแก่นักท่องเที่ยว เช่น ช่วยยกของ ดูแลการขึ้นลงเรือ บันทึกภาพกิจกรรมต่าง ๆ จัดเตรียมอาหารและเครื่องดื่ม

4) ฝ่ายเลขานุการและการเงิน มีหน้าที่จัดเตรียมเอกสารการเบิกจ่ายเงินแบบสำรวจความพึงพอใจ เอกสารเผยแพร่หรือโบว์ชัวร์ จัดเก็บข้อมูลแลบันทึกกิจกรรมระหว่างการทดลองรูปแบบทุกขั้นตอน จัดหาทีมเพื่อสำรวจความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และจ่ายเงินค่าบริการที่กำหนดไว้

5) ฝ่ายรักษาความปลอดภัย มีหน้าที่รักษาความปลอดภัยในขณะเดินทาง ทั้งทางเรือและทางบก อำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว จัดเตรียมอุปกรณ์ความปลอดภัยทางน้ำ เช่น ชูชีพ ห่วงยาง เชือก ฯลฯ ให้ข้อแนะนำและให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวเมื่อเดินทางทางน้ำ

3. ประสานงานในพื้นที่กับผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ใหญ่บ้านห้วยดัก ชาวบ้าน เพื่อติดต่อรถอีฮอบเดินทางเข้าหมู่บ้าน และนำสินค้าพื้นบ้านมาจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว

4. ติดต่อเรือยนต์เพื่อนำท่องเที่ยวและอาหาร โดยกำหนดเวลาในการใช้เรือ 1 วัน และจัดอาหารกลางวัน 1 มื้อ และเครื่องดื่มตลอดการเดินทาง

5. ประสานงาน และแจ้งให้ชุมชนทราบเกี่ยวกับการจัดทดลองรูปแบบการท่องเที่ยว เพื่อขอความร่วมมือในการให้ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและเป็นเจ้าบ้าน ที่ดีร่วมถึงการนำสินค้าหรือผลิตภัณฑ์มาจำหน่ายให้นักท่องเที่ยวได้ซื้อเป็นของฝาก

การเดินทางในรูปแบบการท่องเที่ยว การดำเนินการทดลองรูปแบบการท่องเที่ยวรูปแบบที่ 2 พบว่ามีนักท่องเที่ยวที่ร่วมเดินทางทั้งหมด 50 คน แยกเป็นนักท่องเที่ยวภายนอกพื้นที่จำนวน 25 คน ตัวแทนองค์กรและสื่อมวลชนจำนวน 8 คน ชาวบ้านในพื้นที่ 17 คน โดยเริ่มเดินทางเวลา 9.30 น. ถึงเวลา 17.00 น. ณ ท่าจอดเรือบ้านท่าเรือ เดินทางด้วยเรือยนต์ขนาดกลาง ซึ่งได้เริ่มท่องเที่ยวตามจุดต่อไปนี้ บริเวณที่จับปลาตะโกและปลาชีวก้าว และเกาะต่าง ๆ บริเวณบ้านตาดพร้าว ที่น้ำตกตาดพร้าว หมู่บ้านห้วยต้า ศูนย์ศิลปชีพบ้านห้วยต้า บริเวณหมู่บ้านชาวแพ และจุดจำหน่ายสินค้าชุมชน

รูปที่ 8 บรรยากาศบนเรือในการเดินทาง

การเดินทางครั้งนี้ค่อนข้างยาวนานเพราะหมู่บ้านห้วยต้าอยู่ห่างไกล จึงทำให้ต้องรับประทานอาหารกลางวันบนเรือซึ่งไม่ค่อยสะดวกมากนัก อาหารมีหลายอย่างส่วนใหญ่เน้นปลาเป็นหลัก มีปลาชีวก้าวทอด ปลาตะโกเผา ปลาบึกผัดเผ็ด และผลไม้ตามฤดูกาล

1.3 สรุปผลการทดลองรูปแบบการท่องเที่ยวบ้านท่าเรือ – ห้วยต้า

1.3.1 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวรูปแบบที่ 2

หลังจากการทดลองรูปแบบการท่องเที่ยวรูปแบบที่ 2 ได้มีการประชุมเพื่อประเมินผลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่ร่วมเดินทาง ซึ่งมีการสำรวจจากแบบสำรวจความพึงพอใจและจากการสังเกตร่วมด้วย พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจด้านการเดินทางด้วยรถอีโหมบมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การต้อนรับและการทำหน้าที่ของฝ่ายประชาสัมพันธ์และมัคคุเทศตามลำดับ ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางดัง ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นต่อการทดลองรูปแบบการท่องเที่ยวบ้านท่าเรือ-บ้านห้วยต้า

ความคิดเห็น	มากที่สุด		มาก		พอใช้	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ความพึงพอใจในการต้อนรับ	37	74.0	5	10.0	8	16.0
2. การทำหน้าที่ของฝ่ายประชาสัมพันธ์ และมัคคุเทศ	36	72.0	12	24.0	2	4.0
3. การจัดอาหารและเครื่องดื่ม	11	22.0	33	66.0	6	12.0
4. หน้าที่ของฝ่ายรักษาความปลอดภัย	12	24.0	29	58.0	9	18.0
5. ขนาดของเรือยนต์	13	26.0	28	56.0	9	18.0
6. ความสะอาดภายในเรือ	6	12.0	29	58.0	15	30.0
7. การเดินทางโดยรถอีฮอป	41	82.0	7	14.0	2	4.0
8. ระยะเวลาในการนำเที่ยว	35	70.0	-	-	15	30.0
9. ความปลอดภัยในการเดินทาง	9	18.0	13	26	28	56.0

จากการสังเกตพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ชอบจุดท่องเที่ยวบ้านห้วยต้า ซึ่งการเดินทางค่อนข้างลำบากต้องเดินทางด้วยรถอีฮอปซึ่งมีระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร และการเดินเที่ยวชมวิถีชีวิตของชาวบ้าน สำหรับการเดินทางจากท่าเรือบ้านห้วยต้าเข้าหมู่บ้านห้วยต้าด้วยรถอีฮอป นักท่องเที่ยวมีความสนุกสนานและตื่นเต้นกับการเดินทาง

1.3.2 จุดแข็ง จุดอ่อน และปัญหาอุปสรรคของการจัดการท่องเที่ยว รูปแบบที่ 2

หลังจากการทดลองรูปแบบการท่องเที่ยวรูปแบบที่ 2 ได้มีการจัดประชุมร่วมกันหาข้อสรุปผลการดำเนินการเพื่อวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง และปัญหาอุปสรรคเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้นในการทดลองครั้งต่อไป ซึ่งได้ข้อสรุปดังนี้

จุดอ่อน

- 1) ด้านพาหนะการเดินทาง เรือยนต์ที่เป็นพาหนะมีขนาดค่อนข้างเล็กเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่มากถือว่ายังไม่ปลอดภัยเท่าที่ควร
- 2) การรับประทานอาหารกลางวันบนเรือไม่ค่อยสะดวก ควรมีจุดพักรับประทานอาหารเพื่อความสะดวกและสะอาด โดยอาจประสานงานกับคนในพื้นที่เพื่อจัดเตรียมอาหารและจุดรับประทานอาหาร

3) แหล่งท่องเที่ยวมีหลายจุดทำให้ไม่สามารถให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับแหล่งท่องเที่ยวอย่างใกล้ชิด ควรลดจำนวนจุดที่จะนำนักท่องเที่ยวชมเพื่อให้ได้นักท่องเที่ยวได้ใกล้ชิดได้ท่องเที่ยวตามจุดต่าง ๆ ในเวลาที่จำกัดและควรประสานผู้นำชุมชนชาวบ้านในพื้นที่ให้นำสินค้าพื้นบ้านมาจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว

4) ด้านความสะอาด ควรมีการประชาสัมพันธ์การปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยว การทำลายสิ่งแวดล้อมระมัดระวังเกี่ยวกับการทิ้งขยะ และรักษาความสะอาด

จุดแข็ง

1) การจัดการเดินทางด้วยพาหนะพื้นบ้านหรือที่เรียกว่า รถอีฮอป นักท่องเที่ยวมีความตื่นตัวและสนุกสนานกับการเดินทางเข้าหมู่บ้านด้วยรถอีฮอป ซึ่งเป็นรถที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้เดินทางและขนภาระสิ่งของภายในหมู่บ้าน โดยทีมงานได้จัดเตรียมไว้บริการสำหรับการเดินทางเข้า หมู่บ้านเมื่อถึงฤดูแล้งน้ำเขื่อนลดจำนวนลงรถยนต์ไม่สามารถเข้าไปถึงหมู่บ้านได้

2) การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวดี มีการประชาสัมพันธ์หลายรูปแบบรวมถึงการประชาสัมพันธ์ในสถานศึกษาสถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์ทำให้นักศึกษาและคณะอาจารย์ทราบและให้ความสนใจเพื่อร่วมการเดินทางท่องเที่ยว

3) มีการจัดเอกสารสิ่งพิมพ์เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวร่วมกับการศึกษาวิจัยเผยแพร่แก่นักท่องเที่ยว

4) มัคคุเทศก์สามารถบรรยายเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาในอดีต วิถีชีวิตของชาวบ้านบ้านท่าเรือและสามารถบรรยายถึงความสำคัญของจุดท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้ดีกล้าแสดงออกและที่สำคัญเป็นชาวบ้านในพื้นที่

5) กิจกรรมภายในเรือเป็นจุดหนึ่งที่ทำให้ ชาวบ้านในพื้นที่ที่ร่วมเดินทางกับนักท่องเที่ยวภายนอกมีกิจกรรมร่วมกันด้วยการร้องเพลงขอพื้นบ้าน

6) มีการวางแผนและจัดแบ่งหน้าที่การทำงานได้ดี ทำให้การดำเนินการเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ถึงแม้ยังไม่สมบูรณ์บ้างกิจกรรม

ปัญหาอุปสรรค

1) ช่วงฤดูกลาง ในการกำหนดการทดลองการท่องเที่ยวรูปแบบที่ 2 เป็นช่วงฤดูฝนซึ่งมีฝนตกชุกทำให้ต้องเลื่อนการทดลองออกไปเป็นปลายฝนเพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ทำให้เกิดความล่าช้าของการดำเนินการ และยังส่งผลต่อโปรแกรมการท่องเที่ยวบ้างจุดที่ทำให้ไม่สมบูรณ์เนื่องจากการขยายช่วงเวลา เช่น สินค้าพื้นบ้าน

ของชุมชนบ้านห้วยด้าซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลไม้ ว่างสาต ทูเรียน ที่ไม่สามารถรอการเก็บเกี่ยวได้

2) ระยะทางของบ้านห้วยด้าที่ค่อนข้างไกล เดินทางได้ทางเดียวคือ ทางเรือ ทำให้การประสานงานกับชุมชนไม่ดีเท่าที่ควรเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงโปรแกรมการเดินทางของนักท่องเที่ยว ทำให้ไม่มีสินค้าพื้นบ้านมาจำหน่ายและชุมชนยังไม่มีความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยวเท่าที่ควร

2. ผลการทดลองรูปแบบที่ 1 การท่องเที่ยวจากเขื่อนดิน - เขื่อนสิริกิติ์

2.1 การเตรียมการก่อนการทดลองรูปแบบ

จากการได้วิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง ปัญหาอุปสรรค ระดับความพึงพอใจและข้อเสนอแนะในการทดลองครั้งที่ 1 จึงได้มีการปรับแผนการท่องเที่ยวโดยเน้นให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชมจุดต่าง ๆ อย่างใกล้ชิดโดยปรับลดจำนวนจุดท่องเที่ยวเครื่องกำเนิดไฟฟ้าของเขื่อนสิริกิติ์เพราะต้องใช้เวลาในการเที่ยวชมและได้กำหนดวันการทดลองรูปแบบการท่องเที่ยวในวันเสาร์ที่ 25 ตุลาคม 2546 และจัดเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1.1 เตรียมความพร้อมด้านการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ โดยกำหนดให้จัดทำแผนโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในวันที่ 25 ตุลาคม 2546 พร้อมทั้งจัดทำบัตรท่องเที่ยวและบัตรจอดรถ

2.1.2 เตรียมความพร้อมของทีมบริหารจัดการและทีมงาน ซึ่งได้จัดประชุมเพื่อเตรียมการเพื่อโดยแบ่งหน้าที่ ความรับผิดชอบ เป็นฝ่ายดังนี้

1) ฝ่ายบริหารจัดการกลาง มีหน้าที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว ประชาสัมพันธ์ และแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว กำกับดูแลการบริหารจัดการให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้

2) ฝ่ายประชาสัมพันธ์และมัคคุเทศ มีหน้าที่ต้อนรับนักท่องเที่ยวจัดโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว แนะนำจุดท่องเที่ยวและให้ความรู้ตามจุดต่าง ๆ และจัดกิจกรรมระหว่างเดินทาง

3) ฝ่ายบริการสวัสดิการและบริการทั่วไป มีหน้าที่ติดต่อประสานงานด้านยานพาหนะ ให้บริการทั่วไปแก่นักท่องเที่ยว เช่น ช่วยยกของ ดูแลการขึ้นลงเรือ บันที่กภาพกิจกรรมต่าง ๆ จัดเตรียมอาหารและเครื่องดื่ม

4) ฝ่ายเลขานุการและการเงิน มีหน้าที่จัดเตรียมเอกสารการเบิกจ่ายเงิน แบบสำรวจความพึงพอใจ เอกสารเผยแพร่หรือโบว์ชัวร์ จัดเก็บข้อมูลแลบันทึกกิจกรรมระหว่างการทดลองรูปแบบทุกขั้นตอน จัดหาทีมเพื่อสำรวจความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และจ่ายเงินค่าบริการที่กำหนดไว้

5) ฝ่ายรักษาความปลอดภัย มีหน้าที่รักษาความปลอดภัยในขณะเดินทาง ทั้งทางเรือและทางบก อำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว จัดเตรียมอุปกรณ์ความปลอดภัยทางน้ำ เช่น ชูชีพ ห่วงยาง เชือก ฯลฯ ให้ข้อแนะนำและให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวเมื่อเดินทางทางน้ำ

2.1.3 ติดต่อเรือยนต์เพื่อนำท่องเที่ยวและอาหาร โดยกำหนดเวลาในการใช้เรือ 1 วัน และจัดอาหารกลางวัน 1 มื้อ และเครื่องดื่มตลอดการเดินทาง กำหนดพักรับประทานอาหารที่จุดพักบริเวณสันเขื่อนสิริกิติ์

2.1.4 ประสานงานและแจ้งให้ชุมชนทราบเกี่ยวกับการจัดทดลองรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อขอความร่วมมือในการให้ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและเป็นเจ้าบ้านที่ดี รวมถึงการนำสินค้าหรือผลิตภัณฑ์มาจำหน่ายให้นักท่องเที่ยวได้ซื้อเป็นของฝาก

2.2 สรุปผลการทดลองรูปแบบการท่องเที่ยวเขื่อนสิริกิติ์

2.2.1 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวรูปแบบที่ 1

หลังจากการทดลองรูปแบบการท่องเที่ยวรูปแบบที่ 1 ได้มีการประชุมเพื่อประเมินผลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่ร่วมเดินทาง ซึ่งมีการสำรวจจากแบบสำรวจความพึงพอใจและการสังเกตร่วมด้วย พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจด้านการต้อนรับมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านการจัดอาหารและเครื่องดื่มและด้านการทำหน้าที่ของฝ่ายรักษาความปลอดภัยตามลำดับ ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นต่อการทดลองรูปแบบการท่องเที่ยวบ้านท่าเรือ-เขื่อนสิริกิติ์

ความคิดเห็น	มากที่สุด		มาก		พอใช้	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ความพึงพอใจในการต้อนรับ	45	88.2	3	5.8	3	6.0
2. การทำหน้าที่ของฝ่ายประชาสัมพันธ์และมัคคุเทศ	24	47.1	26	50.9	1	2.0
3. การจัดอาหารและเครื่องดื่ม	29	56.9	20	39.2	2	3.9
4. หน้าที่ของฝ่ายรักษาความปลอดภัย	26	50.9	24	47.1	1	2.0
5. ขนาดของเรือยนต์	23	45.1	17	33.3	11	21.6
6. ความสะดวกสบายบนเรือ	25	49.0	24	47.1	2	3.9
7. ระยะเวลาในการนำเที่ยว	1	2.0	45	88.2	5	9.8
8. ความปลอดภัยในการเดินทาง	7	13.7	44	86.3	-	-

จากการสังเกตพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ชอบท่องเที่ยวบริเวณเจดีย์กลางน้ำ ถึงแม้ไม่สวยงามแต่ยังคงมีค่าของความสวยงามและศรัทธาของประชาชน ซึ่งนายอำเภอท่าปลาคนปัจจุบันให้ความสำคัญและรับเป็นเจ้าภาพในการหางบประมาณมาปรับปรุงให้เป็นจุดท่องเที่ยวและวางแผนให้มีการประสานกับองค์กรที่เกี่ยวข้อง 2 องค์กรคือ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย และกรมป่าไม้ ในการขออนุญาตปรับปรุงและขอใช้เป็นจุดท่องเที่ยวของชุมชน และอีกจุดหนึ่งที่นักท่องเที่ยวพึงพอใจคือ บริเวณชุมชนชาวแพ ซึ่งได้เห็นวิถีชีวิตของคนในชุมชนและการอธิบายวิธีการเลี้ยงปลาในกระชัง

2.2.2 จุดแข็ง จุดอ่อน และปัญหาอุปสรรคของการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบที่ 1

หลังจากการทดลองรูปแบบการท่องเที่ยวรูปแบบที่ 1 ได้มีการจัดประชุมร่วมกันหาข้อสรุปผลการดำเนินการเพื่อวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง และปัญหาอุปสรรคเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้นในการทดลองครั้งต่อไป ซึ่งสรุปได้ดังนี้

จุดอ่อน

1) การประชาสัมพันธ์ในการท่องเที่ยวค่อนข้างน้อย ทำให้นักท่องเที่ยวภายนอกไม่ทราบข้อมูลข่าวสาร ซึ่งสังเกตได้จากจำนวนนักท่องเที่ยวภายนอกที่น้อยกว่าชาวบ้านในพื้นที่

2) กิจกรรมในขณะที่เดินทางกลับเป็นกิจกรรมเฉพาะกลุ่มชาวบ้าน อาจเนื่องมาจากส่วนใหญ่ผู้ร่วมเดินทางเป็นชาวบ้าน กิจกรรมจึงขาดการมีส่วนร่วมของกลุ่มนักท่องเที่ยวภายนอก

จุดแข็ง

1) มีการชี้แจงข้อตกลงร่วมกันในการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวก่อนการเดินทาง เช่น การทิ้งขยะ การรักษาความสะอาด การไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และมีการแนะนำกำหนดการเดินทางท่องเที่ยวเชื่อมลิริกิตี

2) มัคคุเทศสามารถให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี กล่าวแสดงออกมีความพร้อมมีการเตรียมตัวในการบรรยายให้ความรู้ข้อมูลตามจุดการท่องเที่ยวอย่างคล่องแคล่ว

3) มีการเตรียมอุปกรณ์สำหรับทิ้งขยะบนเรือและจุดต่าง ๆ ตามแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้เดินทางเที่ยวชม

ปัญหาอุปสรรค

ในการดำเนินการครั้งนี้มีการเตรียมพร้อมค่อนข้างดี ตั้งแต่การวางโปรแกรมการท่องเที่ยวการโดยปรับจุดต่อของการทดลองจากครั้งแรกให้เหมาะสมกับระยะเวลาและความต้องการของนักท่องเที่ยว ทำให้ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินการค่อนข้างน้อย แต่สิ่งที่มีผลกระทบมากที่สุด คือ จำนวนนักท่องเที่ยวภายนอกน้อยเนื่องจากการประชาสัมพันธ์ไม่ถึงกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเกิดจากการวางแผนการประชาสัมพันธ์ไม่ดีเท่าที่ควร ช่วงระยะเวลาการประชาสัมพันธ์น้อย ความหลากหลายของสื่อในการประชาสัมพันธ์น้อยกว่าการทดลองครั้งแรก ทำให้นักท่องเที่ยวภายนอกไม่ทราบข้อมูลกลุ่มเป้าหมายเปลี่ยนไปเป็นชาวบ้านในพื้นที่

ตอนที่ 6 จุดแข็ง จุดอ่อนและปัญหาอุปสรรคของรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลา กับ ชุมชนท่าเรือ

รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือโดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลา กับชุมชนท่าเรือ จากการทดลองทั้งรูปแบบการบริหารจัดการและรูปแบบการท่องเที่ยวสามารถสรุปจุดแข็ง จุดอ่อน และปัญหาอุปสรรคได้ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือโดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลากับชุมชนบ้านท่าเรือ

การทดลองปฏิบัติรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น ได้มีการประชุมเพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนและปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมกับชุมชน ซึ่งสามารถนำเสนอผลการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1.1 จุดแข็งของการบริหารจัดการ

1.1.1 ทีมบริหารจัดการให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการจัดกิจกรรมร่วมกัน มีทีมงานเสริมการทำงานของแต่ละฝ่าย

1.1.2 ระบบการปฏิบัติงานมีการวางแผนการทำงานเป็นขั้นตอนอย่างต่อเนื่องและทีมงานมีความกระตือรือร้นมีความพร้อมในการทำงาน

1.1.3 ฝ่ายมัคคุเทศก์ สามารถบรรยายให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับสภาพเดิมของชุมชนก่อนการสร้างเขื่อน และสถานที่ตามธรรมชาติที่แวะเที่ยวชม เป็นที่ประทับใจแก่นักท่องเที่ยวที่ชาวบ้านสามารถเป็นมัคคุเทศก์ที่ดีและกล้าแสดงออก

1.2 จุดอ่อนและปัญหาอุปสรรคของการบริหารจัดการ

1.2.1 ชาวบ้านท่าเรือยังมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่เป็นคนในกลุ่มขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลา

1.2.2 คณะกรรมการยังมีความเข้าใจในหน้าที่ความรับผิดชอบไม่ชัดเจน การปฏิบัติงานยังมีข้อผิดพลาดบ้าง เช่น ฝ่ายประชาสัมพันธ์

1.3 แนวทางปรับปรุงเพื่อเสริมจุดอ่อน

1.3.1 ปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการโดยเพิ่มคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ อีก 1 ท่านโดยคัดเลือกจากคนในชุมชนบ้านท่าเรือเพื่อร่วมเรียนรู้ร่วมกัน และเพิ่มทีมที่ปรึกษาคณะทำงานโดยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกพื้นที่

1.3.2 กำหนดทีมงานย่อยในแต่ละฝ่ายเพื่อกระจายงาน โดยเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วม

1.3.3 ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ควรมีการกำหนดแผนการดำเนินการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอย่างน้อย 2 เดือนก่อนการปฏิบัติจริง โดยเน้นการประชาสัมพันธ์ที่มีความหลากหลาย

1.3.4 ส่งเสริมสนับสนุนเพื่อพัฒนาทีมงาน โดยการเพิ่มพูนความรู้ด้านการบริหารจัดการด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการต้อนรับ รวมถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว และสร้างทีมมัคคุเทศก์ให้มีความพร้อมกล้าแสดงออกเพื่อส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยว

2. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือ

จากการทดลองปฏิบัติรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางน้ำของบ้านท่าเรือทั้ง 2 รูปแบบได้มีการจัดประชุมร่วมกันเพื่อวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน และปัญหาอุปสรรค พร้อมแนวทางปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมต่อไป ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

2.1 จุดแข็งของรูปแบบการท่องเที่ยว

2.1.1 เป็นการท่องเที่ยวทางน้ำที่มีชื่อเสียงของจังหวัด มีทิวทัศน์สวยงามตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นจุดท่องเที่ยวทางน้ำแหล่งเดียวของจังหวัดอุตรดิตถ์

2.1.2 มีความเฉพาะเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชุมชน นักท่องเที่ยวได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และการอพยพของชุมชนก่อนการสร้างเขื่อนสิริกิติ์จากการร่วมเดินทางท่องเที่ยว

2.1.3 เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายใน ทั้งระดับพื้นที่ ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด

2.2 จุดอ่อนของรูปแบบการท่องเที่ยว

2.2.1 ระยะเวลาการเดินทางค่อนข้างไกลทั้ง 2 รูปแบบ ควรจัดกิจกรรมระหว่างการเดินทาง เน้นให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรม

2.2.2 การท่องเที่ยวเป็นการท่องเที่ยวทางน้ำ ต้องเดินทางด้วยเรือเท่านั้น นักท่องเที่ยวไม่มีโอกาสเลือกรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทำให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวค่อนข้างน้อย เนื่องจากไม่มั่นใจในความปลอดภัยในการเดินทาง

2.2.3 แหล่งท่องเที่ยวตามจุดต่าง ๆ ยังไม่มีความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยว

2.2.4 การอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวในส่วนของห้องน้ำน้ำดื่ม ไม่ค่อยสะดวกต้องขอเข้าห้องน้ำกับบ้านของชาวบ้านที่อยู่ใกล้จุดจอดเรือ เนื่องจากจุดท่องเที่ยวหลักในโปรแกรมค่อนข้างไกลและลำบาก ควรจะมีจุดสำหรับอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวเป็นระยะ

2.3 ปัญหาและอุปสรรค

2.3.1 ช่วงฤดูกาลในการจัดการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทางน้ำต้องเดินทางด้วยเรือ ช่วงฤดูฝนจึงไม่เหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยวหรือเดินทางด้วยเรือต้องคำนึงถึงความปลอดภัยในการเดินทางของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก

2.3.2 ระยะทางของจุดท่องเที่ยวแต่ละแหล่งค่อนข้างไกล ทำให้การประสานงานกับบุคคลในพื้นที่หรือองค์กรต่าง ๆ ในการประสานชุมชนเพื่อให้ความร่วมมือในการจัดการการท่องเที่ยวไม่ดีเท่าที่ควร

2.4 แนวทางแก้ไขและลดจุดอ่อน

2.4.1 ช่วงฤดูฝนควรกำหนดโปรแกรมการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวทางบก ซึ่งมีความปลอดภัยสูงและเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของนักท่องเที่ยว ส่วนการท่องเที่ยวทางน้ำโดยเรือควรกำหนดให้อยู่ในช่วงของฤดูหนาวและฤดูร้อน

2.4.2 ประสานขอความร่วมมือและสร้างความเข้าใจร่วมกันกับชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องในพื้นที่หรือจุดที่จะเข้าเที่ยวชม เพื่อเตรียมความพร้อมในพื้นที่ที่จะทำการเดินทางไปแวะเที่ยวชมและเพื่ออำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวขณะเดินทางเที่ยวชมในพื้นที่

ตอนที่ 7 รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลากับชุมชนท่าเรือ

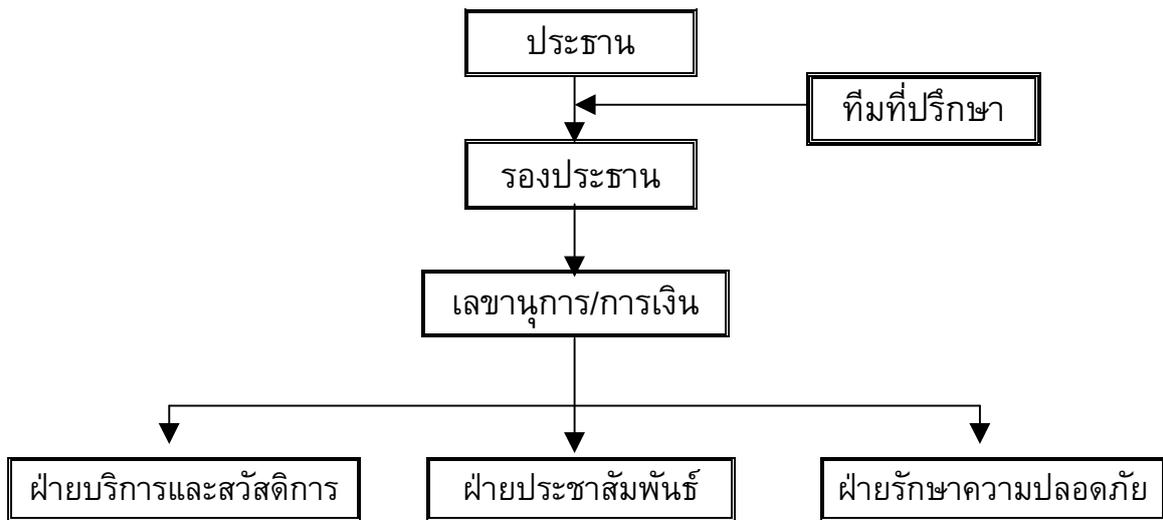
จากการทดลองดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือ ร่วมกันคิดวิเคราะห์หาจุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา และอุปสรรค พร้อมหาแนวทางปรับปรุงแก้ไข ซึ่งสามารถสรุปรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ้านท่าเรือที่เหมาะสมได้ระดับหนึ่ง โดยแบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ รูปแบบการบริหารจัดการและรูปแบบการท่องเที่ยวบ้านท่าเรือ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. รูปแบบการบริหารจัดการโดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลากับชุมชนบ้านท่าเรือ

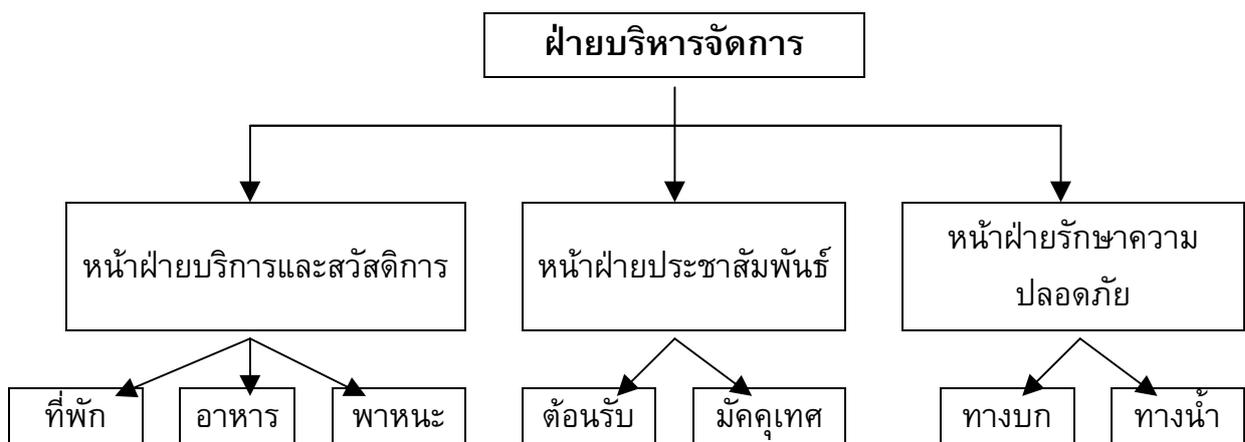
การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลากับชุมชนบ้านท่าเรือ เน้นการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโดยชุมชนซึ่งมีองค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลาให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านการประสานงานองค์การภายนอกเข้าหนุนเสริมร่วมถึงการช่วยในเรื่องการ

ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว และได้กำหนดโครงสร้างการบริหารและบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของฝ่ายต่าง ๆ ประกอบด้วย คณะกรรมการฝ่ายบริหารจัดการและฝ่ายดำเนินการและเพิ่มทีมที่ปรึกษาเพื่อหนุนเสริมการดำเนินงานให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะซึ่งสามารถสรุปเป็นแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 2 โครงสร้างฝ่ายบริหารจัดการการท่องเที่ยว

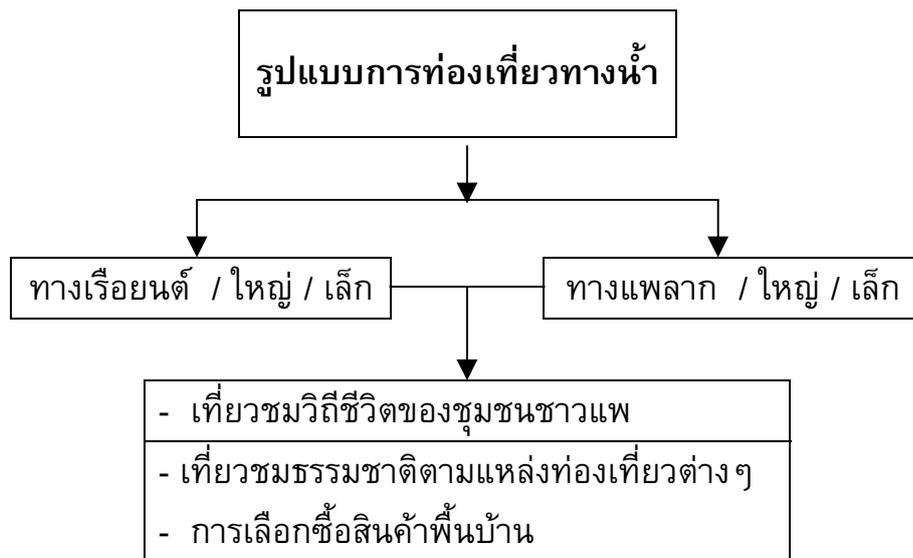
แผนภูมิที่ 3 โครงสร้างฝ่ายดำเนินการ

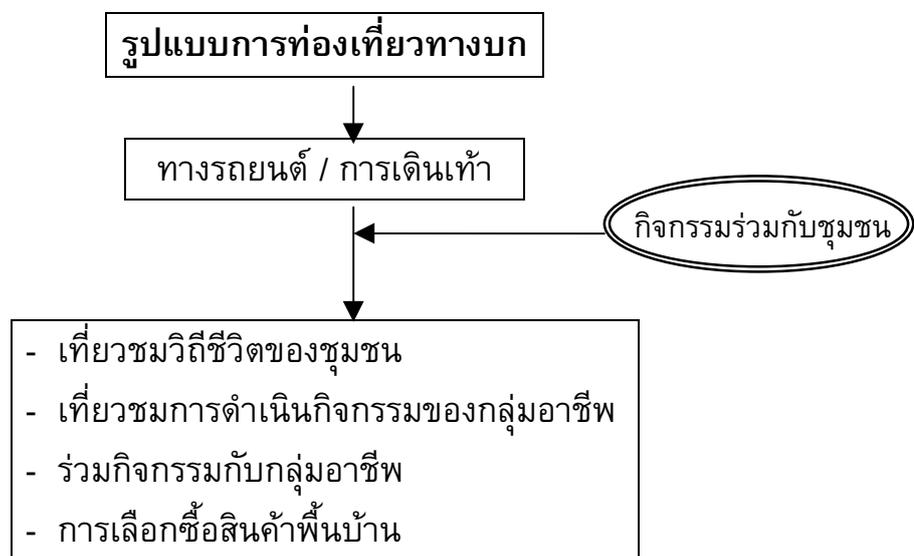
2. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือ

จากการปรับปรุงรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือให้เหมาะสมกับบริบทและตามข้อจำกัดต่างๆ ที่พบจากการทดลองปฏิบัติทั้ง 2 รูปแบบ ซึ่งได้ปรับปรุงให้มีรูปแบบการท่องเที่ยวทั้งการท่องเที่ยวทางน้ำ และการท่องเที่ยวทางบก โดยจัดให้เหมาะสมกับช่วงฤดูกาลและเทศกาลต่าง ๆ รูปแบบการท่องเที่ยวทางน้ำให้จัดในช่วงฤดูหนาว ฤดูร้อนและช่วงเทศกาลเฉพาะฤดูเท่านั้น เพราะจะสะดวกและปลอดภัยกับนักท่องเที่ยว ส่วนรูปแบบการท่องเที่ยวทางบกให้จัดในทุกช่วงฤดูกาล เน้นการเที่ยวชมวิถีชีวิตของชาวบ้าน การทำกิจกรรมของกลุ่มอาชีพ การเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ตามจุดจำหน่ายสินค้าพื้นบ้าน ซึ่งสามารถสรุปรูปแบบการท่องเที่ยวเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 4 รูปแบบการท่องเที่ยวทางน้ำ

แผนภูมิที่ 5 รูปแบบการท่องเที่ยวทางบก

ตอนที่ 8 แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือ

การศึกษา รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลา กับชุมชนบ้านท่าเรือ ทำให้เกิดชุมชนเกิดการตื่นตัวในการมีส่วนร่วมของการพัฒนาชุมชน มีรายได้จากการจำหน่ายสินค้า คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้นระดับหนึ่ง แต่ในขณะเดียวกันชุมชนได้มีแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนให้ ความเข้มแข็งและยั่งยืน โดยกำหนดแนวทางการพัฒนาร่วมกันต่อไปดังนี้

1. ปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยเพิ่มส่วนของชาวบ้านท่าเรือในการเป็นคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ เพิ่มทีมงานในแต่ละฝ่ายเพิ่มร่วมเรียนรู้ระบบการทำงาน และเพิ่มทีมที่ปรึกษาในการบริหารจัดการ

2. จัดทำแผนการจัดการท่องเที่ยวบ้านท่าเรือ กำหนดโปรแกรมการท่องเที่ยวทั้งทางบกและทางน้ำ รวมถึงจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรและแผนพัฒนาชุมชนให้มีความพร้อมในการเป็นเจ้าบ้านที่ดี

3. จัดให้มีการรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย มีทั้งรูปแบบการท่องเที่ยวทางบกและทางน้ำโดยกำหนดให้เหมาะสมกับช่วงฤดูกาลและเทศกาลการท่องเที่ยว และจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชมสถานที่ต่าง ๆ อย่างใกล้ชิดโดยลดจุดท่องเที่ยวลงเพื่อให้เหมาะสมกับเวลา ในขณะการเดินทางกำหนดให้มีกิจกรรมร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยว

4. จัดให้คณะกรรมการดำเนินการและทีมงานได้มีการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาเพิ่มทักษะความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

5. เชื่อมโยงสถานศึกษาในพื้นที่เพื่อเข้าหนุนเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมมัคคุเทศน์น้อย การผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายสร้างรายได้ ฯลฯ

6. ประสานเพื่อเชื่อมโยงองค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลาและองค์การภาครัฐของจังหวัด เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากในการประชาสัมพันธ์และพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น เช่น ห้องน้ำ ที่ทิ้งขยะ ในสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ

ตอนที่ 9 ปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จ

จากการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลากับชุมชนบ้านท่าเรือ มีปัจจัยเกื้อหนุนและเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งจะมีความแตกต่างตามบริบทของแต่ละพื้นที่เป็นสำคัญ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สามารถสรุปปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จได้ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยเกื้อหนุนต่อความสำเร็จ

1.1 การสนับสนุนขององค์กรภายในพื้นที่

องค์กรหรือหน่วยงานในพื้นที่ให้การสนับสนุนและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นองค์กรฝ่ายบริหารชุมชนสามารถส่งเสริมสนับสนุนชุมชนได้เป็นอย่างดี เช่นเดียวกับ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ ซึ่งเล็งเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาให้ชุมชนเข้มแข็ง และร่วมกันเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยการร่วมกันหารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวและให้การสนับสนุนงบประมาณ เพื่อพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น ปรับปรุงที่จอดรถ ห้องน้ำ ทำจุดดูแล รวมถึงประสานเชื่อมโยงของความร่วมมือกับองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อหนุนเสริมในกิจกรรม

1.2 ความร่วมมือของชุมชนและความตั้งใจของทีมงาน

ความร่วมมือของคนในชุมชนเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งในการศึกษาทดลองรูปแบบการท่องเที่ยวครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน ผู้นำชุมชน องค์กรภายในชุมชน ความร่วมมือที่ได้ไม่ใช่ได้มาทันทีแต่ได้พัฒนาหลังจาก

ชุมชนได้ร่วมเรียนรู้และมีส่วนร่วมได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วม ซึ่งพัฒนาจนได้ความร่วมมืออย่างดีจากชุมชนในเวลาไม่นานมากนัก

ทีมงานหลักและทีมร่วมให้ความร่วมมือ ให้การสนับสนุน และมีความตั้งใจสนใจ ในกิจกรรมเป็นอย่างดีเป็นส่วนที่สำคัญที่ทำให้เกิดความสำเร็จ ซึ่งในการศึกษารูปแบบ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือ ทีมงานทั้งหลักและทีมร่วมให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และมีความตั้งใจในการทำงาน สังเกตได้จากความกระตือรือร้นในการทำงานและร่วม กิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

1.3 ลักษณะของผู้นำ

การศึกษาครั้งนี้ผู้นำชุมชนเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในทางที่ดีขึ้น ผู้นำต้องมีจิตสาธารณะ มีวิสัยทัศน์ เน้นการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีกระบวนการคิดที่เป็นระบบมีการวางแผนและเตรียมการเสมอ มีความสามารถในการประสานเชื่อมโยงกับองค์กรทั้ง ภายในและภายนอกพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ซึ่งผู้นำของชุมชนบ้านท่าเรือและชุมชนในตำบล ท่าปลาให้การสนับสนุนเป็นอย่างดีเห็น และความสำคัญของการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน รวมถึงผู้นำในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวที่สามารถประสานคนในชุมชนให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมีร่วมในกิจกรรมต่างๆ ดังคำกล่าวของผู้นำชุมชนท่านหนึ่ง “ถ้าผู้นำชุมชนสนใจเอาจริงเอาจังกับ งาน เห็นกับประโยชน์ของชาวบ้าน จริงใจ ลูกบ้านเขาก็ให้ความร่วมมือทั้งนั้นทำอะไรเขาก็พร้อมช่วยเหลือ”

2. เงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จ

การดำเนินการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือ เงื่อนไขที่สำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของรูปแบบการท่องเที่ยว คือ

2.1 ช่วงฤดูกาล

การจัดการท่องเที่ยวบ้านท่าเรือซึ่งเป็นการจัดการท่องเที่ยวทางน้ำ ช่วงฤดูกาล จึงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญ การกำหนดโปรแกรมการท่องเที่ยวต้องเหมาะสมกับ ช่วงฤดูกาลเพื่อความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยว และเพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวขณะเดินทาง

2.2. จำนวนของนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวบ้านท่าเรือในการทดลองรูปแบบการท่องเที่ยวทั้ง 2 รูปแบบ พบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวเป็นเงื่อนไขที่สำคัญมาก เนื่องจากการดำเนินการแต่ละครั้งจำนวนของนักท่องเที่ยวที่ไม่สม่ำเสมอและมีจำนวนน้อย ทำให้การดำเนินการบริหารจัดการเป็นไปได้ลำบาก เพราะการจัดการท่องเที่ยวหนึ่งครั้งต้องมีจำนวนนักท่องเที่ยวไม่ต่ำกว่า 50 คน จึงจะสามารถบริหารจัดการได้ ซึ่งจำนวนของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวก็เกี่ยวเนื่องกับการวางแผนการประชาสัมพันธ์ว่าเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวมากน้อยแค่ไหนด้วยเช่นกัน

2.3 ความร่วมมือของชุมชน

ชาวบ้านในพื้นที่ตามจุดที่แวะเที่ยวชมตามกำหนดการ ต้องให้ความร่วมมือในกิจกรรมที่ได้ร่วมกันวางแผนเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวและเป็นเจ้าบ้านที่ดี สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว โดยมุ่งหวังกลุ่มนักท่องเที่ยวใหม่และนักท่องเที่ยวกลุ่มเดิมที่จะเดินทางกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้ง ดังกรณีของชุมชนบ้านห้วยด้ายที่ชาวบ้านยังไม่มีความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยว อาจเนื่องจากการประสานงานเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันของทีมงานและทีมวิจัย

2.4 กฎระเบียบข้อบังคับของหน่วยงาน

จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือได้กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวตามเกาะต่างๆ และเจดีย์กลางน้ำ ซึ่งเป็นเขตรับผิดชอบกรมป่าไม้และการไฟฟ้า จึงต้องมีการประสานขออนุญาตองค์กรดังกล่าว เพื่อปรับปรุงพัฒนาบางจุดให้เหมาะสมและพร้อมกับการต้อนรับนักท่องเที่ยว แต่ไม่สามารถดำเนินการได้เพราะขัดต่อกฎระเบียบของทั้ง 2 องค์กรที่รับผิดชอบอยู่ ดังนั้นจึงทำให้การดำเนินการค่อนข้างลำบากและไม่คล่องตัว

ตอนที่ 10 สรุปบทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

จากการดำเนินการศึกษาวิจัยเพื่อหารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลา กับชุมชนบ้านท่าเรือ มีบทเรียนจากการดำเนินการเกิดขึ้นซึ่งทีมวิจัยได้สรุปเป็นประเด็นคือ บทเรียนจากกระบวนการทำงาน และบทเรียนที่ได้จากการทำงาน

1. บทเรียนจากกระบวนการทำงาน

1.1 การสร้างความตระหนักและความเข้าใจร่วมกัน

การสร้างความตระหนักและความเข้าใจร่วมกัน จะทำให้ลดความขัดแย้ง และ ความไม่เข้าใจกันที่อาจเกิดขึ้นได้ในการศึกษาและการทำงานร่วมกับชุมชน โดยเริ่มจากการทบทวนความคาดหวังต่อเป้าหมาย คือ การศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชนชาวบ้านท่าเรือที่ทำให้บ้านท่าเรือซบเซาและไม่เจริญเท่าที่ควร และมีวัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรมเพื่อหาข้อยุติหรือบทสรุปตามจริง ความเป็นไปได้ของการจัดกิจกรรมเพื่อร่วมกันหาแบบของการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและนำไปปฏิบัติต่อไป

1.2 ความหลากหลายของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ความหลากหลายของผู้เข้าร่วมกิจกรรม เช่น ผู้นำชุมชน ประธานประชาคมหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน อดีตผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ประธานกรรมการบริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล หัวหน้าหน่วยงาน ครู อาจารย์ และชาวบ้าน เพื่อให้มีความหลากหลายด้านความคิดช่วยกันมองในหลายมิติ ทำให้เกิดความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้จากเวที

1.3 การเตรียมความพร้อมในการเก็บข้อมูล

การเตรียมความพร้อมในการเก็บข้อมูล ตั้งแต่การเตรียมจัดทำเอกสารหนังสือเชิญ จัดทำแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ เอกสารการเงิน การติดต่อสถานที่ การติดต่อการจัดทำอาหาร เตรียมน้ำดื่ม จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เครื่องเสียง กล้องถ่ายรูป กล้องถ่ายวีดีโอ เครื่องฉาย วีดีโอ โทรทัศน์ ประชุมวางแผนร่วมกันเพื่อเตรียมความพร้อมของทีมวิจัยและทีมงานในการเก็บข้อมูลในแต่ละเวที และเตรียมความพร้อมด้านสถานที่และเครื่องเสียง หลังจากเสร็จสิ้นเวทีจะมีการประชุมทีมวิจัยและทีมงานสรุปข้อมูลที่ได้และเก็บรวบรวมไว้ จะทำให้เราสามารถดำเนินการได้อย่างคล่องตัวและได้ข้อมูลที่สมบูรณ์

1.4 วิธีการและเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

ใช้วิธีการในการเก็บข้อมูลในแต่ละเวทีที่หลากหลายโดยปรับใช้เครื่องมือต่าง ๆ ให้เหมาะสม เช่น การแบ่งกลุ่มการทำงาน การดำเนินเวทีโดยวิทยากรกระบวนการหรือทีมวิจัยต้องสร้างความเข้าใจชี้แจงวัตถุประสงค์ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ ชักถามข้อข้องใจ แล้วจึงดำเนินกิจกรรมเพื่อให้ได้ข้อมูลจากเวที ซึ่งในกระบวนการอาจมีการแบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่มย่อย ๆ อาจตั้งโต๊ะกลมแล้วพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นตามประเด็นที่กลุ่มรับผิดชอบ สรุปประเด็นเพื่อแลกเปลี่ยนกัน

ระหว่างกลุ่ม โดยการอภิปรายและเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้สอบถาม และให้ข้อมูลเพิ่มเติม ซึ่งจะปรับวิธีการและเครื่องมือในการเก็บข้อมูลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนั้น ๆ

1.5 การเก็บข้อมูลต้องมีการวางแผนประเด็นเนื้อหาหลัก

การลงพื้นที่เก็บข้อมูลแต่ละครั้งควรมีการวางแผนในการเก็บข้อมูล มีการวางแผนประเด็นของเนื้อหาหลักในการเก็บข้อมูล เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการและมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรมในแต่ละกิจกรรม มีการวางแผนการสอบถาม สัมภาษณ์ การสนทนา เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมและสามารถตอบโจทย์ที่ศึกษาได้ไม่หลงประเด็นไม่เสียเวลาเพราะทุกกิจกรรมจะต้องได้ข้อมูลตามประเด็นที่กำหนดไว้ (รายละเอียดภาคผนวกที่ 3)

ในการการเก็บข้อมูลในเวทีต่าง ๆ ถึงแม้จะมีการวางแผนที่จะศึกษาและเก็บข้อมูลไว้ก่อนเพื่อเป็นแนวทางในการหาคำตอบ แต่เมื่อได้ลงทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนเราพบว่า ข้อมูลที่ได้มีมากมายทั้งที่สามารถตอบโจทย์ได้และไม่ได้ มีทั้งข้อมูลใหม่ที่ชุมชนไม่เคยรู้เกิดประเด็นใหม่ ๆ จากเวทีสะท้อนให้เห็นถึงบริบท สภาพและศักยภาพของชุมชน ปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ซึ่งเป็นมิติหนึ่งที่ชุมชนสะท้อนออกมาให้ได้รับทราบ

1.6 สถานที่ในการจัดกิจกรรมต้องเหมาะสมและสะดวก

สถานที่ในการจัดกิจกรรมต้องเหมาะสมและสะดวก โดยหมุนเวียนสถานที่ภายในชุมชนให้สะดวกกับกลุ่มเป้าหมาย ถ้าเป็นการจัดเวทีใหญ่ที่ต้องมีกลุ่มเป้าหมายมากต้องจัดสถานที่ให้พอเหมาะกับจำนวนคน ซึ่งอาจเป็นศาลาวัด ห้องประชุมโรงเรียนหรืออำเภอท่าปลา เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมาตามจำนวนที่กำหนดไว้

1.7 ช่วงเวลาในการเปิดเวทีประชาคม

ช่วงเวลาในการจัดเวทีประชาคม ต้องจัดให้เหมาะสมกับสภาพบริบทของบ้านท่าเรือที่มีข้อจำกัดด้านพื้นที่ ระยะเวลา ในการดำเนินการแต่ละครั้งจะเริ่มตั้งแต่เวลา 09.00 น.–12.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน แล้วจะเริ่มใหม่ในภาคบ่ายเมื่อเวลา 13.00 น. – 14.00 น. ซึ่งเป็นการสรุปในสาระสำคัญ ๆ ของการจัดเวทีในแต่ละครั้ง

1.8 งบประมาณในการจัดกิจกรรม

งบประมาณในการจัดกิจกรรมบางส่วนอาจต้องมีการปรับเปลี่ยน เพื่อให้สามารถดำเนินการศึกษาและจัดกิจกรรมได้สมบูรณ์เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเอื้อต่อชาวบ้านท่าเรือทำให้เกิดความตื่นตัวและให้ความร่วมมือ โดยให้คำพาหนะเดินทางแก่กลุ่ม

เป้าหมายบางส่วนเพื่อไม่ให้ผู้ถูกเชิญเดือดร้อนต้องควักกระเป๋าจ่ายค่าพาหนะเดินทางเองมาร่วมกิจกรรม หรือให้เป็นเบี้ยเลี้ยงและค่าพาหนะแบบเหมาจ่าย เนื่องจากชุมชนมีข้อจำกัดด้านพื้นที่ห่างไกล การเดินทางค่อนข้างลำบากประกอบกับชาวบ้านมีฐานะยากจนเป็นส่วนใหญ่

2. บทเรียนจากการศึกษาวิจัย

2.1 ชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

ชุมชนบ้านท่าเรือมีความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการศึกษาวิจัยครั้งนี้สูง เนื่องจากงานวิจัยเป็นความต้องการของประชาชน เมื่อชาวบ้านได้เริ่มเรียนรู้และเห็นผลจากการวิจัยและพัฒนาซึ่งเกิดประโยชน์โดยตรงกับชาวบ้าน ชาวบ้านจะเกิดการตื่นตัวกันและให้ความร่วมมือกันมากขึ้น ประกอบกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลา ได้นำเอาผลของการวิจัยการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือเป็นแนวทางในการพัฒนาบ้านท่าเรือ ซึ่งขณะนี้การพัฒนาบ้านท่าเรือได้ก้าวหน้าไปมากแล้วและดำเนินการอย่างรวดเร็ว ชาวบ้านเริ่มรู้ว่าเมื่อชุมชนบ้านท่าเรือมีความพร้อมและประสิทธิภาพ มีการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว และด้านอื่นๆ โดยชุมชนมีส่วนร่วมและองค์กรให้การสนับสนุน จะเอื้อให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวมากขึ้น ซึ่งหมายถึงชาวบ้านมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

2.2. การทำงานร่วมกับชุมชน

การทำงานร่วมกับชุมชนต้องอาศัยเวลา ต้องค่อยเป็นค่อยไป ไม่คาดหวังสูงจนชุมชนไม่สามารถปฏิบัติได้ ซึ่งในการทำงานกับชุมชนนั้นสิ่งที่จะทำให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและเป็นข้อมูลที่ถูกต้อง ผู้ศึกษาต้องเป็นผู้ที่ชุมชนให้ความเชื่อถือ เชื่อมั่นและศรัทธา ต้องทำงานอย่างมีการวางแผนแต่สามารถยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ถึงแม้จะไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ก็ตาม ต้องร่วมกันคิดว่ามีข้อจำกัดอะไรที่เป็นอุปสรรคสามารถแก้ไขได้อย่างไรและพยายามเข้าใจชาวบ้านให้มากที่สุด

2.3 ปฏิบัติการทางสังคมและการสร้างจิตสำนึกร่วม

การปฏิบัติการทางสังคมเพื่อให้เกิดพลวัตการขับเคลื่อนของกลุ่มคนหรือชุมชนในการสร้างจิตสำนึกร่วมกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการรวมกลุ่ม เกิดเครือข่าย เกิดกลไกการจัดการปัญหา การประสานความร่วมมือกับทั้งภายในและภายนอก จะทำให้ปัญหาได้รับการแก้ไขอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน เช่นเดียวกับการสร้าง จิตสำนึกร่วมกันของชุมชนบ้านท่าเรือชาวบ้านให้ความตระหนักถึงการ

มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน โดยชาวบ้านตระหนักว่าถ้าไม่ร่วมกัน
แก้ไขปัญหาของชุมชนก่อนก็จะไม่มีใครมาช่วยแก้ไขปัญหาของตนได้ตรงจุด จากการทำ
วิจัยจะพบว่าปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนบ้านท่าเรือมีไม่มากนักและเป็นปัญหาที่สามารถ
แก้ไขได้โดยการประสานความร่วมมือแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยชุมชนร่วมกันดำเนินการ
แก้ปัญหาของชุมชนเพื่อให้มีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลา กับชุมชนบ้านท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ สามารถนำเสนอผลการศึกษาโดยสรุปได้โดยจำแนกเป็น สรุปกระบวนการดำเนินการ สรุปผลการศึกษา อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สรุปกระบวนการดำเนินการ

การศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลา กับชุมชนบ้านท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพชุมชนและศักยภาพด้านการท่องเที่ยวบริเวณบ้านท่าเรือ สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านท่าเรือ และเพื่อหารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลา กับชุมชนบริเวณบ้านท่าเรือ ซึ่งมีขอบเขตการศึกษา ขั้นตอนการดำเนินการ เครื่องมือในการดำเนินการ และการวิเคราะห์ข้อมูล โดยสรุปดังนี้

1. ขอบเขตการศึกษา จำแนกเป็น 3 ด้านคือ

ด้านพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาในพื้นที่บริเวณบ้านท่าเรือ หมู่ที่ 9 ตำบลท่าปลา อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์

ด้านเนื้อหา มีประเด็นที่ศึกษาคือ 1) สภาพทั่วไปของชุมชนบ้านท่าเรือ 2) ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านท่าเรือ 3) จุดแข็ง จุดอ่อนและปัญหาอุปสรรคของชุมชน 4) แนวทางการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือ 5) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลา กับชุมชนท่าเรือ 6) ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จ

ด้านกลุ่มเป้าหมาย จำแนกเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มเป้าหมายหลัก คือ ผู้นำชุมชน ผู้ทรงภูมิปัญญา ชาวบ้าน องค์กรภายในชุมชนบ้านท่าเรือ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกอบต. ผู้นำกลุ่มอาชีพ ชาวบ้านในพื้นที่ ตัวแทนองค์กรภายในพื้นที่ทุกองค์กรที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้นำชุมชนในตำบลท่าปลา ผู้นำชุมชนบ้านห้วยต้า และตัวแทนชาวบ้านในพื้นที่

2. ขั้นตอนการดำเนินการ แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพชุมชนและสภาพการท้องเที่ยว

เริ่มจากจัดประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจชี้แจงวัตถุประสงค์และร่วมกันวางแผนปฏิบัติการแล้วลงชุมชนเพื่อศึกษาสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน ชาวแพและสภาพการท้องเที่ยว พร้อมร่วมกันสำรวจสถานที่ที่เหมาะสมในการกำหนดจุดที่ท้องเที่ยว และจัดทำแผนที่ท้องเที่ยว แล้วจัดเวทีตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลและร่วมกันวิเคราะห์หา จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาและอุปสรรคของชุมชนและการท้องเที่ยวที่ผ่านมา

จัดให้มีการศึกษาดูงานจังหวัดเชียงใหม่-เชียงราย ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับระบบการบริหารจัดการและรูปแบบการจัดการท้องเที่ยว เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการการท้องเที่ยวของบ้านท่าเรือ หลังจากนั้นจัดเวทีเพื่อสรุปข้อมูลจากศึกษาดูงานและข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพศักยภาพชุมชน จุดอ่อน จุดแข็ง ปัญหาอุปสรรคการจัดการท้องเที่ยวร่วมกันกำหนดรูปแบบจัดการท้องเที่ยวเชิงนิเวศ แล้วจัดเวทีประชาพิจารณ์รูปแบบการท้องเที่ยวและหาข้อสรุปรูปแบบที่เหมาะสมร่วมกันเพื่อนำไปทดลองปฏิบัติ และร่วมกันวางแผนงานประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ระยะที่ 2 ทดลองใช้รูปแบบการท้องเที่ยว

จัดประชุมทำความเข้าใจกับที่มวิจยตั้งคณะทำงาน เพื่อกำหนดแผนนำไปสู่การปฏิบัติ ประสานผู้นำในพื้นที่ที่กำหนดเป็นจุดท้องเที่ยวแล้วจัดประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันกับชุมชนในพื้นที่ติดบ้านห้วยต้า-ปากลี และขอความร่วมมือในการเป็นเจ้าของที่ดี

ทดลองรูปแบบการท้องเที่ยวทั้ง 2 รูปแบบ ไปปฏิบัติหลังจากนั้นจัดเวทีเพื่อวิเคราะห์ จุดอ่อนจุดแข็ง และปัญหาอุปสรรคเพื่อร่วมกันหาแนวทางปรับปรุงรูปแบบต่อไป จัดเวทีเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบร่วมกันหลาย ๆ ฝ่าย สุดท้ายจัดเวทีเพื่อสรุปรูปแบบการท้องเที่ยวที่เหมาะสมและร่วมกันหาแนวทางพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

3. เครื่องมือในการดำเนินการ

- 3.1 แบบสัมภาษณ์
- 3.2 แบบสำรวจ
- 3.3 แบบสอบถาม
- 3.4 การสนทนากลุ่ม
- 3.5 จัดเวทีประชาคม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ แบบสำรวจ แบบสอบถาม จากการสนทนากลุ่มและจากการจัดเวทีประชาคม ร่วมกับการวิเคราะห์ทางสถิติ

สรุปผลการศึกษา

การศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลา กับชุมชนบ้านท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ สามารถสรุปผลการศึกษาเป็นประเด็นได้ 7 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1. สภาพทั่วไปของชุมชนบ้านท่าเรือ

ชุมชนบ้านท่าเรือตั้งอยู่หมู่ที่ 9 โดยได้แยกเขตการปกครองมาจากหมู่ที่ 2 ตำบลท่าปลา อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นชุมชนที่อพยพย้ายถิ่นฐานจากการสร้างเขื่อนสิริกิติ์โดยการจัดสรรที่ดินให้จากการไฟฟ้า ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตรและรับจ้างขายแรงงาน มีฐานะความเป็นอยู่ค่อนข้างยากจน นับถือศาสนาพุทธและมีความเชื่อไสยศาสตร์นับถือผู้ทรงภูมิปัญญาและผู้อาวุโส มีวัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนาเป็นส่วนใหญ่ มีประเพณีที่สืบสานจากคนรุ่นเก่าและมีประเพณีที่ขาดการสืบทอด ขาดความเป็นเครือญาติระหว่างกลุ่มคนเนื่องจากการจัดสรรที่ดินเพื่ออยู่อาศัยทำให้ญาติพี่น้องกระจัดกระจายอยู่ในพื้นที่ที่จัดสรร ซึ่งมีผลกระทบต่อ การปกครองของชุมชน การศึกษาของคนในชุมชนอยู่ในระดับประถมศึกษา การสร้างบ้านเรือนของชาวบ้านท่าเรือมีทั้งอยู่เป็นบยกและสร้างแพอยู่ในเขตความรับผิดชอบของเขื่อนสิริกิติ์ เรียกว่าชุมชนชาวแพ สำหรับการเดินทางเข้าหมู่บ้านสามารถเดินทางได้ทั้งทางบกและทางน้ำ ส่วนการทำกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพและมีการรวมตัวเป็นกลุ่มอนุรักษ์สัตว์น้ำ กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มอาสาสมัครอนุรักษ์ สัตว์น้ำโดยขึ้นอยู่กับสถานีประมงท่าเรือ

2. ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านท่าเรือ

ชุมชนบ้านท่าเรือเป็นชุมชนที่มีศักยภาพเอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีทรัพยากรธรรมชาติความหลากหลายทั้งเกาะต่าง ๆ มีปลานานาชนิดซึ่งเอื้อต่อเป็นอาชีพของคนในชุมชน มีทัศนียภาพที่สวยงามของอ่างเก็บน้ำเขื่อนสิริกิติ์ มีของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนทั้งอาศัยอยู่บนบกและที่อาศัยอยู่ในแพ มีความหลากหลายของวัฒนธรรมประเพณีประเพณีที่มีมานานและยังคงความเชื่อของคนในชุมชน คือ ประเพณีการสงฆ์พระธาตุและประเพณีการแห่ผีตาโชน นอกจากนี้ยังมีการร่วมกลุ่มอาชีพทำผลิตภัณฑ์ชุมชนซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงและมีจำหน่ายสามารถสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านได้ดี เช่น ปลาชิวแก้วตากแห้ง ปลาปลาส้ม ปลาอย่าง ปลาร้า เฟอร์นิเจอร์ไม้ แกะสลัก

3. จุดแข็ง จุดอ่อนและปัญหาอุปสรรคของชุมชนที่มีผลต่อการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมา

ชุมชนบ้านท่าเรือเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำที่มีชื่อเสียงของจังหวัดอุดรดิษฐ์เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกจังหวัด มีวิถีชีวิตของชุมชนชาวแพที่เป็นเอกลักษณ์และควรศึกษามีทรัพยากรธรรมชาติมากมายที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น เกาะต่าง ๆ และปลานานาชนิด เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายในท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวและแก้ไขปัญหาของชุมชน และให้การสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับองค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลาที่ให้การสนับสนุนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้นและเห็นความสำคัญในการแก้ปัญหาโดยการสร้างความร่วมมือกับชุมชน นอกจากนี้ความร่วมมือของคนในชุมชนบ้านท่าเรือในการพัฒนาการท่องเที่ยวและแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกันเป็นจุดแข็งที่สำคัญที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวของบ้านท่าเรือ

จุดอ่อนและปัญหาอุปสรรคที่มีผลต่อการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมา คือ ชุมชนไม่มีความเข้มแข็ง ขาดผู้นำชุมชนที่มีจิตสาธารณะและมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการเป็นที่ศรัทธาของชาวบ้าน คนในชุมชนขาดความสัมพันธ์กันในระดับเครือข่าย จึงเกิดความขัดแย้งกันเสมอ เนื่องจากชาวบ้านท่าเรือเป็นคนย้ายจากหลายพื้นที่เข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกันในบ้านท่าเรือจากสาเหตุของการสร้างเขื่อนสิริกิติ์ จึงขาดความเอื้ออาทรก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างบุคคลเกิดการขัดแย้ง ที่สำคัญการสื่อสารและการตีความหมายระหว่างคนในชุมชนก่อให้เกิดความเข้าใจผิดและเกิดปัญหาขัดแย้ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อพัฒนาชุมชนบ้านท่าเรือ และความร่วมมือกันของชุมชนในการร่วมกันทำกิจกรรม

ค่อนข้างน้อย การร่วมกลุ่มทำกิจกรรมของชุมชนเป็นแบบหลวมๆ กิจกรรมขาดความต่อเนื่อง และที่สำคัญการสนับสนุนจากองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ต่อเนื่อง และไม่ค่อยเห็นความสำคัญเท่าที่ควร

4. แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือ

จากการศึกษาดูงานเพื่อหาแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวบ้านท่าเรือและร่วมกันค้นหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเพื่อนำไปทดลองปฏิบัติได้มีการนำเสนอเป็น โดยได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติไว้ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบบริหารจัดการ และรูปแบบการท่องเที่ยวบ้านท่าเรือ ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวได้มีการกำหนดไว้ 5 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 การท่องเที่ยวที่ใช้เวลาน้อยเพียง 2-3 ชั่วโมง ใช้เรือเล็กและเรือใหญ่เป็น

รูปแบบที่ 2 การท่องเที่ยวที่ใช้เวลาครึ่งวันไปและกลับ พาหนะเป็นเรือเล็กหรือเรือใหญ่ หรือลงแพ

รูปแบบที่ 3 การท่องเที่ยว แบบไปเช้า-เย็นกลับ พาหนะใช้เรือเล็กหรือเรือใหญ่หรือลงแพ

รูปแบบที่ 4 การท่องเที่ยวแบบนอนค้างคืน 1 คืน หรือหลาย ๆ คืน ใช้เรือใหญ่หรือลงแพเป็นพาหนะ

รูปแบบที่ 5 การท่องเที่ยวแบบนอนค้างคืน โดยใช้แพตกปลาตะโกกซึ่งเป็นแพขนาดเล็กเป็นพาหนะ

5. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลากับชุมชนท่าเรือ

จากการศึกษาและทดลองปฏิบัติตามรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลากับชุมชนบ้านท่าเรือ ได้มีการสรุปรูปแบบการจัดการร่วมกันให้เหมาะสมกับบริบทและข้อจำกัดที่เกิดขึ้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวได้กำหนดเป็นคณะกรรมการ 2 ฝ่าย คือ คณะกรรมการฝ่ายบริหารจัดการ และคณะกรรมการฝ่ายดำเนินการ ซึ่งมีโครงสร้างของคณะกรรมการฝ่ายบริหารประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เลขานุการและการเงิน ฝ่ายรักษาความปลอดภัย ฝ่ายบริการและสวัสดิการ ฝ่ายประชาสัมพันธ์และทีมที่ปรึกษา ซึ่งเป็นบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิทางภายในและภายนอกชุมชน ส่วนโครงสร้างของคณะกรรมการฝ่ายดำเนินการประกอบด้วย หัวหน้าฝ่ายบริการและสวัสดิการ หัวหน้า

ฝ่ายประชาสัมพันธ์ หัวหน้าฝ่ายรักษาความปลอดภัย ซึ่งแต่ละฝ่ายจะมีทีมงานเข้าร่วมทำกิจกรรมตามหน้าที่ความรับผิดชอบที่ได้กำหนดไว้

รูปแบบการท่องเที่ยวได้กำหนดรูปแบบไว้ 2 รูปแบบคือ รูปแบบการท่องเที่ยวทางน้ำ มีโปรแกรมการท่องเที่ยว 5 แบบ โดยมีโปรแกรมที่ทดลองปฏิบัติเป็นหลักส่วนอีก 3 โปรแกรม ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนลดจำนวนจุดที่จะท่องเที่ยวลงให้เหมาะสมกับเวลานั้นให้นักท่องเที่ยวได้ใกล้ชิดแหล่งท่องเที่ยวตามจุดต่าง ๆ ให้มากที่สุด ซึ่งมีการกำหนดราคาค่าบริการตามฤดูกาลถ้าในช่วงเทศกาลมีค่าบริการในราคาต่อคนส่วนนอกเทศกาลในราคาหมู่คณะเนื่องจากมีนักท่องเที่ยวน้อยจะให้บริการเฉพาะผู้ที่จองเป็นหมู่คณะเท่านั้น ส่วนรูปแบบการท่องเที่ยวรูปแบบที่ 2 คือ การท่องเที่ยวทางบก ซึ่งเป็นการจัดให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชมวิถีชีวิตของคนในชุมชน การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มอาชีพ การจับจ่ายซื้อสินค้าพื้นบ้านตามจุดจำหน่ายสินค้า ร่วมการทำกิจกรรมร่วมกันของนักท่องเที่ยวกับกลุ่มอาชีพและชาวบ้าน ซึ่งการเดินทางโดยรถยนต์ประกอบการเดินทางท่องเที่ยวโดยมีการกำหนดราคาค่าบริการต่อคนโดยให้บริหารทุกช่วงฤดูกาล

6. ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จ

6.1 ปัจจัยเกื้อหนุนต่อความสำเร็จ

การได้รับการสนับสนุนขององค์กรภายในพื้นที่ทั้งองค์การบริหารส่วนตำบล ประชาสัมพันธ์จังหวัด อำเภอท่าปลาและอีกหลายองค์กร เป็นส่วนที่สำคัญที่สามารถทำให้เกิดการขับเคลื่อนงานได้อย่างคล่องตัวโดยการสนับสนุนด้านต่าง ๆ เช่น งบประมาณ บุคลากรในการความรู้ทักษะ การประสานเชื่อมโยงหน่วยงานภายนอกเข้าหนุนเสริมกิจกรรม ฯลฯ

ความร่วมมือของชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กร ผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งในบ้านท่าเรือและชาวบ้านช่วยดำรงถึงชาวบ้านในตำบลท่าปลาที่ให้ข้อมูลต่างๆ ในการศึกษาบริบทของชุมชนเป็นส่วนสำคัญต่อความสำเร็จของการดำเนินการ ถ้าขาดความร่วมมือของชุมชนการดำเนินการคงดำเนินไปไม่ได้ไม่ความคล่องตัว ที่มีวิจัยจึงความเป็นคนที่ชาวบ้านให้ความเชื่อถือและศรัทธาถือจะได้รับความร่วมมืออย่างดีจากชุมชน และที่สำคัญความร่วมมือของทีมงานหลักและทีมร่วมเป็นส่วนสนับสนุนให้กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปได้สำเร็จโดยทีมงานส่วนใหญ่ต้องมีจิตสาธารณะ ตั้งใจทำงานอย่างจริงจังกระตือรือร้นในการทำงาน รวมถึงผู้นำของชุมชนต้องเป็นคนที่มีความจิตสาธารณะ มีวิสัยทัศน์ ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น มีความตั้งใจในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งพัฒนาคุณภาพ

ชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น เน้นการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ก็ถือว่าเป็น ปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลต่อความสำเร็จของชุมชนได้ในระดับหนึ่ง

6.2 เงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จ

การจัดการท่องเที่ยวบ้านท่าเรือเป็นการจัดการท่องเที่ยวทางน้ำ ช่วงฤดูกลาง เป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่จะส่งผลต่อการดำเนินการของการท่องเที่ยว ดังนั้นการกำหนด โปรแกรมการท่องเที่ยวต้องเหมาะสมกับช่วงฤดูกาล คำนึงถึงความปลอดภัยและ ความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยวเป็นสำคัญ

การจัดการท่องเที่ยวส่วนที่สำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จก็คือ จำนวนของ นักท่องเที่ยว ต้องมีจำนวนที่พอสมควรคุ้มต่อการลงทุน ซึ่งจำนวนของนักท่องเที่ยวก็ขึ้น อยู่กับการประชาสัมพันธ์ว่าถึงกลุ่มเป้าหมายมากน้อยเพียงใด

ความร่วมมือของชุมชนในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเป็นเงื่อนไขที่สำคัญอีก ประการหนึ่ง เมื่อมีการจัดการท่องเที่ยวโดยเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวภายนอกชุมชน จำเป็นต้องมีการประสานของความร่วมมือจากชุมชนที่เป็นจุดท่องเที่ยวอื่นๆ ด้วย เพื่อสร้างความเข้าใจและร่วมกันหากำหนดกิจกรรมที่จะดำเนินการร่วมกันในการต้อนรับ นักท่องเที่ยว ถ้าชุมชนไม่ให้ความร่วมมือการดำเนินการจะค่อนข้างลำบากโปรแกรมการ ท่องเที่ยวซึ่งเป็นจุดที่ทำให้นักท่องเที่ยวไม่ประทับใจ นอกจากช่วงเวลา จำนวนของ นักท่องเที่ยว ความร่วมมือของคนในชุมชนแล้ว กฎระเบียบข้อบังคับของหน่วยงานก็ เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อการจัดการท่องเที่ยว เนื่องจากการจัดการ ท่องเที่ยวของชุมชนที่มีจุดท่องเที่ยวอยู่ในความรับผิดชอบของหลายองค์กรหรือ หน่วยงานก็ย่อมไม่เกิดความคล่องตัวในระบบการจัดการ กฎระเบียบข้อบังคับบาง หน่วยงานไม่สามารถยืดหยุ่นเพื่อให้เอื้อต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนหรือการพัฒนาเพื่อ เพิ่มคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

7. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชนและทิวทัศน์

การดำเนินการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดเจน ในมิติของ ชุมชนเกิดการตื่นตัวและมีส่วนร่วมในการร่วมกันคิดเพื่อแก้ไขปัญหา และร่วมกัน สร้างสรรค์สิ่งที่ดีให้แก่ชุมชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน นอกจากนี้ความ ร่วมมือขององค์กรภายในชุมชนโดยมีส่วนร่วมในการคิดและหาแนวทางปฏิบัติเพื่อให้เป็น รูปธรรมร่วมกับชุมชนจนเกิดศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ร้านจำหน่ายสินค้าพื้นบ้าน และ ได้ปรับปรุงลานจอดรถนักท่องเที่ยว ห้องน้ำเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งถือเป็นการ พัฒนาควบคู่ไปกับการศึกษาวิจัย โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์กรการปกครอง

ส่วนท้องถิ่น ชุมชนได้เรียนรู้เกิดกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบจากกระบวนการศึกษาวิจัย และเห็นผลที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของคนและองค์กรภายในชุมชน ส่วนที่มวิจยมีความภาคภูมิใจในการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อให้ชุมชนเกิดกระบวนการคิดและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับชุมชน ซึ่งต้องอาศัยความไว้วางใจ ความศรัทธาของคนในชุมชนและระยะเวลาในการสร้างการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน ที่สำคัญสำหรับการทำงานกับชุมชน คือ การเชื่อมโยงหรือการประสานองค์กรที่เกี่ยวข้องภายในพื้นที่เข้าหนุนเสริมเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในกลไกของการขับเคลื่อนให้ยั่งยืนต่อไป

อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลากับชุมชนบ้านท่าเรือ ได้สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาชุมชนโดยการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรของภาครัฐที่ทำงานกับชุมชน ต้องให้ความสำคัญถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริง โดยให้คนในชุมชนมีส่วนในการคิดร่วมกันหาทางเลือกและร่วมกันแก้ไขปัญหา โดยองค์กรที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนและช่วยเหลือให้การทำงานเป็นไปอย่างคล่องตัว การศึกษาวิจัยจึงเป็นเพียงกระบวนการหนึ่งในการกระตุ้นและสร้างกระบวนการคิด โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเท่านั้น การทำงานให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพเห็นผลอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมควรกระทำควบคู่กับการพัฒนา การสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างชุมชนกับองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะเป็นจุดเริ่มต้นในการทำงานร่วมกันที่สามารถทำให้ความต่อเนื่องและยั่งยืน

บทบาทของชุมชนซึ่งหมายถึงหลาย ๆ ฝ่ายไม่เพียงแต่ ชาวบ้าน เช่น ผู้นำชุมชน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และองค์กรต่าง ๆ จะมีส่วนที่สำคัญที่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีโอกาสแสดงออกทั้งความรู้และความสามารถของตนเอง ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจและเต็มใจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้ชาวบ้านกล้าคิด กล้าต่อรอง เพื่อให้ชุมชนเสียผลประโยชน์น้อยที่สุดและได้รับประโยชน์มากที่สุด

จากกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวที่ได้ศึกษา พบว่า รูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญคือ การท่องเที่ยวด้วยความเข้าใจธรรมชาติร่วมกันอนุรักษ์ ดูแลรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คงความเป็นวิถีชีวิตของชุมชน แต่ในทางปฏิบัติการจัดการย่อมทำให้เกิดผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้าง ความเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชนอาจเริ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงไป เพื่อเตรียมพร้อมรับนักท่องเที่ยวที่จะ

เข้ามา ซึ่งหมายถึงจำนวนรายได้ที่จะเพิ่มขึ้นของชุมชนและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชน สำหรับพื้นที่ที่มีความเฉพาะอย่างชุมชนบ้านท่าเรือซึ่งมีสภาพความเป็นอยู่ที่ย่ำแย่ ชาวบ้านยากจน และยังให้ความสำคัญกับเรื่องปากท้องและรายได้ของครอบครัวเป็นหลัก ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวอาจมีบางส่วนที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงครั้งใหม่ คาดหวังว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะไม่ส่งผลกระทบมากมายกับวิถีชีวิตที่เป็นอยู่และสามารถนำไปสู่สิ่งที่ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม ชาวบ้านมีรายได้มากขึ้น สามารถยกคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น อาศัยอยู่อย่างพึงพิงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างลงตัว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ้านท่าเรือ ควรเน้นการสร้างความร่วมมือกับชุมชนโดยกำหนดให้ชุมชนบ้านท่าเรือมีบทบาทในด้านต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นโดยองค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลาหนุนเสริมในด้านงบประมาณ การประสานเชื่อมโยงองค์กรหรือผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นต้น
2. รูปแบบการท่องเที่ยวควรมีความหลากหลายเหมาะสมกับช่วงฤดูกาล ควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องทั้งจากพื้นที่ และจากหน่วยงานภายนอกพื้นที่
3. ควรมีการจัดระบบการรักษาสิ่งแวดล้อมทั้งจากแพบริการอาหารและแพลากจุงหรือเรือท่องเที่ยวในเรื่องของขยะมูลฝอย น้ำเสีย รวมถึงการอนุรักษ์พันธุ์ปลาดังกล่าวในอ่างเก็บน้ำ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์กรหรือหน่วยงานของรัฐภายในจังหวัดควรเข้ามาหนุนเสริมในด้านต่าง ๆ เช่น การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง การให้ความรู้ความเข้าใจในการบริการนักท่องเที่ยว
2. องค์กรหรือหน่วยงานในพื้นที่ ควรกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการดูแลแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยให้สอดคล้องกับสภาพบริบทของชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. สถานศึกษาในพื้นที่ควรให้การสนับสนุนในการพัฒนาบุคลากรในพื้นที่ทั้งชาวบ้าน ทีมงาน และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

4. ควรประสานเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ใกล้เคียง ร่วมเป็นฐานข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับนักท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกประเทศ

ข้อเสนอแนะเพื่อศึกษาวิจัย

1. การศึกษาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยความร่วมมือของพหุภาคี

2. การเชื่อมโยงการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อาจมีการกำหนดเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนของสถานศึกษา

3. รูปแบบการประสานเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรธานี

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมประชาสัมพันธ์. 2543. คู่มือปฏิบัติงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บนพื้นที่สูง. กรุงเทพฯ : กองส่งเสริมและ-
สวัสดิการสังคม.
- ชาวลิต สิทธิฤทธิ์ และคณะ. 2545. การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างมีส่วนร่วมตำบลรุ่งชิง.รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. 2544. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตลุ่มน้ำแม่วาง. รายงานการวิจัย.สถาบันราชภัฏเชียงใหม่. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- มนัส สุวรรณและคณะ. 2541. โครงการศึกษา เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่อนุรักษ์ (เชียงใหม่). รายงานการวิจัย. บัณฑิต วิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ลีศึก ฤทธิ์เนติกุล และคณะ. 2536. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการอยู่รอดของชุมชนชาวม้งบ้านดอยปุย อุทยานแห่งชาติดอกสุเทพ – ปุย จังหวัดเชียงใหม่. รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุน การวิจัยชุดโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น.

ภาคผนวก

ภาคผนวกที่ 1

รูปแบบการท่องเที่ยว 5 รูปแบบ

รูปแบบที่ 1 นำเที่ยวเขื่อนสิริกิติ์ จากบ้านท่าเรือ เขื่อนดิน - เขื่อนสิริกิติ์

กำหนดการเดินทาง

- ชมทิวทัศน์อันสวยงามตามธรรมชาติเกาะต่าง ๆ มากมาย
- แวะซื้อปลาสด ๆ ตามแพหาปลาต่าง ๆ (ถ้าต้องการ)
- แวะนมัสการพระธาตุเจดีย์กลางน้ำ โบราณสถานอันเก่าแก่ของอำเภอท่าปลา
- มัคคุเทศก์จะบรรยายหมู่บ้านท่าปลาเก่าที่อยู่ใต้น้ำทุกระยะทุกหมู่บ้าน
- กินปลาเผา ปลาสดที่อร่อย คือ ปลาตะโกกที่ขึ้นชื่อ ปลาหน้าเขื่อน ข้าวเหนียวส้มตำ ไส้หวานย่าง คอหมูย่าง และอาหารตามสั่ง
- ชมแหล่งกำเนิดไฟฟ้าพลังน้ำในชั้นใต้ดินตื่นตาตื่นใจเข้าชมฟรี
- ถ่ายภาพที่ระลึกได้ตลอดทาง
- แวะซื้อของฝากที่จุดจำหน่ายผลิตภัณฑ์และชมศูนย์แสดงสินค้าของอำเภอท่าปลา

เวลาการเดินทาง

- 08.00 น. - ถึงบ้านท่าเรือ ลงแพ พักผ่อนตามสบาย
- 08.30 น. - ออกเดินทาง
- 10.30 น. - ขึ้นบนเกาะชมโบราณสถานอันเก่าแก่แก่นมัสการพระธาตุเจดีย์
กลางน้ำ
- 11.30 น. - ออกเดินทาง
- 12.20 น. - ถึงเขื่อนสิริกิติ์และรับประทานอาหาร
- 13.30 น. - เข้าชมแหล่งกำเนิดไฟฟ้าพลังน้ำชั้นใต้ดิน
- 15.00 น. - แวะชมผลิตภัณฑ์ศูนย์แสดงสินค้าและซื้อของฝากจุด
จำหน่ายผลิตภัณฑ์
- 15.30 น. - เดินทางกลับ

ค่าบริการนำเที่ยวบ้านท่าเรือและเขื่อนสิริกิติ์
การท่องเที่ยว 1 วัน สำหรับนักท่องเที่ยว 50 คน อัตราค่าเดินทาง
ท่านละ 260 บาท

รายการค่าใช้จ่าย	ต่อคน	ต่อกลุ่ม	หมายเหตุ
1. ค่ารถทัวร์			
2. ค่าที่พัก			
2.1 คิินที่ 1			
2.2 คิินที่ 2			
2.3 คิินที่ 3			
3. ค่าอาหาร			
3.1 มื้อที่ 1 อาหารมื้อเที่ยงที่เขื่อนสิริกิติ์	90	4,500	
3.2 มื้อที่ 2			
3.3 มื้อที่ 3			
3.4 มื้อที่ 4			
4. อาหารว่าง			
4.1 มื้อที่ 1 ขนม ผลไม้รวม	20	1,000	
4.2 มื้อที่ 2			
5. ค่าเข้าชมสถานที่			
5.1 ชม			
5.2 ชม			
6. ค่ามัคคุเทศก์	18	900	
7. ค่าประกันอุบัติเหตุ	10	500	
8. เบ็ดเตล็ด			
9. ค่าเรือ เรือใหญ่	50	2,500	
รวมเงิน	188	8,800	

ราคาขาย/คน.....260.....บาท

กำไร.....72.....บาท

กำไร....72 x 50 = 3,600.....บาท

รูปแบบที่ 2 นำเที่ยวเขื่อนสิริกิติ์ จากบ้านท่าเรือเขื่อนดิน – บ้านนางพญาหรือบ้านห้วยต้า โดยทางเรือไปเช้า - เย็นกลับ

กำหนดการเดินทาง

- ชมทิวทัศน์อันสวยงามตามธรรมชาติบนเกาะตามชายฝั่งแม่น้ำ
- แวะซื้อปลาสด ๆ จากแพหาปลา (ถ้าต้องการ)
- มัคคุเทศก์จะบรรยาย หมู่บ้านท่าปลาเก่า ซึ่งอยู่ใต้น้ำ หมู่บ้านต่าง ๆ
- รับประทานอาหารในเรือได้ตลอดทาง
- ถ่ายรูปเป็นที่ระลึกได้ตลอดทาง
- รับประทานอาหารกลางวันได้ที่หมู่บ้านนางพญา หรือหมู่บ้านห้วยต้า
- ชมการทอผ้าและชมกิจกรรมการแกะสลักที่สวยงามบ้านห้วยต้าเป็นงานส่งเสริมศิลปหัตถกรรม ของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ
- ชมศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์และแวะซื้อของฝากจตุจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน

เวลาการเดินทาง

- 08.30 น. - คณะนักท่องเที่ยวถึงบ้านท่าเรือเขื่อนดิน
- 09.00 น. - ออกเดินทาง
- 11.30 น. - ถึงหมู่บ้านห้วยต้า
- 12.00 น. - รับประทานอาหาร
- 13.00 น. - ชมการทอผ้าและการแกะสลักศูนย์ศิลปปะชีพของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินี
- 14.00 น. - เดินทางกลับแวะชมศูนย์แสดงสินค้าและซื้อของฝากที่จตุจำหน่ายผลิตภัณฑ์
- 17.00 น. - ถึงบ้านท่าเรือและเดินทางกลับ

หมายเหตุ กำหนดการเดินทางนี้ อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ค่าบริการนำเที่ยวบ้านท่าเรือและเขื่อนสิริกิติ์
การท่องเที่ยว 1 วัน แบบไปเช้า - เย็นกลับ สำหรับนักท่องเที่ยว 50 คน

รายการค่าใช้จ่าย	ต่อคน	ต่อกลุ่ม	หมายเหตุ
1. ค่ารถทัวร์			
2. ค่าที่พัก			
2.1 คิ๊นที่ 1			
2.2 คิ๊นที่ 2			
2.3 คิ๊นที่ 3			
3. ค่าอาหาร			
3.1 มื้อที่ 1 อาหารกลางวัน	80	4,000	ที่หมู่บ้านห้วยต้า
3.2 มื้อที่ 2			
3.3 มื้อที่ 3			
3.4 มื้อที่ 4			
4. อาหารว่าง			
4.1 มื้อที่ 1 ขนม ผลไม้รวม	20	1,000	
4.2 มื้อที่ 2 ขนม ผลไม้รวม	20	1,000	
5. ค่าเข้าชมสถานที่			
5.1 ชม			
5.2 ชม			
6. ค่ามัคคุเทศก์	18	900	
7. ค่าประกันอุบัติเหตุ	10	500	
8. เบ็ดเตล็ด			
9. ค่าเรือ เรือใหญ่	50	2,500	
รวมเงิน	198	9,900	

ราคาขาย/คน.....270.....บาท

กำไร.....72.....บาท

กำไร....72 x 50 = 3,600.....บาท

รูปแบบที่ 3 นำเที่ยวเขื่อนสิริกิติ์

ใช้แพลากไปกลางน้ำ มีดนตรีซอพื้นเมือง ให้ความบันเทิง

กำหนดการเดินทาง

- ชมทิวทัศน์อันสวยงามตามธรรมชาติ
- สัมผัสกับอากาศบริสุทธิ์ยามเย็นและยามเช้า
- สั่งปลาสดจากแพหาปลาอย่างตามใจชอบ
- ฟัง ซอพื้นเมือง
- ชมศูนย์แสดงสินค้าและวะซื้อสินค้าจตุจําหน่ายผลิตภัณฑ์

เวลาการเดินทาง

- 15.00 น. - รถมาถึงบ้านท่าเรือ และเตรียมลงแพ
- 16.00 น. - แพออกจากท่าเทียบเรือ เรือลากไปสู่ปากอ่าว แพจอดตาม

ต้องการ

- 17.00 น. - รับประทานอาหารเย็น และฟังซอพื้นเมือง
- 07.00 น. - รับประทานอาหารเช้า
- 08.00 น. - ชมศูนย์แสดงผลิตภัณฑ์และซื้อของฝากที่จตุจําหน่าย
- 09.00 น. - เดินทางกลับ

- หมายเหตุ 1. เวลาสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความต้องการ ของนักท่องเที่ยว
2. นักท่องเที่ยวสามารถเลือกกิจกรรมเสริมได้ตามต้องการ

ค่าบริการนำเที่ยวบ้านท่าเรือและเขื่อนสิริกิติ์
การท่องเที่ยวแบบค้างคืน สำหรับนักท่องเที่ยว 50 คน
ใช้ขนาดแพ 2 ห้องนอน 3 ห้องน้ำ

รายการค่าใช้จ่าย	ต่อคน	ต่อกลุ่ม	หมายเหตุ
1. ค่ารถทัวร์			
2. ค่าที่พัก			
2.1 คี้นที่ 1			
2.2 คี้นที่ 2			
2.3 คี้นที่ 3			
3. ค่าอาหาร			
3.1 มื้อที่ 1 อาหารเย็น	80	4,000	อาหารประเภทปลา
3.2 มื้อที่ 2 อาหารเช้า	60	3,000	อาหารประเภทปลา
3.3 มื้อที่ 3			
3.4 มื้อที่ 4			
4. อาหารว่าง			
4.1 มื้อที่ 1			
4.2 มื้อที่ 2			
5. ค่าเข้าชมสถานที่			
5.1 ชม			
5.2 ชม			
6. ค่ามัคคุเทศก์	12	600	
7. ค่าประกันอุบัติเหตุ	10	500	
8. เบ็ดเตล็ด			
9. ค่าเรือ เรือขนาดกลาง	50	2,500	แพขนาดกลางมี 2 ห้อง นอน
รวมเงิน	212	10,600	

ราคาขาย/คน.....280.....บาท

กำไร.....68.....บาท

กำไร....68 x 50 = 3,400.....บาท

รูปแบบที่ 4 นำเที่ยวเขื่อนสิริกิติ์

จากบ้านท่าเรือเขื่อนดิน ถึง ปากลี หรือ ปากนาย จังหวัดน่านไปเข้ากลับ
เย็น (ทัวร์ 1 วัน)

โดยทางเรือ

กำหนดการเดินทาง

- ชมทิวทัศน์อันสวยงามตามธรรมชาติเกาะต่าง ๆ
- แวะชมวิถีชีวิตชาวแพซื่อพลาสติก ๆ ตามแพหาปลา ต่าง ๆ อย่างประ
ทานบนเรือ (ถ้าต้องการ)
- นมัสการเจดีย์กลางน้ำมัคคุเทศก์จะบรรยายสภาพความเป็นอยู่ของหมู่
บ้านต่าง ๆ ที่อยู่ใต้น้ำ
- รับประทานอาหารในเรือได้ตลอดทาง
- แวะชมศูนย์แสดงผลผลิตภัณฑ์และชื่อของฝากจากจุดจำหน่าย

เวลาทางการเดินทาง

- 08.00 น. - ถึงบ้านท่าเรือ พักผ่อนตามสบายที่แพท่องเที่ยว
- 08.30 น. - รับประทานอาหาร ที่แพหรือบนเรือก็ได้
- 09.00 น. - ออกเดินทาง ถ้าจะไปถึงปากนาย จังหวัดน่าน ต้องนำ
เวลา (เรือวิ่งเร็ว)
- 12.00 น. - รับประทานอาหารกลางวัน
- 13.00 น. - เตรียมออกเดินทางกลับ
- 17.00 น. - แวะชมศูนย์แสดงสินค้าและชื่อของฝากจุดจำหน่ายผลิต
ภัณฑ์
- 18.00 น. - รับประทานอาหารเย็นแล้วเดินทางกลับ

- หมายเหตุ** 1. เวลาสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความต้องการ ของนักท่องเที่ยว
2. นักท่องเที่ยวสามารถเลือกกิจกรรมเสริมได้ตามต้องการ

ค่าบริการนำเที่ยวบ้านท่าเรือและเขื่อนสิริกิติ์

การท่องเที่ยว 1 วันแบบไปเช้า - เย็นกลับ สำหรับนักท่องเที่ยว 50 คน

รายการค่าใช้จ่าย	ต่อคน	ต่อกลุ่ม	หมายเหตุ
1. ค่ารถทัวร์			
2. ค่าที่พัก			
2.1 คิ๊นที่ 1			
2.2 คิ๊นที่ 2			
2.3 คิ๊นที่ 3			
3. ค่าอาหาร			
3.1 มื้อที่ 1 อาหารกลางวัน	60	3,000	บนเรือหรือแพปากลิ
3.2 มื้อที่ 2 อาหารเย็น	70	3,500	บนเรือ
3.3 มื้อที่ 3			
3.4 มื้อที่ 4			
4. อาหารว่าง			
4.1 มื้อที่ 1 ขนม ผลไม้รวม	20	1,000	เดินทางไปประมาณ 4
4.2 มื้อที่ 2			โมงเช้า
5. ค่าเข้าชมสถานที่			
5.1 ชม			
5.2 ชม			
6. ค่ามัคคุเทศก์	18	900	
7. ค่าประกันอุบัติเหตุ	10	500	
8. เบ็ดเตล็ด			
9. ค่าเรือ เรือใหญ่	60	3,000	
รวมเงิน	238	11,900	

ราคาขาย/คน.....310.....บาท

กำไร.....72.....บาท

กำไร....72 x 50 = 3,600.....บาท

รูปแบบที่ 5

นำเที่ยวเขื่อนสิริกิติ์

จากบ้านท่าเรือเขื่อนดิน ถึงปากลีหรือปากนาย จังหวัดน่าน ค้างคืนรวม 1 คืน 2 วัน โดยทางเรือ

กำหนดการเดินทาง

- ชมทิวทัศน์อันสวยงามตามธรรมชาติบนเกาะและตามชายฝั่ง
- แวะชมวิถีชีวิตชาวแพซื้อปลาสด ๆ ตามแพหาปลา (ตามต้องการ)
- นมัสการเจดีย์กลางน้ำมัคคุเทศก์จะบรรยายบอกพิภพบ้านที่อยู่ใต้น้ำทุกระยะ
- รับประทานอาหารในเรือ
- นอนค้างคืนที่บนเรือแบบแพรับนักท่องเที่ยวหรือพักที่ปากนายจังหวัดน่าน
- ชมชอพื้นเมือง

เวลาการเดินทาง

- 08.00 น. - ออกเดินทาง
- 09.00 น. - แวะชมวิถีชีวิตของชาวแพและซื้อปลาสด
- 12.00 น. - รับประทานอาหารกลางวันบนเรือ
- 16.00 น. - ถึงปากนาย จังหวัดน่าน
- 18.00 น. - รับประทานอาหารเย็น ฟังชอพื้นเมืองและพักผ่อนตาม

อัยาศัย

- 08.00 น. - รับประทานอาหารเช้า
- 08.30 น. - ออกเดินทางกลับ
- 12.00 น. - รับประทานอาหารกลางวัน
- 15.30 น. - แวะชมศูนย์แสดงผลภัณฑ์และซื้อของฝากจุดจำหน่ายสินค้า
- 16.00 น. - ถึงท่าเรือ และเดินทางกลับ

- หมายเหตุ 1. ถ้าต้องการพักที่แพนักท่องเที่ยวเพิ่มค่าเช่าอีก 3,000 บาท
2. ถ้าต้องการชอพื้นเมืองที่ชนะการประกวดเพิ่มอีก 2,700 บาท

ค่าบริการนำเที่ยวบ้านท่าเรือและเขื่อนสิริกิติ์
การท่องเที่ยวแบบ 1 คืน 2 วัน ค้างคืนที่ปากนาย จังหวัดน่าน
สำหรับนักท่องเที่ยว 50 คน

รายการค่าใช้จ่าย	ต่อคน	ต่อกลุ่ม	หมายเหตุ
1. ค่ารถทัวร์			
2. ค่าที่พัก			
2.1 คืนที่ 1 แพนักท่องเที่ยว	70	3,500	พักที่แพปากนาย จังหวัดน่าน
2.2 คืนที่ 2			
2.3 คืนที่ 3			
3. ค่าอาหาร			
3.1 มื้อที่ 1 อาหารกลางวัน	50	2,500	รับประทานอาหารบนเรือ
3.2 มื้อที่ 2 อาหารเย็น	90	4,500	ที่แพปากนาย จังหวัดน่าน
3.3 มื้อที่ 3 อาหารเช้า	40	2,000	ที่แพปากนาย จังหวัดน่าน
3.4 มื้อที่ 4 อาหารกลางวัน	50	2,500	รับประทานอาหารบนเรือ
4. อาหารว่าง			
4.1 มื้อที่ 1 ขนม ผลไม้รวม	20	1,000	เดินทางไปประมาณ 10.00 น.
4.2 มื้อที่ 2			
5. ค่าเข้าชมสถานที่			
5.1 ชม			
5.2 ชม			
6. ค่ามัคคุเทศก์	18	900	
7. ค่าประกันอุบัติเหตุ	10	500	
8. เบ็ดเตล็ด			
9. ค่าเรือ เรือใหญ่	70	3,500	
รวมเงิน	418	20,900	

ราคาขาย/คน.....520.....บาท

กำไร.....102.....บาท

กำไร...102 x 50 = 5,100.....บาท

ภาคผนวกที่ 2

แนวประเด็นการสัมภาษณ์

ประเด็นศึกษาสภาพชุมชน

1. ข้อมูลทั่วไป ประวัติชุมชน สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคม วัฒนธรรม ประเพณี การศึกษา ทักษะและภูมิปัญญา สภาพปัญหาและความต้องการ

2. ตำบลใด อพยพมาเมื่อ พ.ศ. เท่าใด
3. ปลาในห้วยในหมู่บ้านเดิมมีชื่อปลาอะไรบ้าง
4. ปลาในอ่างเตี้ยนี้มีอะไรบ้าง
5. ท่าเรือที่อยู่ศาลาชมวิวเริ่มอยู่ พ.ศ. ะไร และย้ายที่หัวคอรี่เมื่อใด
6. ผู้ใหญ่บ้านคนแรกจนถึงปัจจุบัน มีใครบ้าง
6. ถนนคอนกรีตที่เทเลยไปท่าเรือท่า พ.ศ. ะไร
7. ถนนสี่แยกโรงเรียนท่าปลาอนุสรณ์ 2 สร้างเมื่อ พ.ศ. ะไร

ประเด็นศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านท่าเรือ

1. ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนด้านต่างๆ
2. จุดอ่อน จุดแข็ง ปัญหาและอุปสรรคของชุมชนและการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมา

ประเด็นแนวทางและรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวร่วมกัน

1. การศึกษาดูงาน จุดอ่อน จุดแข็ง ของแต่ละที่ และแนวทางที่ได้จากการศึกษาดูงาน

2. แนวทางการจัดการการท่องเที่ยว
3. รูปแบบที่จะทำการทดลองปฏิบัติ
4. จุดแข็ง จุดอ่อน และปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการ
5. การปรับปรุงพัฒนาให้เหมาะสม
6. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวต่อไปของชุมชน

ประวัติผู้วิจัย

นายทวีเลิศ อินทะจักร์

เกิด 12 กันยายน 2489 อายุ 59 ปี
ที่อยู่ หมู่ 4 ตำบลท่าปลา อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์
การศึกษา อนุปริญญา
ปัจจุบันข้าราชการบำนาญ
ประสบการณ์ อดีตประธานองค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลา

นายสนิท พรหมมี

เกิด 9 พฤษภาคม 2494 อายุ 54 ปี
ที่อยู่ 30/1 หมู่ 1 ตำบลท่าปลา อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์
การศึกษา ปริญญาตรี ศษ.บ. (ประถมศึกษา)
ปัจจุบัน ข้าราชการครู
โรงเรียนท่าปลาอนุสรณ์ 1 อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์

นายชำนาญ สิงห์ใส

เกิด 6 มิถุนายน 2506 อายุ 42 ปี
ที่อยู่ 412 ตำบลแม่พลู อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์
การศึกษา ปริญญาโท การบริหารการศึกษา
ปัจจุบัน ข้าราชการครู
โรงเรียนท่าปลาอนุสรณ์ 1 อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์